

POLYKULTURNÍ VÝŠINNÉ SÍDLIŠTĚ NA VRCHU SOVICE U VETLÉ NA PODŘIPSKU

Výsledky archeologického výzkumu z let 2007-2008

Martin TREFNÝ
Luboš CHROUSTOVSKÝ
Oldřich KOTYZA
a kol.

Podřipské muzeum

2010

Katedra archeologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni

Recenzoval:
PhDr. Karel Sklenář, DrSc.

**Publikace je výstupem výzkumného záměru „Opomíjená archeologie“ (MSM
4977751314)**

© 2010 Martin Trefný - Luboš Chroustovský - Oldřich Kotyza

ISBN 978-80-7043-957-9

OBSAH

1.	Úvod	5
2.	Lokalizace a přírodní podmínky	7
3.	Přehled dosavadních aktivit na lokalitě	11
4.	Archeologický výzkum odkryvem	12
4.1	Cíle a metody	12
4.2	Movité nálezy	12
4.2.1	Štípaná industrie	12
4.2.2	Keramika	14
4.2.3	Kovové artefakty	30
4.2.4	Skleněné artefakty	31
4.2.5	Kostěné artefakty	31
4.3	Výsledky výzkumu	31
4.4	Popis stratigrafických jednotek	34
4.4.1	Sonda I/07	34
4.4.2	Sonda II/07	35
4.4.3	Sonda III/07	37
4.4.4	Sonda IV/07	37
5.	Systematický povrchový průzkum	41
6.	Průzkum pomocí detektorů kovů	48
7.	Petrografický rozbor kamenných nálezů	49
7.1	Úvod	49
7.2	Provenience kamenných nálezů	49
8.	Geofyzikální průzkum vybraných ploch na vrcholové plošině	51
9.	Zpráva o určení charakteru zlomkovitého osteologického materiálu	54
9.1	Úvod	54
9.2	Použitá metodika	54
9.3	Výsledky testů	55
9.4	Diskuse a závěr	55
10.	Osteologická analýza	56
10.1	Úvod	56
10.2	Materiál a metodika	56
10.3	Výsledky	57
10.3.1	Sonda I	57
10.3.2	Sonda II	58
10.3.3	Sonda III	59
10.3.4	Sonda IV	59
10.3.5	Sonda II (plavený materiál)	60
10.4	Srovnání nálezů z jednotlivých sond	60
10.5	Závěr	63
11.	Výsledky archeobotanické analýzy	64
12.	Závěr	65
12.1	Výšinná poloha Sovice a její okolí	65
12.2	Úvaha o významu osídlení na Sovici v raném středověku	68
	Summary	74
	Literatura	76
	Prameny	85
	Ostatní zdroje	86

1. Úvod

Martin Trefný - Luboš Chroustovský

Výšinná lokalita Sovice na katastru obce Vetlá, okr. Litoměřice, nacházející se zhruba 6 km severovýchodně od Roudnice nad Labem, představuje jednu z krajinných dominant Roudnicka i širšího Podřipska (obr. 1). Tento vrch zároveň reprezentuje jednu z nejdůležitějších archeologických lokalit regionu, která však doposud stála stranou ucelenějšího odborného zájmu. Lokalita vstoupila do povědomí jako archeologické naleziště již během druhé poloviny 19. století a v průběhu 20. století zde proběhlo několik drobných povrchových průzkumů (viz níže). Shromážděné archeologické nálezy však prozatím umožňovaly pouze povšechnou představu o jednotlivých chronologických komponentách zastoupených na lokalitě, bez možnosti řešení dalších důležitých problémů, včetně např. její úlohy v regionálním i nadregionálním měřítku nebo potenciálního vztahu k některým archeologickým lokalitám, nacházejícím se v jejím blízkém okolí.

Vrch Sovice se bohužel během posledních desetiletí dostal do povědomí regionálních badatelů rovněž v souvislosti s jiným problémem, týkajícím se v současnosti celé řady českých archeologických lokalit. Tím je opakované narušování neodbornou veřejností. Při občasných obchůzkách zde byly registrovány stopy neodborných výkopů. V poslední době rovněž zachytil jeden z autorů této publikace informaci, zmiňující občasnou přítomnost amatérských hledačů, vyzbrojených detektory, jejichž aktivity mají na svědomí nevratnou ztrátu důležitých dat odborné povahy, stejně jako ničení archeologických nemovitých a movitých památek, mizejících v soukromých sbírkách bez možnosti jejich odborného využití.

Podnět k realizaci archeologického výzkumu vrcholové plošiny vrchu Sovice, jehož souhrnné výsledky přináší tato publikace, souvisí kromě

Obr. 1. Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, poloha lokality.

výše uvedených problémů rovněž se záměrem projektu *Krajinná archeologie a vývoj pravěkého osídlení na Podřipsku* (Gojda 2007); v jehož rámci byl tento archeologický výzkum uskutečněn. Cílem tohoto projektu¹ byl kromě průzkumu lokalit zjištěných leteckou prospekci, také povrchový průzkum, popř. mikrosondáž na výrazněji vertikálně vymezených terénních útvarech či ostrožnách, resp. terénních hranách. Právě posledně jmenované útvary představují z hlediska vertikální členitosti krajiny Podřipska výrazně zastoupené typy. Naopak s útvary vertikálně vymezenými ze všech stran se v oblasti Podřipska téměř nesetkáme. Výjimku představuje přirozený střed oblasti, kterým je hora Říp. Druhou nejvýraznější polohou tohoto typu je vrch Sovice. Z hlediska studia sídlištní dynamiky ve vztahu ke geomorfologickým útvarům, vertikálně vymezeným v plném rozsahu, představuje tedy vrch Sovice v rámci daného krajinného celku

1) Projekt *Krajinná archeologie a vývoj pravěkého osídlení na Podřipsku* je realizován Katedrou archeologie Západočeské univerzity v Plzni od roku 2004. Od roku 2006 probíhá tento projekt ve spolupráci s Podřipským muzeem v Roudnici nad Labem.

velmi významnou polohu. Z uvedeného důvodu se průzkum této lokality stal jedním z cílů výše zmíněného projektu.²

Při výzkumu byl kladen důraz zejména na využití nedestruktivních archeologických metod. V rámci geodeticko-topografického průzkumu vrcholové plošiny byla provedena plošná nivelace pomocí totální stanice, která umožnila získání dat pro tvorbu 3D digitálního modelu terénu ve východní části plošiny. Součástí využití metod povrchového průzkumu byla rovněž realizace

povrchových sběrů v celé její délce. V rámci aplikace geofyzikálních metod byla část vrcholové plošiny zkoumána rovněž s využitím magnetometrického měření. Konečně v jejich dalších partiích byl proveden tzv. totální průzkum pomocí detektoru kovů bez užití jakékoli diskriminace.

Archeologický výzkum odkryvem byl uskutečněn položením čtyř sond o celkové ploše 12 m².

2) Autoři této publikace jsou zavázáni L. Janíčkoví, O. Švejcarovi a V. Schönigerové za všestrannou pomoc při provedení archeologického výzkumu v obou výzkumných kampaních.

2. Lokalizace a přírodní podmínky

Martin Trefný - Oldřich Kotyza

Vrch Sovice (278 m n.m.) je situován asi 1 km jihovýchodně od středu obce Vetlá, na jejímž katastru se nachází (Zápotocký 1965, 211, 314, obr. 8; Sláma 1986, 94). Lze ji charakterizovat jako pozvolnou vyvýšenou elevaci s vrcholovou plošinou, mírně skloněnou k západu. Vrch se nachází na terasovitě vyvýšeném pravém labském břehu, na který navazuje východně a severovýchodně od obce Brzánky plochá niva přiléhající k Labi (obr. 2-4). Vrcholová plošina má tvar nepravidelného trojúhelníka, jehož nejvzdálenější vrcholy dělí délka zhruba 170 m. Největší šířka této plošiny činí cca 90 m. Celková plocha vrcholové plošiny činí cca 0,9 ha.

Vrch Sovice je geomorfologickým útvarem vertikálně vymezeným ze všech stran. Jeho vrchol převyšuje okolní rovinatou, resp. mírně

zvlněnou krajinu o cca 70 m. Vertikální převýšení je umocněno značně příkrými svahy zejména na severozápadní, severní a jihovýchodní straně. Nelze vyloučit, že jejich současná podoba je výsledkem rozsáhlé erozní činnosti (sesuvů), která zde byla v minulosti pozorována (Lüssner 1868, 575-577; Zápotocký 1965, 314). Přístupnější je vrcholová plošina ze strany západní a východní. Svahy mají v těchto místech podobu úzkých šíjí s daleko menším sklonem.

Podloží je na lokalitě tvořeno fluviálními písčitohlinitými sedimenty a silicifikovanými jílovitými vápenci a slínovci (Geologická mapa ČR. List 02-43 Litoměřice). Půdní pokryv je reprezentován hnědými půdami s podzoly na terasových uloženinách (Tomášek 2003). Dnešní hora je výsledkem třetihorního vrásnění, kdy bylo vyzdvihnuto křídové podloží společně i s vodními prameny. Působení spodní vody včetně kultivace vinné révy, jejíž kořeny navíc rozrušovaly podloží, mělo za následek shora zmíněné sesuvy (o poměrně vysokém prameništi hovoří jedno-

Obr. 2. Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, letecký snímek lokality od jihu (podle Trefný-Chroustovský-Janíček 2010).

značně vodárna, umístěná na severním svahu Sovice pod akropolí - viz níže). Šlo tu o obdobnou příčinu, jakou známe na Litoměřicku u vrchu Klapý (Házmburk), kde vrstva kamenné suti a zeminy v r. 1882, 1898 a 1900 téměř zdevastovala obec Klapý (k tomu Vyskočil 1928-1929; Křenek 1928-1930; Zápotocký 1963, 434).

Poprvé se o vinicích u Vetlé a nedalekých Brzáněk dovídáme z urbáře roudnického augustiniánského kláštera z r. 1338 (DRC, č. 2, 11-12), kde je v přípiscích k r. 1340 reprodukován obsah starší a dnes nezvěstné kupní smlouvy mezi pražským biskupem Janem IV. z Dražic a bratry Vaňkem, Jaroslavem, Půtou a Ješkem, kteří jako nižší šlechtici („milites“) vlastnili vetelské zboží.³ To po koupi biskup Jan daroval výše uvedenému

konventu. Šlo o tři vinice - dvě ve Vetlé („in Wetla“) a jedna v Brzánkách („in Byrzano“) a nejspíše byly položeny na svazích Sovice (vrch leží mezi oběma obcemi). Alespoň o jednu vetelskou vinici se staral „unius vinitoris nomine Crucis“, tzn. jeden vinař jménem Kříž. Důležité je však i připomenutí, že „in monte Sowycz unus homo habet particulam de rubetis et solvit 5 grossos in festo b. Galli“, tj. na hoře Sovici má jeden člověk část porostlin a [z nich ročně] platí 5 grošů na sv. Havla.

Pomineme-li, že shora uvedené je nejstarší písemnou zmínkou o vrchu Sovici (viz Sedláček 1920, 195), tak nás bude zajímat latinský výraz „rubetis“ („rubetum“). Ten v klasické latině znamenal „ostružiní“, a tak jej chápe v českém

Obr. 3. Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, labské pravobřeží jihozápadně od Hoštky, vrch Sovice se nachází v levém horním rohu snímku (zdroj Lobkowiczské zámecké vinařství Roudnice nad Labem).

3) Transakce se musela udát mezi lety 1338-1340, neboť v inkriminovaném zápisu je uveden bez jména první roudnický probošt (jde o probošta Jana) a že účelem koupě bylo finančně zajistit špitál v Roudnici při mostu („pro hospitali in Rudnicz circa pontem“). Ten byl založen biskupem Janem IV. z Dražic 23. října 1334 (RBM IV, č. 101, 33; starší literatura mylně uvádí až r. 1340, k tomu viz Kotyza - Kopička 2009, 70, pozn. 86). Urbář vznikl roku 1338, část o Vetlé se nachází v pozdějších dopiscích k r. 1340, tedy smlouva nebyla součástí původní nadace kláštera a musela být sepsána později.

překlady inkriminovaného kusu i roudnický historik F. Kučera (1905, 11). Středověké „rubetis“ však mělo význam obecnější, a to jako „porostliny“. Např. latinsko-český tzv. Klementinský slovník (zvaný též Onomasticon) z r. 1455 uvádí „rubetum křová porostlina“ (cf. eds. Petr - Němec 1996, 708). Staročeský slovník (ibidem) tento termín definuje jako „neobdělávaný pozemek zarostlý nějakým nežádoucím porostem“, resp. asi přesněji J. Jungmann (1837, 315) jako „malý les, nedávno vzrostlý, jako bývá v polích neorných a pustých, křovina, háječek“ a příkladem uvádí „porostlina březová“. Dále uveďme např. zápis z r. 1535, který při mezním sporu uvádí, že poddaní pozemek pokrytý „vrbím a jinými porostlinami sekáním užívali“ (AČ XXX, č. 14, 29). Tento obsáhlý výklad je důležitý při charakteristice nejstaršího, písemně doloženého pokryvu Sovice. Dle našeho názoru tu šlo o porost tvořený náletovými dřevinami, v němž převládalo asi nižší křovinné patro (jeho součástí přirozeně mohlo být i shora připomenuté ostružiní).

Podrobněji se o vinici na Sovici dovídáme až na sklonku 16. stol., kdy se dostaly do majetku Viléma z Rožmberka (od 1575), který ji odkázal své ženě Polyxeně z Pernštejna a po jejím opětovném sňatku r. 1603 se Zdeňkem Popelem z Lobkovic se stala majetkem tohoto rodu (Křivka 1956, 119-121). V tzv. Rožmberského urbáři z r. 1592 se o sovické vinici píše: „Položením nad vodou Labi [sic!] z jedné strany a z druhé strany nade vsí Vetlí, vrchu dosti spanilém, lesem [= vinnou révou] dobrým jest vysázena. Při ní lis k děláni vína vnově udělaný. Velikost její jest dobře za 35 strychů míry viničné na ní. Za držení Jeho Milosti Páně [Viléma z Rožmberka] přes 100 sudův vína jednoho roku bývalo, ale nyní teď od některého léta, že na víno obroda nebyla, tolik se nakliditi nemohlo, rovnajíc se toliko rok k roku do 70 sudův na jeden rok a počítajíc sud po 20 kopách, toliko učiní víno z též vinice 1400 kop míš.“ (Urbář 1592, sine fol.). Tedy jejich rozsah byl cca 10 ha.⁴

Jistým překvapením je údaj v tzv. Registrech urbárních panství roudnického z r. 1641, že „vinice sovická dobrým a úrodným rokem do 20 sudů vína vynáší“ (Urbář 1641, sine fol.). Mohlo by se zdát, že to bylo způsobeno probíhající třicetiletou válkou, ale z omylu nás vyvede další normativní pramen z r. 1658, kde se píše: „Vinice sovická drží 43 ³/₄ provazců 2 lokte. Z lad vyzdvihuje se jich 22 ¹/₂ provazce. Utrhnuce se díl zařícené vinice, zůstává 2 provazce. Na té vinici bývalo vína 70 sudů, nyní do 20 sudů“ (Urbář 1658, sine fol.). Šlo tudíž pravděpodobně o sesuv na jižním svahu, zůstal pouze viniční porost na jihovýchodním a východním úbočí hory a na stráních směrem k Brzánkám, čímž se značně snížila i jejich plošná výměra. Ke katastrofě nejspíše došlo před r. 1641, kdy poklesly výnosy vinné révy více než o 70 % oproti roku 1592. Svahy byly později rekultivovány a vysázen nový viniční porost (k tamějšímu vinařství s prameny viz i Dvořák 1889; Křivka 1956, 132-135; 1966, 41-48).

O dalších úpadech na lokalitě jsme informováni až v 18. a 19. stol. Před rok 1788 je kladena zpráva z pamětní knihy městečka Hoštky, která hovoří o sesuvu na lobkovických vinicích na východním svahu hory v místě zvaném „Na propadlém“ („östlich an dem Sowitzerberge ... er heisst Propadlina“, cf. Zanker 1899, 261; Ryvola 1931-1932, 74).⁵ Je možné, že v témže místě došlo k dalšímu zřícení před r. 1847, kdy tu M. Lüssner našel první archeologické artefakty (viz níže). Tento badatel r. 1867 vyzoroval, že „na straně severní viděti, že se vrch klouzáním hlíny víc a více zužuje. Tím se stalo, že obsah vrchních vrstev poněkud blíže poznán býti mohl“ (Lüssner 1868, 576; Sklenář 1988, 184; 1992, 269). Z toho se dá vyvozovat, že k malému úpadu asi došlo mezi r. 1847-1867. Z roku 1883 je znám údaj, který popisuje obdobnou událost na svahu západním, kdy povrch rozbrázdila až 3 m hluboká strž. J. Zanker (1889, 261) uvádí, že tu bylo předtím pole (k sesuvům z r. cca 1788 a 1883 viz i Zápotocký 1965, 314).

4) 1 strych plošné míry = 2850 m².

5) Tento údaj se nepodařilo ověřit v archivních fondech tehdejších majitelů panství, tj. Lobkoviců, deponovaných na žitenickém pracovišti SOA Litoměřice. Za pomoc při marném hledání je tu nutno poděkovat tamějšímu archiváři Mgr. P. Kopicovi.

Vrch se do dnešní podoby vyformoval až r. 1883 (poté již o zřícení půdy neslyšíme). Zatímco úpady před r. 1641, cca 1788 a mezi 1847-1867 se týkaly vrcholové plošiny, tak sesuv z r. 1883 postihl nejen samotný vrchol, ale sklouznuvší hlína sebou strhla i část severní plošiny (předpokládané předhradí), zvláště severozápadní část, kde se rozkládalo pole.

Nynější zalesnění vrchu je antropogenního původu, borovice zde byly vysázeny z příkazu tehdejších Lobkoviců kolem roku 1770 (Zanker 1889, 261; Zápotocký 1965, 314). V současnosti se jehličnatý porost koncentruje zejména na různých místech úpatí kopce, zatímco na vrcholo-

vé plošině se setkáváme s porostem smíšeným, zejména s duby. Severní (severozápadní) plošina byla ještě v 19. století zemědělsky obdělávána (pole), poté po r. 1945 byla osázena ovocnými stromy a změnila se v sad, který tu existuje dodnes.⁶

Nejbližší vzdálenost k řece Labi, obtékající polohu z východní, jihovýchodní a jižní strany je 1 km. Zhruba ve vzdálenosti 1,36 km severozápadním směrem protéká bezejmenná vodoteč, vlévající se severně od obce Vrbice do „Záhorecké strouhy“, tekoucí paralelně s potokem Obrtkou a vlévající se v Lounkách do Labe.

Obr. 4. Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, lokalita od jihozápadu (foto J. Mrázek).

6) Přesnou dataci se bohužel nepodařilo dohledat ani v pamětních knihách Brozánků a Vetlé, ani v materiálech ekonomické povahy, deponovaných ve Státním okresním archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích ani v žitenické pobočce SOA Litoměřice. Do katastrálního archivu, kde jsou deponovány pozemkové knihy, byl bohužel jednomu z autorů tohoto článku odmítnut bezplatný přístup! Na vojenském leteckém snímkování z r. 1954 je severní plošina Sovice bez porostu (srv. <http://kontaminace.cenia.cz/>).

3. Přehled dosavadních aktivit na lokalitě

Martin Trefný - Oldřich Kotyza

Prvním archeologickým nálezům, alespoň pokud je nám známo, došlo před polovinou 19. stol. V roce 1847 našel nadšený amatér Mořic Lüssner, který na Litoměřicku a Roudnicku podnikl mnoho „archeologických vycházek“ v místech sesuvů množství keramiky (Lüssner 1868, 576; Zápotocký 1965, 314; Sklenář 1988, 184; 1992, 268). V letech 1863-64 byly pak na lokalitě údajně „jakýmsi člověkem“ kopány kosti „na prodej“, přičemž došlo k vykopání i „celých hliněných pánví“ (Lüssner 1868, 577; Zápotocký 1965, 314; Sklenář 1988, 184; 1992, 269). V roce 1867 podnikl M. Lüssner další ze svých obhlídek lokality a našel „šedivé neb načernalé“ střepy s vlnovkou stejně jako zvířecí kosti (Lüssner 1868, 577; Zápotocký 1965, 314; Sklenář 1988, 184-185; 1992, 269). Ve zprávě se hovoří rovněž o mocné popelovité vrstvě (Lüssner 1868, 577), což je oblíbený termín amatérských archeologů 19. a rovněž počátku 20. století, který však může být značně nevýstižný, nemluvě o její interpretaci jako zbytků „žároviště a pohřebiště po celém rozsáhlém povrchu hory“ (ibidem). Lüssnerovy nálezy jsou bohužel dnes nezvěstné (Sklenář 1992, 268-269).

Z aktivit uskutečněných již ve 20. století lze jmenovat povrchové sběry, které na lokalitě proběhly při návštěvách amatérů i profesionálních archeologů. Za neznámých okolností se před r. 1945 dostaly ze Sovice do sbírky učitele a archeologa J. Kerna z Litoměřic tři atypické fragmenty keramiky - jeden z doby bronzové a dva z období hradištního.⁷ Při průzkumu J. Fialy z litoměřického muzea 6. října 1953 a při sběrech amatéra V. Nováka z Velešic v roce 1959 byly nalezeny keramické zlomky z mladší doby bronzové, doby halštatské a doby hradištní. Kromě keramiky byla Fialou objevena rovněž eneolitická kamenná sekera, přesněji řečeno tzv. teslice slánského typu (Zápotocký 1965, 314; 1975, 237; 2008b, 421, 448, obr. 28:25). Fragmenty keramiky z doby hradištní ze Sovice byly bez bližších nálezových okolností i jména

dárce odevzdány v r. 1953 teplickému muzeu (Budinský 1966, 6, 52, Příloha XIV:6-10 [mylně vrch Sovice, k.ú. Hoštka]; 1985, 96).

V souvislosti s neohlášenou stavbou vodárny a přepadové nádrže na severozápadním úbočí v roce 1968 byla při sběrech p. Ulrycha a průzkumu M. Zápotockého z litoměřického muzea 11. září 1968 nalezena sídlištní keramika z mladší doby bronzové a doby hradištní (Zápotocký 1975, 237).

Z dalších povrchových sběrů, provedených 18. května 1975 a 31. května 1976, pochází opět nálezy eneolitické, mladobronzové a hradištní (Smrž 1981, 156; Zápotocký 1978, 99). K důležitému zjištění došlo při povrchovém sběru O. Kotyzy v roce 1998. Tento sběr neprobíhal na vrcholové plošině ani na vlastních svazích kopce, nýbrž na jihozápadním úpatí, resp. prostoru k němu přilehlému (v místě vinného lisu a částečně nad ním). Nalezená pravěká i raně středověká keramika indikuje osídlení rovněž v těchto místech (Kotyza 2000).⁸

V roce 2006 a 2007 provedl jeden z autorů této publikace sběr opět na vrcholové plošině a rovněž v okolí přístupové cesty od vodní nádrže na severním svahu. Nalezena byla nespécifikovaná keramika z období zemědělského pravěku, keramika z mladší doby bronzové až doby halštatské a hradištní (Trefný 2009, 223; v tisku). Na tomto místě je rovněž nutno připomenout, že během posledních let se k autorům publikace dostalo mnoho ústních sdělení od nejrozličnějších osob, včetně místních občanů, referujících o četných archeologických nálezích na Sovici i v jejím těsném okolí, svědčících o kontinuálním narušování této polohy amatéry.

V dubnu 2008 provedl L. Chroustovský společně s L. Janičkem povrchový sběr na jižním a jihovýchodním úpatí kopce a našli několik fragmentů štípané industrie včetně jedné šipky patrně eneolitického stáří.⁹

Poslední registrovanou aktivitou na lokalitě jsou dvě etapy archeologického výzkumu odkryvem, realizovaného během léta roku 2007 a 2008, jehož výsledky přináší tato publikace (srov. Trefný - Chroustovský - Janiček - Křišťuf 2008; Trefný - Chroustovský - Janiček, v tisku).

7) Nepublikováno. Deponováno v OM Litoměřice, inv. č. K 293.

8) Dosud nepublikovaný soubor pravěké a raně středověké keramiky je uložen v Oblastním muzeu v Litoměřicích, pom. ev. č. 15.

9) Nálezy prozatím nebyly publikovány.

4. Archeologický výzkum odkryvem

Martin Trefný - Luboš Chroustovský - Oldřich Kotyza

4.1 Cíle a metody

Na vrcholové plošině nebo v její těsné blízkosti byly položeny tři sondy. Čtvrtá sonda byla položena na jejím severním úpatí (obr. 5). Sonda č. I/07 o rozměrech 3 x 1 m byla položena na rozhraní vrcholové plošiny a svahu. Jejím účelem bylo ověření situace v tomto místě ve smyslu zkoumání koluviálních procesů (sesuvy) a zjištění eventuálních stop ohrazení nebo opevnění vrcholové plošiny. Sonda č. II/07 o rozměrech 7 x 1 m (kopáno pouze šest sektorů 1 x 1 m) byla položena napříč lichoběžníkovitým objektem tvořeným valovým tělesem (obr. 5-6) o délkách jednotlivých stran cca 38 x 38 x 38 x 30 m a k němu přiléhajícím příkopem o největší hloubce 59 cm od dnešního povrchu (31 cm od úrovně podloží), nacházejícím se ve východní části vrcholové plošiny. Jejím účelem bylo ověření předchozích poznatků získaných vizuálním pozorováním a geofyzikálním měřením, stejně jako zjištění charakteru historického nadloží a jeho stratifikace, včetně získání archeologického materiálu pro datování valovitého tělesa a paralelního příkopu. Sonda č. III/07 o rozměrech 2 x 1 m byla položena na východní svah kopce, těsně pod rozhraní vrcholové plošiny a svahu do místa kumulace velkých opukových bloků. Účelem sondy bylo ověření a interpretace této kumulace, z důvodů eventuální souvislosti s předpokládaným ohrazením či opevněním vrcholové plošiny. Sonda č. IV/07 o rozměrech 1 x 1 m byla položena na úpatí severního svahu přiléhajícího k vrcholové plošině pod sondou č. I a jejím účelem bylo zjištění stratifikace historického nadloží stejně jako ověření eventu-

álních dokladů antropogenních aktivit mimo vrcholovou plošinu.

4.2. Movité nálezy¹⁰

4.2.1 Štípaná industrie

Zlomky štípané industrie byly objeveny v počtu čtrnácti kusů v sondách č. I/07, II/07 a IV/07, jeden zlomek byl získán povrchovým sběrem.¹¹ Jejich největší počet byl zjištěn v sondě č. II/07. Ve výběru větších zlomků z tohoto souboru (č. 1-8) figurují silicity nebo ojedinele křemenec, které však ve většině případů nenesou žádné specifické znaky, dle kterých by je bylo možné datovat přesněji nežli v intervalu paleolit až eneolit (č. 1-4, 6-7). Přestože tento interval lze z hlediska chronologického zařazení považovat za nejpravděpodobnější, nelze zcela vyloučit, že tyto nevýrazné fragmenty náleží rovněž mladším obdobím. Přesněji, do intervalu neolit-eneolit, lze zařadit fragmenty jedné čepelky a jednoho kombinovaného nástroje (č. 5, 8). Jejich přítomnost je významným indikátorem využívání lokality v uvedených obdobích, poněvadž v ostatních kategoriích archeologických nálezů nejsou tyto periody spolehlivěji doloženy. Dodatečně bylo dalších 43 drobných chronologicky nespecifických úštěpů, včetně velmi drobných štěpin (většinou silicit, ojedinele křemen, křišťál, limnokvarcit) nalezeno při plavení vzorků zeminy odebraných pro účely analýzy rostlinných makrozbytků v sondách č. I/07 a II/07. Konečný počet získaných zlomků štípané industrie tedy činil 58 kusů (srov. tab. 1; 4).

1. SJ E 2004, MV 6. Fragment úštěpu. Surovina: silicit. Barva: bílá. Délka: 28 mm, šířka: 16,2 mm, síla: 6 mm, hmotnost: 2,2 g. Původní povrch nedochován, tvar nepravidelný,

10) V této kapitole je obsažen pouze výběr nejdůležitějších nálezů příslušných kategorií. Celkové počty všech nálezů jsou uvedeny v tabulce č. 1.

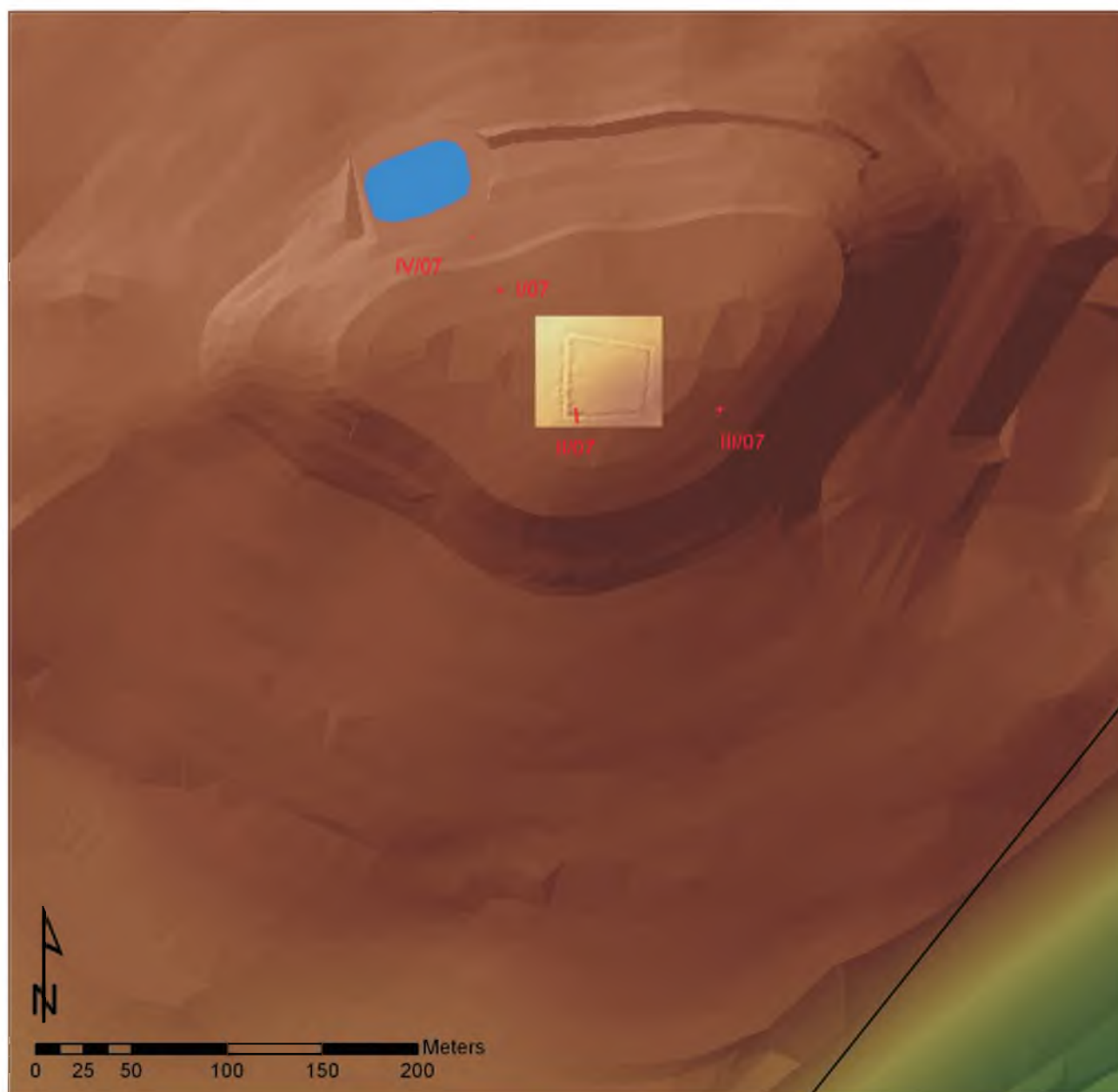
11) Za určení surovin zlomků štípané industrie autoři děkují P. Šídovi.

příčný profil nepravidelný. Fragment je přepálen (surovina je rozpraskána žářem a snadno podléhá fragmentaci - úštěp je čerstvě fragmentován na 2 kusy; větší část lomu je starší).

2. SJ E 2005, MV 7. Fragment úštěpu. Surovina: baltský pazourek. Barva: narůžovělá. Délka: 17,2 mm, šířka: 10,3 mm, síla: 3,1 mm; hmotnost: 0,5 g. Původní povrch nedochován, tvar nepravidelný, příčný profil trojúhelníkový,

terminální část úštěpu a hrana levého boku pravděpodobně odlomena.

3. SJ E 2005, MV 8. Fragment úštěpu. Surovina: silicit. Barva: bílá. Délka: 16,1 mm, šířka: 11,3 mm, síla: 6 mm, hmotnost: 1,2 g. Původní povrch nedochován, tvar nepravidelný, příčný profil, nepravidelný. Fragment je přepálen (surovina je rozpraskána žářem a snadno podléhá fragmentaci).

Obr. 5 . Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, digitální model povrchu terénu s valovitým tělesem na vrcholové plošině a vyznačením polohy sond I-IV/07 (podle Trefný-Chroustovský-Janiček 2010).

4. SJ E 2005, MV 8. Fragment úštěpu. Surovina: křemene (tušimický). Barva: nažloutlá. Délka: 23 mm, šířka: 11 mm, síla: 5,4 mm, hmotnost: 1 g. Původní povrch nedochován, tvar nepravidelný, příčný profil nepravidelný.

5. SJ C 2007. Fragment čepelky. Surovina: silicit. Barva: světle šedá až průsvitná. Délka: 35 mm, šířka: 14 mm, síla: 5 mm, hmotnost: 2 g. Původní povrch nedochován, tvar čtyřúhelníkový, příčný profil čtyřúhelníkový. Fragment není přepálen. Datace: neolit-eneolit. (obr. 14:1)

6. SJ A 4001, MV 1. Fragment úštěpu. Surovina: silicit. Barva: šedobílá. Délka: 30,2 mm, šířka: 17,6 mm, síla: 7,2 mm, hmotnost: 4 g. Původní povrch 0-25 %, tvar nepravidelný, příčný profil nepravidelný. Fragment je přepálen (surovina je rozpraskána žářem a snadno podléhá fragmentaci).

7. SJ A 4001, MV 3. Fragment. Surovina: silicit. Barva: šedobílá. Délka: 17,3 mm, šířka: 17,6 mm, síla: 7,2 mm; hmotnost: 4 g. Původní povrch 0-25%, tvar nepravidelný, příčný profil nepravidelný. Fragment je přepálen (surovina je rozpraskána žářem a snadno podléhá fragmentaci).

8. Čtverec č. 1971. Kombinovaný artefakt - strmé škrabadlo na bazi a hrot srpové čepelky na opačné straně. Surovina: silicit. Barva: středně hnědošedá. Délka: 38 mm, šířka: 15 mm, síla: 6 mm, hmotnost: 4 g. Původní povrch nedochován, tvar nepravidelný trojúhelníkový, příčný profil trojúhelníkový. Fragment je retušován, není přepálen. Na dorsální straně hrotu je patrný srpový lesk, který zasahuje až cca 10 mm směrem ke středu. Datace: neolit-eneolit. (obr. 14:2)

4.2.2 Keramika¹²

Kód popisu barvy: vně/uvnitř; 0 - povrch nedochován; ŠČ - šedočerný; ČH - černohnědý; ŠH - šedohnědý; Š - šedý; OH - oranžovohnědý; SvHn - světle hnědá; TmHn - tmavě hnědá; HŠ - hnědošedý; SvŠ - světle šedý; ŽŠ - žlutošedý; O - oranžový; OŠ - oranžovošedý; H - hnědý; ČvHn - červenohnědý; Č - černý; BŠ - bílošedý; TmŠ - tmavě šedý

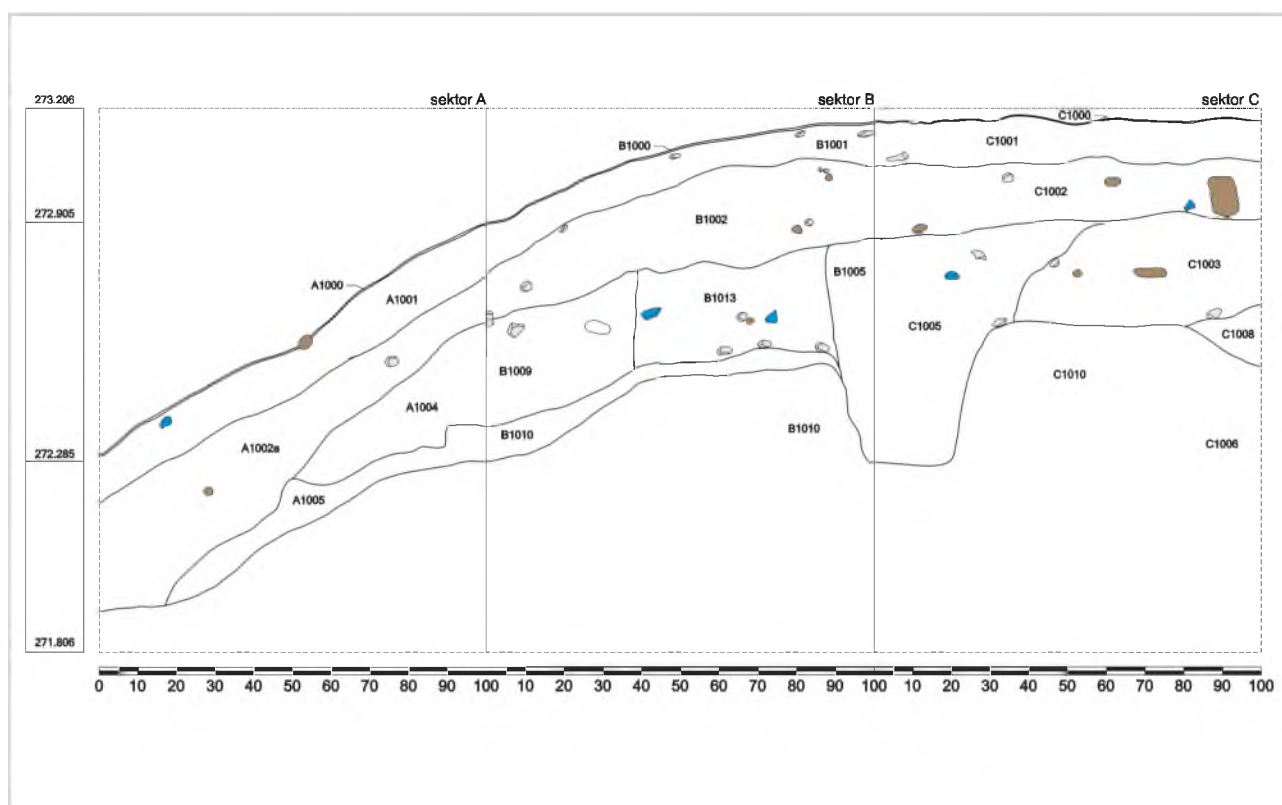
Kód popisu povrchu: hlazený - na povrchu jsou patrné stopy záměrného vyhlazování nebo je povrch lesklý; hladký - povrch je hladký avšak nevykazuje stopy záměrného hlazení nebo je spíše matný; mírně drsný - povrch vykazuje při doteku jen malou drsnost; drsný - povrch vykazuje při doteku značnou drsnost; zdrsňený - povrch je upraven zdrsňením.

Poznámka: Popis barvy a povrchu je uváděn v pořadí vně/uvnitř; pokud je jedna ze stran zlomku oderodována uvádí se 0. Pokud je u popisu povrchu uveden pouze jeden výraz, platí pro obě strany zlomku. Pokud se stav povrchu pohybuje mezi základními třemi kategoriemi, může být tato skutečnost vyjádřena uvedením

Obr. 6. Západní strana valovitého tělesa na vrcholové plošině.

12) Základní údaje k nálezům keramiky v jednotlivých stratigrafických jednotkách jsou souhrnně obsaženy v tabulce č. 2.

Obr. 7. Východní profil sondy I/07 po vybrání nadloží.

obou kategorií (např. jemný-stř. hrubý). Pokud zlomek neobsahuje žádnou makroskopicky pozorovatelnou příměs, není tento údaj v dílčích popisech uváděn. U okrajů a den je uváděn rekonstruovaný rozměr jejich průměrů, tento údaj je však pouze orientační a jeho pravděpodobnost se snižuje úměrně velikosti zlomku. Tam kde jde o zlomek drobných rozměrů a stanovení původního průměru (okraje/dna) není možné, není v dílčích popisech tento údaj uváděn.

Eneolit

Jeden velmi drobný keramický zlomek s šikmými liniemi vpichů snad lze zařadit do období eneolitu (č. 9). Rámcové analogie k výzdobným motivům vytvořeným pomocí vpichů lze spatřovat na nádobách kultury nálevkovitých pohárů zejména salzmündské fáze např. z Vrbčan, Slánské hory, Nové Vsi nebo Prahy - Ďáblic (srov. Zápotocký 2008a, obr. 23:7-9, příl. 2:4). Je však nutno zdůraznit, že vzhledem k drobným rozměrům zlomku je nutno k tomuto

chronologickému zařazení přistupovat s určitou rezervou.

9. SJ A 4003, MV 6. Zlomek z těla s výzdobou v podobě šikmých linií tvořených obdélnými vpichy. Barva: ŠH/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 4 g. (obr. 14:3)

Eneolit až doba halštatská

Do tohoto rozmezí řadíme drobný zlomek ucha a části stěny nádoby (č. 10), který nelze chronologicky dále specifikovat.

10. SJ B 2004, MV 4. Zlomek ucha. Barva: H. Povrch: hladký. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 9 g. (obr. 14:4)

Únětická kultura

Toto období je zastoupeno kompletně docho-

vaným koflíkem (č. 11) s charakteristickou profilací. Tento koflík náleží dle členění M. Bartelheima k typu A 1.3 (Bartelheim 1998, Taf. 38). V geograficky blízké oblasti Lovosicka nalézáme tvarové analogie k tomuto exempláři např. ve Velkých Žernosekách, kde byl takový koflík nalezen v hrobě č. 26, řazeném do klasické fáze únětické kultury (Moucha 1961, 7, Taf. XIV:1). Další tvarovou obdobou je koflík z hrobu č. 13 z Kolína, Kuchařovy cihelny či z Kralup n/Vlt. - Mikovic (Bartelheim 1998, Taf. 14:7, 15:13-14). Vcelku shodné tvary vykazují také klasický koflík z Vliněvsí, okr. Mělník (Jiráň ed., 2008, příl. 4:1). Na základě chronologického zařazení nálezových celků s analogickými exempláři lze koflík ze Sovice zařadit do klasické fáze únětické kultury dle V. Mouchy (1961, 33). Pro doplnění je možno uvést, že v nálezovém souboru ze sondy č. II/07 se objevuje jeden další okrajový fragment (č. 12), který může rovněž náležet tomuto typu nádoby. Rekonstrukci jeho celkové podoby však dochovaný zlomek neumožňuje. Shodně profilované fragmenty, avšak většího průměru ze sondy č. I/07 (č. 14) a II/07 (č. 13) snad pochází z hrncovité nádoby s vyšším hrdlem nebo ze zásobnice (srov. Jiráň ed. 2008, obr. 19:10; 20:24).

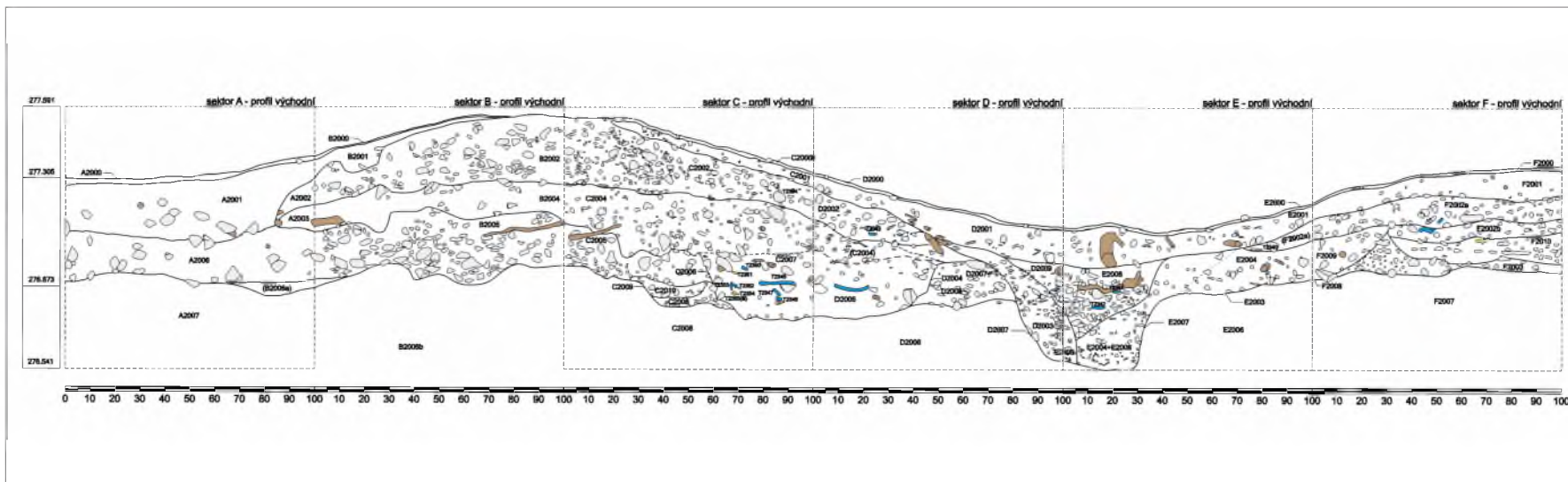
Druhým výrazným typem nádoby, tentokrát dochovaným pouze ve fragmentech, je zásobnice s vyhlazeným hrdlem a zdrsňeným podhrdlím a spodkem (č. 15). Na pohřebišti ve Velkých Žernosekách je rámcovou obdobnou nádoba s několika plastickými pupky (srov. Moucha 1961, Taf. VIII:5), pocházející z hrobu č. 41 a řazená bez detailnější specifikace do starší fáze únětické kultury (Moucha 1961, 16). Ke stejné fázi náleží fragment zásobnice obdobné profílace a zdrsňeného povrchu ze sídlištního objektu (hliníku) v Praze 8 - Čimicích (Havel 1980, obr. 7:1). V mladším chronologickém kontextu se objevují poměrně odpovídající paralely v některých fragmentech zásobnic s obdobně zdrsňeným povrchem a podobnou profílací na sídlišti ve Vysočanech (okr. Chomutov), které je řazeno do 5.-6. fáze únětické kultury (Čech 2008, obr. 11:3-7). Obdobný způsob zdrsňení povrchu vykazují rovněž některé mladoúnětické

zásobnice z Viněvsí nebo Dolních Beřkovic (obojí okr. Mělník; viz Jiráň ed. 2008, příl. 3:1,3). Na výčtu předchozích období k zásobnici ze Sovice vidíme, že různé druhy zásobnic s obdobnou profílací a úpravou povrchu se objevují v širším chronologickém rozmezí a jednoznačné časové zařazení je tedy poněkud problematické.

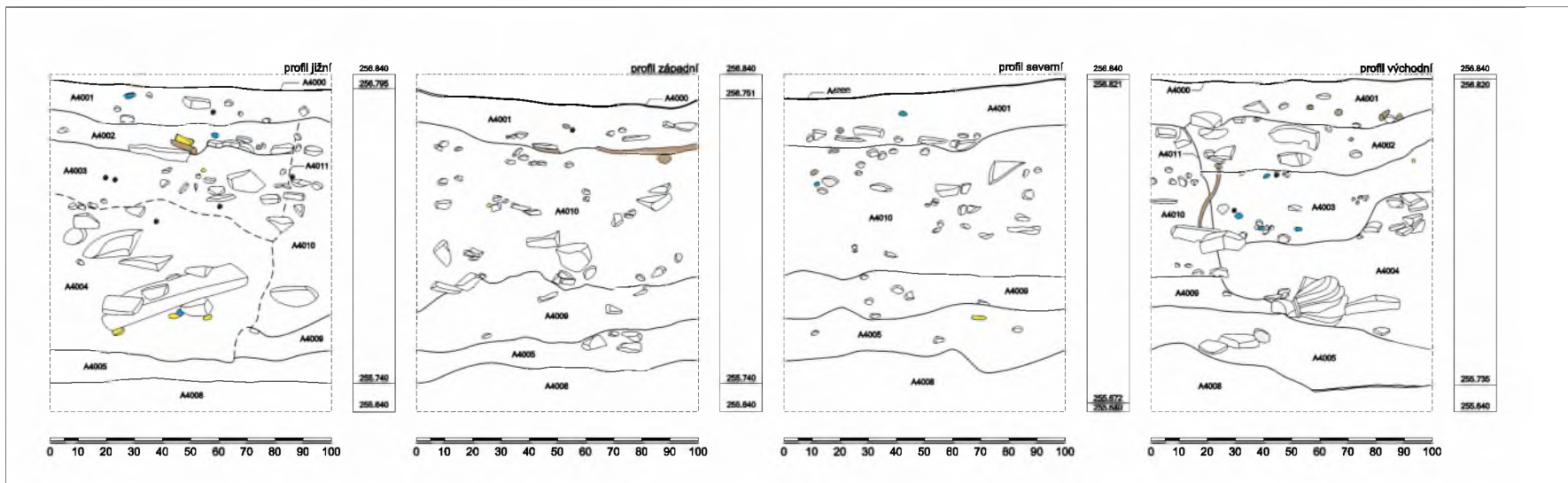
Zásobnice podobného tvaru jsou zastoupeny ještě jednou skupinou fragmentů těl, tentokrát s povrchem nepravidelně zdrsňeným špachtlovitým nástrojem (č. 16) nebo hlazenými okrajovými zlomky z dalšího exempláře (č. 17). Snad k nim náleží též jeden zlomek s plastickým pupkem z podhrdlí (č. 18). Ze zásobnic se zdrsňením připomínajícím prstování, pochází rovněž několik fragmentů těl ze sondy I/07 (č. 19, 20). Zdrsňení povrchu blízké prstování náleží z hlediska chronologického zařazení k problémovým prvkům. Tento typ úpravy se kromě keramiky mladší doby bronzové může objevit také na keramice středobronzové mohylové kultury, což platí rovněž i pro některé výše uvedené povrchové úpravy.

K zásobnicím náleží patrně jeden fragment s výzdobou v podobě vodorovné lišty s prstovými vrypy (č. 21). Pochází z nádoby vejčité až téměř kulovité profílace. Tvarově velmi blízkou analogií, a to včetně vodorovné lišty v tomto případě však zdvojené, je jedna věteřovská zásobnice z Prahy - Libně (Smejtek 2005, 440-441).

V nálezovém spektru je zastoupen rovněž tvar, u nějž není dochována spodní část a rovněž koncová část okraje, dochovala se však část výdutě, podhrdlí a vodorovného ucha kvadratického průřezu (č. 22). Zlomek náleží hrnci „lovosického typu“ a nalézá poměrně odpovídající paralely např. v hrobových nálezích z Velkých Žernosek nebo Lovosic (Moucha 1961, 23, Taf. XIII:6; 49, Taf. XVII:3), přičemž posledně jmenovaný nález je řazen do 4. fáze únětické kultury. V prostředí severozápadních Čech můžeme zmínit opět sídliště ve Vysočanech, odkud pochází, co se profílace týče, velmi blízká obdoba k sovickému fragmentu (Čech 2008, obr. 8:14), náležící 5.-6. fázi únětické kultury. Dalším poměrně odpovídající

Obr. 8. Východní profil sondy II/07 po vybrání nadloží.

Obr. 9. Jižní, západní, severní a východní profil sondy IV/07 po vybrání nadloží.

cím exemplářem je hrobový nález ze Žatce, šroubárny (Pleinerová 1966, 396, obr. 31:1), náležící staroúnětickému období. Konečně na Kolínsku lze jako analogický exemplář uvést mísu z hrobu č. 86 v Polepech (Moucha 1954; Bartelheim 1998, Taf. 28:2).

V souboru ze Sovice se objevuje ještě několik zlomků velmi obdobné profilace (č. 23-25), přičemž nelze vyloučit, že některé z nich mohou pocházet ze stejné nádoby, jako první zmíněný zlomek.

Jedním fragmentem je zastoupena malá nižší dvojkónická nádobka (č. 26). Z jednoho z lovosických pohřbů pochází nádobka obdobné profilace, odlišující se pouze drobnými výstupky na výduť (Moucha 1961, 50, Taf. XIV:17), která je řazena do 3. fáze. Ze severozápadočeského prostředí lze uvést jako srovnatelný exemplář nádobku z mladoúnětického hrobu v Dobroměřicích (okr. Louny; Pleinerová 1966, 372, obr. 16:5). Další analogická nádobka, avšak poněkud vyšší profilace, je známa z Kralup - Minkovic (Bartelheim 1998, Taf. 15:12). Menší nádoby tohoto tvaru však zřejmě nejsou chronologicky specifickým typem.

V nálezovém souboru zaujímá důležité místo větší fragment s vodorovnou lištou v podhrdlí a třemi dalšími vodorovnými lištami ve spodní části nádoby (č. 27). V situaci, kdy je materiál různého stáří ve stratigrafických jednotkách prokazatelně promíšen, je problematické tento fragment přesněji chronologicky zařadit. Přesto však i v tomto případě snad můžeme uvažovat o příslušnosti k únětické kultuře. Vodorovné lišty jsou prvkem, který mezi výzdobnými prvky únětické keramiky pozorujeme např. v sídlištním materiálu z Vysočan, kde jsou tyto nálezy řazeny do 5. až 6. fáze (Čech 2008, obr. 9:4, 10:2,4). Plastická lišta s náznakem d'ubkování se objevuje ještě u jednoho drobnějšího fragmentu (č. 65). Jeho příslušnost ke keramice únětické kultury je však pouze hypotetická a nelze vyloučit např. souvislost s halštatským obdobím, jehož keramika je na lokalitě rovněž zastoupena.

Jedním zlomkem (č. 28) je zastoupena mísa s vodorovně vytaženým okrajem (srov. Bartelheim 1998, Taf. 17:17). Obdobnou profilaci vykazují zlomky mís z mladoúnětických

sídlištních jam v Praze - Čimicích (Smejtek 2005, 425-427). Tyto zlomky vykazují sice mírně odchylky v profilaci vnitřní stěny nádoby, jejich vnější profilace se však zcela shoduje se sovětským zlomkem.

Jedním exemplářem (195) je v nálezovém souboru zastoupena malá miskovitá nádobka na čtyřech nožkách (č. 29). Byla nalezena v neporušeném stavu v těsné blízkosti rovněž neporušeného koflíku klasické (5.) fáze. Nádobku tedy s největší pravděpodobností můžeme zařadit do stejného období.

11. SJ E 2004, MV 6. Téměř kompletně dochovaný koflík s kalichovitě rozevřeným okrajem, prohnutým tělem, ostře profilovanou výduť a jedním ouškem nasazeným nad výduť. Barva: ŠH/ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky. Průměr okraje 90 mm, průměr výduť 90 mm, průměr dna 36 mm, výška 70 mm; m. 194 g. (obr. 14:5)

12. SJ D 2005, MV 7. Zlomek kalichovitě rozevřeného okraje a části hrdla. Barva: ŠH. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: cca 130 mm; m. 24 g. (obr. 14:6)

13. SJ D 2005, MV 7. Zlomek kalichovitě rozevřeného okraje a části hrdla. Barva: H/ČH. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky. Průměr: cca 180 mm; m. 29 g. (obr. 14:7)

14. SJ A 4004, MV 9. Zlomek kalichovitě rozevřeného ven vyhnutého okraje a části hrdla. Barva: ŠH/ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: cca 240 mm; m. 47 g. (obr. 14:8)

15. SJ F 2003, MV 5-6; E 2004, MV 6; E 2005, MV 9. Ve zlomcích dochovaná část vejčité zásobnice s ven vyhnutým oblým okrajem a odsazeným nožkovitým dnem. Povrch od podhrdlí k podstavě zdrsněn. Barva: OH/ŠH. Povrch: zdrsněný/hlazený. Materiál: středně hrubý. Příměs: nižší podíl slídy, dr. kamínky. Průměr okraje: cca 290 mm; průměr dna: cca 170

mm; m. jednotliv. zlomků 119, 78, 75, 31, 105, 80, 57, 62 a 25 g. (obr. 14: 9-13)

16. SJ E 2004, MV 6-7; E 2005, MV 9. Ve zlomcích dochovaná část zásobnice se zdrsňeným povrchem. Barva: SvHn/Š. Povrch: zdrsňený/hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr dna: cca 160 mm; m. 14, 50, 188, 79, 85, 75, 35, 105, 72, 62, 30, 7, 122, 50 g. (obr. 14: 14-18)

17. SJ E 2004, MV 6. Dva zlomky ven vyhnutého oblého okraje a části hrdla. Barva: ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný-stř. hrubý. Příměs: nižší podíl slídy, dr. kamínky. Průměr: cca 380 mm; m. 110 a 67 g. (obr. 14: 19)

18. SJ E 2005, MV 9. Zlomek z těla s plastickým pupkem. Barva: O. Povrch: mírně drsný/hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, dr. i větší kamínky; m. 24 g. (obr. 15:1)

19. SJ A 1002, MV 5. Zlomek těla se zdrsňeným povrchem (prstování). Barva: SvHn/Š. Povrch: zdrsňený/hladký. Materiál: jemný; m. 25 g. (obr. 15: 2)

20. SJ A 1004, MV 6. Zlomek těla s vodorovným zdrsňením (prstování?). Barva: ŠH/Š. Povrch: zdrsňený/hladký. Materiál: jemný. Příměs: občasné dr. kamínky; m. 54 g. (obr. 15: 3)

21. SJ C 1005, MV 9. Dva zlomky z těla baňaté nádoby s vodorovnou plastickou lištou s nehtovými vrypy v podhrdlí. Barva: ŽŠ/ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: občasné dr. kamínky; m. 43 a 59 g. (obr. 15:6)

22. SJ D 2005, MV 8. Zlomek okraje, hrdla a výdutí hrnce (lovosického typu) s odsazeným hrdlem, kalichovitě rozevřeným okrajem a vodorovným hráněným uchem s vodorovnými

rýhami. Nelze vyloučit, že k tomuto zlomku náleží také následující zlomek. Barva: Č. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy. Průměr: cca 200 mm; m. 89 g. (obr. 15: 7)

23. SJ D 2005, MV 8. Zlomek hrdla, podhrdlí a výdutí hrnce s odsazeným hrdlem, nelze vyloučit že, zlomek náleží k předchozímu. Barva: Č/ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 74 g. (obr. 15: 4)

24. SJ D 2005, MV 8. Zlomek výrazně odsazeného hrdla. Barva: ČH/ŠH. Povrch: hladký. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 19 g. (obr. 15: 5)

Obr. 10. Sonda I/07 po vybrání nadloží.

Obr. 11. Sonda II/07 po vybrání nadloží.

25. SJ E 2004, MV 6. Zlomek z výduti s výrazně odsazeným hrdlem. Barva: ŠH. Povrch: hladký-mírně drsný/hlazený. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 18 g. (obr. 15: 8)

26. SJ F 2002, MV 5. Zlomek okraje, výduti a spodní části nádoby malé miskovité nádoby. Barva: ŠČ/ŠH. Povrch: hladký, místy stopy hlazení/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr okraje: cca 70 mm; průměr výduti: cca 100; m. 27 g. (obr. 15: 9)

27. SJ D 2005, MV 7. Zlomek z těla s výzdobou v podobě čtyřech plastických vodorovných lišt v podhrdlí a na těle nádoby.

Barva: OH/OH-Č. Povrch: zdrsněný /hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. i větší kamínky; m. 87 g. (obr. 15: 10)

28. SJA 1002, MV 10. Zlomek ven vyhnutého vodorovného okraje a části těla z ploché mísy. Barva: ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky. Průměr: cca 260 mm; m. 21 g. (obr. 15: 11)

29. SJ E 2004, MV 7. Kompletně dochovaná miniaturní miskovitá nádobka na čtyřech nožkách. Barva: SvHn. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: 50 mm; m. 28 g. (obr. 15: 12)

Mladší až pozdní doba bronzová

Ke keramice mladší doby bronzové lze hypoteticky přiřadit jen tři drobné fragmenty z těl nádob ze sondy č. II/07 (č. 30-32). Na zlomcích se objevují stopy prstování, které odpovídá charakteristické úpravě povrchu, kterou známe u keramiky mladší či pozdní doby bronzové. Velmi malé rozměry zlomků nedovolují přesnější stanovení kulturní příslušnosti, poněvadž prstování se objevuje také na únětické keramice, na lokalitě hojně zastoupené. Zařazení zlomků do mladší či pozdní doby bronzové je tedy pouze hypotetické a vychází hlavně ze skutečnosti, že zlomky z daného období byly na lokalitě v minulosti nalézány (Zápotocký 1975, 237; Smrž 1981, 156; Trefný 2009, 223).

30. SJ B 2003, MV 2. Zlomek z těla se zdrsňeným povrchem (prstování). Barva: Č. Povrch: zdrsňený/hladký. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné větší kamínky; m. 14 g. (obr. 15: 13)

31. SJ D 2002, MV 6. Zlomek z těla s náznaky zdrsňení (prstování). Barva: OH/ŠČ. Povrch: zdrsňený/hladký. Materiál: jemný. Příměs: občasné dr. kamínky; m. 9 g. (obr. 15: 14)

32. SJ D 2002, MV 6. Zlomek z těla s náznaky zdrsňení (prstování). Barva: ŠČ. Povrch: zdrsňený/hladký. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 11 g. (obr. 15: 15)

Doba halštatská

Do doby halštatské lze spolehlivě zařadit dva fragmenty ze sondy č. I/07 s vlešťovanou výzdobou, v jednom případě doplněnou vlasovými rýhami, v podobě mřížek a šrafovaných polí (č. 33-34). Zlomky náležejí mísám s vnitřní výzdobou tvořenou geometrickými růžicovitými motivy, které jsou široce rozšířeny v řadě oblastí halštatské kultury. Keramika s vlasovými rýhami se objevuje od

fáze Ha D1 a posléze v průběhu stupně Ha D (Koutecký 2008, 51; Venclová et al. 2008a, 116). Do stejného období lze patrně zařadit rovněž drobný zlomek ze sondy č. IV/07 (č. 35).

33. SJ A 1002, MV 8. Zlomek z těla mísy s vnitřní výzdobou v podobě vlešťovaného geometrického ornamentu, doplněného s vlasovými rýhami. Barva: ŠČ. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: občasné dr. kamínky; m. 7 g. (obr. 15: 16)

34. SJ B 1005, MV 6. Zlomek z mísy s vnitřní výzdobou v podobě vlešťovaného geometrického ornamentu. Barva: ŠČ/Č. Povrch: hlazený. Materiál: jemný. Příměs: občasné dr. kamínky; m. 7 g. (obr. 15: 17)

Obr. 12. Sonda III/07 po vybrání nadloží.

35. SJ A 4003, MV 6. Zlomek z těla s výzdobou v podobě pásů jemných rýžek ohraničených výraznějšími rýhami. Barva: ŠH/OH. Povrch: hladký/hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 2 g. (obr. 15: 18)

Doba hradištní

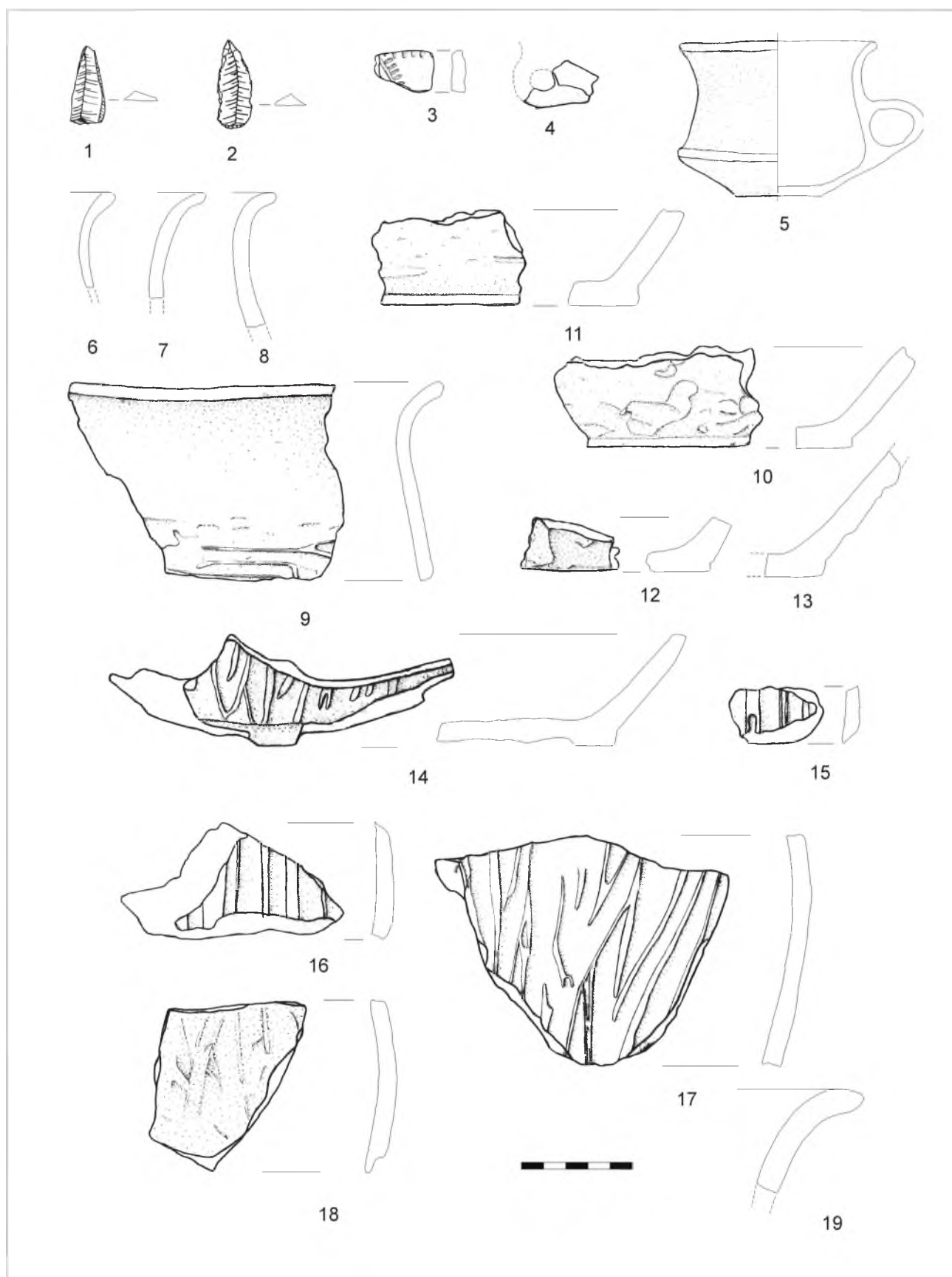
Keramika tohoto období je v sondě č. I/07 zastoupena zlomky signifikantních částí (okraje) i zlomky s dochovanou výzdobou. Pokud jde o zlomky nezdobené, tyto jsou rozpoznány převážně na základě tvrdého výpalu keramiky, v mnoha případech charakteristického „ostrého“

lomu a rovněž výraznější přítomnosti slídy v keramickém těstě. Řada zlomků nesla stopy obtáčení na hrncířském kruhu. Poměrné zastoupení vytáčených zlomků však nebylo sledováno, poněvadž zlomky ve své většině pocházely z promíšených stratigrafických jednotek charakteristických rovněž přítomností keramiky ostatních zastoupených období. V některých případech nebylo možné keramiku různých chronologických komponent od sebe odlišit. Zjištěné zastoupení obtáčené raně středověké keramiky by tedy bylo pouze relativní a mohlo by se výrazně odlišovat od skutečného stavu.

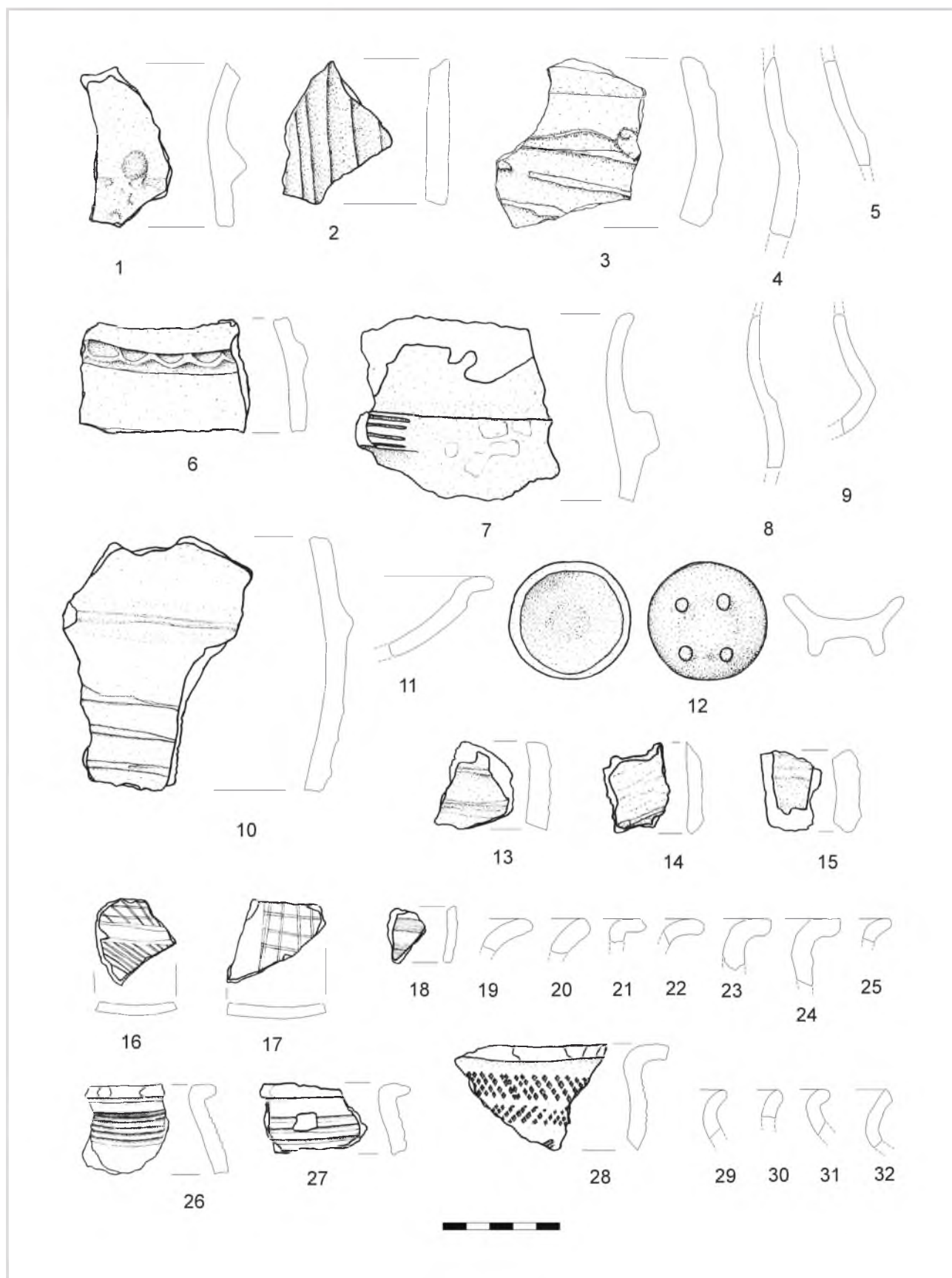
Okrajové zlomky převážně hrncovitých nádob (zaoblené, rovně nebo šikmo seříznuté)

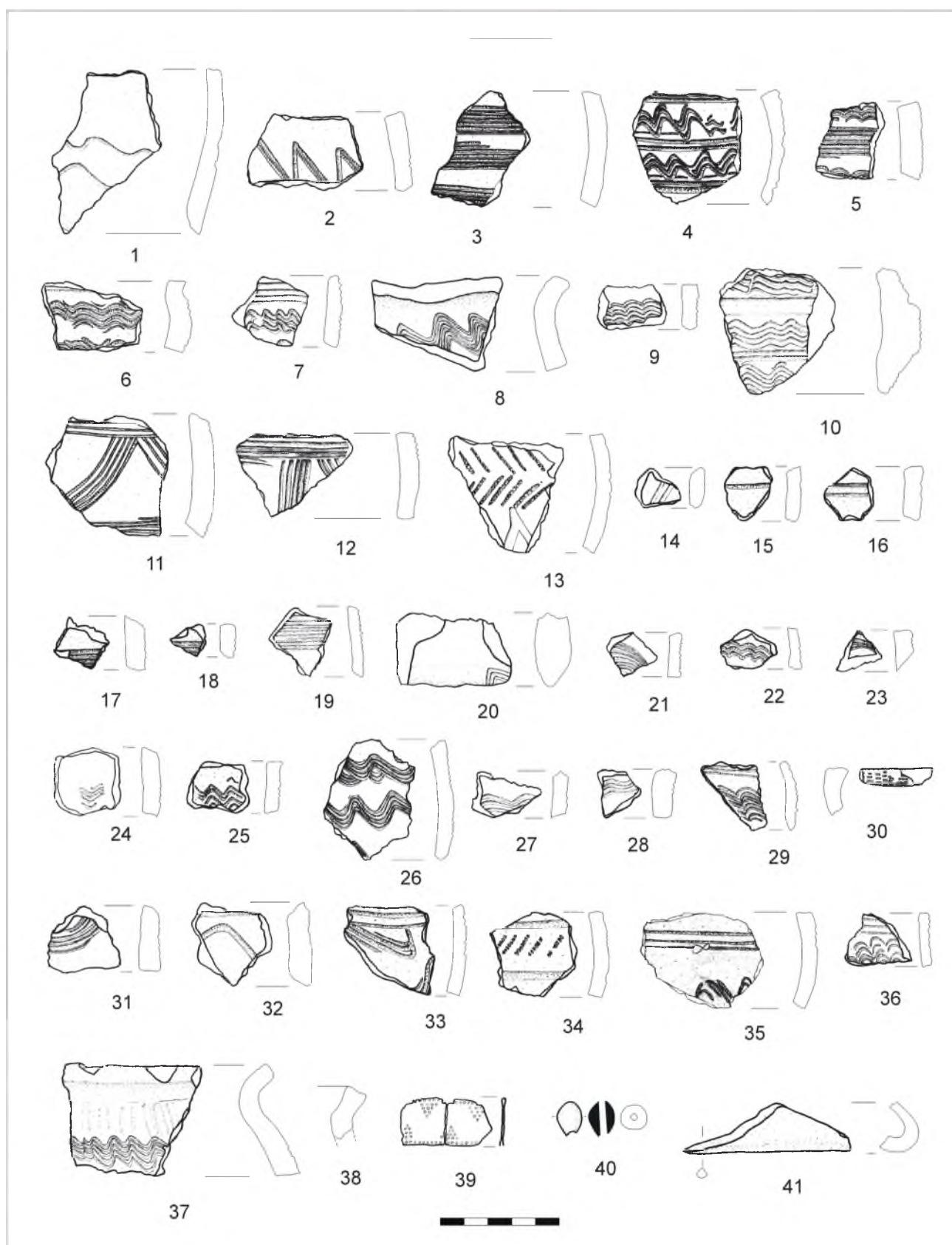
Obr. 13. Sonda IV/07 po vybrání nadloží.

Obr. 14. Výběr archeologických nálezů, 1 - 2 štípaná industrie, 3 - 19 keramika (kresba: O. Švejcar, V. Schönigerová).

Obr. 15. Výběr archeologických nálezů, 1-32 keramika (kresba: O. Švejc, V. Schönigerová).

Obr. 16. Výběr archeologických nálezů, 1-38 keramika, 39 bronz, 40 sklo, 41 kost (kresba: O. Švejc; V. Schönigerová).

Obr. 17. Sonda II/07, jedna z kumulací únětické keramiky s koflíkem klasické fáze.

náleží podle členění M. Zápotockého (1965, obr. 20) převážně skupinám I a II (č. 36-45). Tyto typy jsou v dnešní konvenční dataci charakteristické pro středohradištní období, avšak objevují se i v období starohradištním (Zápotocký 1965, 247). Zastoupen je rovněž exemplář s okrajem vodorovně vytaženým, resp. mírně stlačeným (č. 46), s analogickým nálezem v Dolánkách - „Na starých řekách“ (srov. Zápotocký 1992, obr. 11:16) nebo okraj šikmo seříznutý a vybíhající v nevýraznou lištu (č. 47), k němuž můžeme jako tvarovou obdobu uvést středohradištní exemplář z Bohušovic n. O. (Zápotocký 1992, obr. 10:1). V souboru jsou zastoupeny také dva fragmenty hrncovitých nádob s vodorovně vytaženým zaobleným okrajem (č. 48-49). Jako exempláře s identickou profilací mohou být uvedeny např. nálezy z Třebenic nebo Litoměřic (Zápotocký

1965, obr. 52:2, 76:4). Mezi nejmladší exempláře lze zařadit okraj hrncovité nádoby s ven vyhnutým, mírně prožlabeným okrajem s náznakem vytažení (č. 87). Jeho období lze spatřovat v hrnci z pohřebiště v Litoměřicích - kasárnách pěšího pluku (Zápotocký 1965, 347, obr. 81:5) a méně zřetelně v Bohušovicích - Šancích (Zápotocký 1965, 251, obr. 34:8), které se hlásí již k nejstarším formám mladohradištní keramiky.

Mezi výzdobnými motivy se nejčastěji setkáváme se standardními prvky v podobě jednoduchých či hřebenových rýh a vlnic a jejich různých kombinací (č. 50-59). Zastoupeny jsou rovněž zlomky se složitějšími motivy, tvořeny hřebenovými půlobloučky mezi pásy hřebenových rýh (č. 60) nebo podobným ornamentem avšak v poněkud jiném uspořádání (č. 61).

Exemplář s hřebenovými půlobloučky lze srovnat např. s obdobným zlomkem „staršího rázu“ který je řazen k inventáři sídlištní jámy z Třebenic (Zápotocký 1965, 304, obr. 52:12) nebo se zlomkem ze středočeského Klučova (Kudrnáč 1970, tab. 39:1). Dalším výzdobným prvkem jsou hřebenové vpichy, objevující se na dvou zlomcích (č. 43, 62). Tato výzdoba se uplatňuje od středohradištního období a v nálezech z Litoměřicka je frekventovaně zastoupena (srov. Zápotocký 1965, obr. 33:10; 39:6; 72:26).

V případě zdobených zlomků ze sondy č. II/07 jde většinou o drobné střepy s charakteristickou výzdobou v podobě vodorovných jednoduchých či vícenásobných rýh (č. 63-68), vícenásobných vlnic (č. 69-77) nebo kombinace výše uvedených prvků (č. 78). V jednom případě registrujeme okrajový zlomek s hřebenovým vpichem (č. 79). Tento okraj je blízký některým exemplářům II. skupiny podle členění M. Zápotockého (1965, obr. 20), které se objevují u keramiky starohradištního, středohradištního a počátečního mladohradištního období (Zápotocký 1965, 247). Ostatní materiál je reprezentován ponejvíce nevýraznými zlomky těl, které snad můžeme zařadit v souvislosti s dosavadní datací zdejších nálezů raně středověké keramiky do středohradištního období (srov. Zápotocký 1965, 211, 314; Sláma 1986, 94).

Rovněž nálezy ze sondy č. IV/07 nevybočují z hlediska tvarů či výzdoby ze škály jednotlivých typů, objevujících se v předchozích sondách (č. 80-86).

36. SJ A 1002, MV 8. Zlomek okraje, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: ŠČ. Povrch: hladký. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 7 g. (obr. 15: 20)

37. SJ B 1003, MV 4. Zlomek ven vyhnutého vodorovného kónicky seříznutého a prožlabeného okraje, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: ŠH/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: cca 160 mm; m. 5 g. (obr. 15: 21)

38. SJ B 1003, MV 4. Zlomek ven vyhnutého oblého okraje. Barva: ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr: cca 280 mm; m. 3 g. (obr. 15: 22)

39. SJ C 1002, MV 3. Zlomek ven vyhnutého kolmo seříznutého okraje, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: ŠH. Povrch: hladký. Materiál: jemný-středně hrubý. Příměs: slída. Průměr: cca 240 mm; m. 10 g. (obr. 15: 23)

40. SJ C 1002, MV 4. Zlomek ven vyhnutého kolmo seříznutého okraje, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: Š. Povrch: hladký. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy. Průměr: cca 220 mm; m. 15 g. (obr. 15: 24)

41. SJ C 1002, MV 4. Zlomek ven vyhnutého oblého okraje. Barva: BŠ/Š. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy; m. 3 g. (obr. 15: 25)

42. SJ C 1002, MV 4. Zlomek ven vyhnutého oblého okraje. Barva: Š. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: cca 140 mm; m. 4 g. (obr. 15: 19)

43. SJ C 1003, MV 4. Zlomek ven vyhnutého mírně kónicky seříznutého okraje a části podhrdlí a výduti s výzdobou v podobě dvou řad šikmých hřebenových vpichů a zbytkem vícenásobné vlnice, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: OH. Povrch: mírně drsný-drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr: cca 160 mm; m. 30 g. (obr. 15: 28)

44. SJ C 1003, MV 4. Zlomek ven vyhnutého oblého okraje, vně stopy obtáčení. Barva: ŠH/ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 6 g. (obr. 15: 29)

45. SJ C 1008, MV 6. Zlomek ven vyhnutého oblého okraje. Barva: ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída. Průměr: cca 120 mm; m. 2 g. (obr. 15: 30)

46. SJ C 1003, MV 4. Dva zlomky vodorovného ven vyhnutého oblého okraje, vně i uvnitř

stopy obtáčení. Barva: Š. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky. Průměr: cca 160 mm; m. 6 a 7g. (obr. 15:31)

47. SJ C 1003, MV 4. Zlomek ven vyhnutého mírně kónicky seříznutého okraje. Barva: Č/ŠČ. Povrch: mírně drsný/drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky. Průměr: cca 100 mm; m. 9 g. (obr. 15:32)

48. SJ B 1001, MV 4. Zlomek ven vyhnutého vodorovného okraje a části podhrdlí s výzdobou v podobě osminásobné vodorovné rýhy. Barva: Š/ŠČ. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr: cca 100 mm; m. 15 g. (obr. 15:26)

49. SJ C 1002, MV 3. Zlomek ven vyhnutého vodorovného okraje a části podhrdlí s výzdobou v podobě svazku vodorovných rýh. Barva: ČH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 14 g. (obr. 15:27)

50. SJ A 1001, MV 4. Zlomek těla se dvěma jednoduchými vlnicemi. Barva ŠČ/H. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 21 g. (obr. 16:1)

51. SJA 1002, MV 8. Zlomek těla s výzdobou v podobě dvojnásobné vlnice s krátkou vlnou a vysokou amplitudou. Barva: Č/OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nízký podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 16 g. (obr. 16:2)

52. SJ A 1002, MV 9. Dva zlomky těla s výzdobou v podobě vodorovných svazků rýh. Barva: Č/ŠČ. Povrch: hladký/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 14 a 4 g. (obr. 16:3)

53. SJA 1002, MV 9. Zlomek těla s výzdobou v podobě střídajících se polí s trojnásobnou vlnicí a dvojnásobnou vodorovnou rýhou. Barva: ŠH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 21 g. (obr. 16:4)

54. SJ A 1002, MV 10. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobných vlnic a sedminásobné vodorovné rýhy. Barva: ŠČ. Povrch: hladký/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: dr. kamínky; m. 12 g. (obr. 16:5)

55. SJ A 1002, MV 10. Zlomek těla s výzdobou v podobě šestinásobné vlnice a části další několikanásobné vlnice, uvnitř stopy obtáčení. Barva: OH. Povrch: hladký/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 14 g. (obr. 16:6)

56. SJ B 1001, MV 2. Zlomek těla s výzdobou v podobě čtyřnásobné vlnice a svazku vodorovných rýh. Barva: Š. Povrch: hladký/mírně drsný. Materiál: jemný; m. 6 g. (obr. 16:7)

57. SJ B 1001, MV 3. Zlomek podhrdlí s výzdobou v podobě osminásobné vlnice s kratší vlnou a vyšší amplitudou, vně stopy obtáčení. Barva: ŠH/Š. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 27 g. (obr. 16:8)

58. SJ B 1001, MV 3. Zlomek těla s výzdobou v podobě šestinásobné vlnice. Barva: ŠH/OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 5 g. (obr. 16:9)

59. SJ C 1001, MV 2. Zlomek výdutí (?) s plastickou vodorovnou lištou zdobenou pětinasobnou vlnicí, vlnice lemují plastickou lištu rovněž ze shora i zespoda. Barva: SvHn/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný-stř. hrubý. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 37 g. (obr. 16:10)

60. SJ C 1003, MV 5. Zlomek těla se zbytkem výzdoby v podobě pole vyplněného pětinasobnými obloukovými rýhami a ohraničeného vodorovnými svazky rýh. Barva: ŠČ/ŠH. Povrch: hladký-mírně drsný/drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 30 g. (obr. 16:11)

61. SJ C 1001, MV 1. Zlomek těla s výzdobou v podobě pětinasobné krokvice, nahoře lemované svazkem vodorovných rýh. Barva: ČH/ŠH.

Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 15 g. (obr. 16:12)

62. SJ C 1008, MV 6. Dva zlomky těla s výzdobou v podobě šikmých hřebenových vpichů, na jednom zlomku dochován vrcholek vlnice, na vnějších i vnitřních stranách stopy obtáčení. Barva: Č-SvHn/ŠČ. Povrch: drsný/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 19 a 27 g. (obr. 16:13)

63. SJ B 2004, MV 4. Zlomek těla se dvěma rýhami. Barva: H/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 2 g. (obr. 16:14)

64. SJ B 2004, MV 5. Zlomek těla s výzdobou v podobě rýhy. Barva: ČH/OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 4 g. (obr. 16:15)

65. SJ B 2004, MV 5. Zlomek těla s výzdobou v podobě dvou rýh. Barva: OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 4 g. (obr. 16:16)

66. SJ B 2004, MV 6. Zlomek těla s výzdobou v podobě svazku rýh. Barva: SvHn/ŠČ. Povrch: hladký-mírně drsný/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 4 g. (obr. 16:17)

67. SJ B 2004, MV 6. Zlomek těla s výzdobou v podobě svazku rýh. Barva: OH. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 1 g. (obr. 16:18)

68. SJ D 2002, MV 5. Zlomek těla s otřelou výzdobou v podobě svazku vodorovných rýh. Barva: OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 5 g. (obr. 16:19)

69. SJ B 2002, MV 2. Zlomek se zbytky výzdoby v podobě vrcholek vícenásobné vlnice. Barva: SvHn. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 23 g. (obr. 16:20)

70. SJ B 2002, MV 4. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: ŠH/OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 2 g. (obr. 16:21)

71. SJ B 2004, MV 5. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: H. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 3 g. (obr. 16:22)

72. SJ B 2004, MV 6. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 2 g. (obr. 16:23)

73. SJ D 2002, MV 4. Zlomek těla se silně otřelou výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: O. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 9 g. (obr. 16:24)

74. SJ E 2002, MV 5. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: SvHn/H. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: dr. kamínky; m. 5 g. (obr. 16:25)

75. SJ F 2002, MV 5. Zlomek těla s výzdobou v podobě několika pětínásobných vlnic umístěných nad sebou. Barva: ČH/ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, občasné dr. kamínky; m. 15 g. (obr. 16:26)

76. SJ F 2006, MV 6. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: Č/ČH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: vyšší podíl slídy, dr. kamínky; m. 4 g. (obr. 16:27)

77. SJ F 2006, MV 6. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice. Barva: SvHn/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy; m. 3 g. (obr. 16:28)

78. SJ E 2005, MV 8. Zlomek těla s výzdobou v podobě osminásobné (?) vlnice a svazku vodorovných rýh. Barva: ŠH/ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: výrazný podíl slídy, občasné dr. kamínky; m. 4 g. (obr. 16:29)

79. SJ B 2004, MV 6. Zlomek ven vyhnutého zesíleného a kónicky seříznutého okraje s hřebenovým vpichem na seříznuté ploše, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: OH. Povrch: hladký-mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr: cca 160 mm; m. 8 g. (obr. 16:30)

80. SJA 4002, MV 4. Zlomek těla se zbytkem výzdoby v podobě vícenásobné vlnice. Barva: OH. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 8 g. (obr. 16:31)

81. SJA 4002, MV 4. Zlomek těla s výzdobou v podobě jednoduché vlnice, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: SvŠ/Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky; m. 11 g. (obr. 16:32)

82. SJA 4004, MV 9. Zlomek těla se zbytkem výzdoby v podobě svazku vodorovných rýh a části vícenásobné vlnice, uvnitř stopy obtáčení. Barva: ŠH/ČH. Povrch: hladký-mírně drsný/mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 9 g. (obr. 16:33)

83. SJA 4004, MV 9. Zlomek těla s výzdobou v podobě vodorovných rýh a řad šikmých vpichů. Barva: Š/ČŠ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy; m. 11 g. (obr. 16:34)

84. SJA 4001, MV 2. Zlomek těla s výzdobou v podobě svazku tří vodorovných rýh, pod nimi vrcholky vícenásobné vlnice, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: Š/SvHn. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: velmi nízký podíl slídy; m. 19 g. (obr. 16:35)

85. SJA 4007, MV 10. Zlomek těla s výzdobou v podobě vícenásobné vlnice s ostrou amplitudou a svazku vodorovných rýh. Barva: ŠČ. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída; m. 4 g. (obr. 16:36)

86. Sběr ze severního svahu poblíž sondy č. IV/07. Zlomek ven vyhnutého kónicky seříznutého okraje a části podhrdlí s výzdobou

v podobě vícenásobné vlnice, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: Š. Povrch: mírně drsný. Materiál: jemný. Příměs: slída, dr. kamínky. Průměr: cca 280 mm; m. 33 g. (obr. 16:37)

87. SJ 1001, MV 3. Zlomek ven vyhnutého kónicky seříznutého a mírně prožlabeného okraje, vně i uvnitř stopy obtáčení. Barva: OH/ŠČ. Povrch: hladký. Materiál: jemný. Příměs: nižší podíl slídy. Průměr: cca 300 mm; m. 5 g. (obr. 16:38)

4.2.3 Kovové artefakty

V sondě č. II/07 byl nalezen tenký bronzový pásek, jehož delší strany jsou lemovány řadou drobných otvorů (č. 88). Obdobnými otvory jsou tvořeny také trojúhelníkovité motivy, které k oběma delším stranám přiléhají. Interpretovat a časově zařadit tento artefakt je poměrně obtížné, poněvadž nejde o nijak typický nález. Vlastní motiv, tvořený střídajícími se trojúhelníky z drobných perforací, evokuje základní výzdobnou strukturu halštatského období, která se v obrovské variační šíři objevuje např. na keramice nebo v toreutice. Určitou rámcovou analogií v podobě trojúhelníků složených z drobných bodových elementů snad můžeme spatřovat rovněž v některých typech kolkované výzdoby na časně laténské či halštatské keramice (srov. Čtverák 2005, 636; Fridrichová - Koutecký - Slabina 1996, Abb. 12) nebo na některých halštatských kovových artefaktech (srov. Koutecký 2008, obr. 20:1; Šaldová 1968, obr. 23:18-19). Je však jasné, že tyto formální analogie nemohou být dostatečně přesvědčivými pro zařazení nálezu do uvedeného období. Poněvadž tedy prozatím nemáme k dispozici bližší analogické exempláře, zůstává otázka interpretace či časového zařazení tohoto nálezu otevřenou.

88. SJ B 2004, MV 5. Drobný bronzový pásek z tenkého plechu s řadou otvorů podél delších stran, zhruba v polovině délky přehnutý. Z otvoru jsou složeny rovněž trojúhelníkovité motivy, přiléhající k delším stranám. Rozměry:

38 x 20 mm; m. 1 g. (obr. 16:39)

4.2.4 Skleněné artefakty

Skleněné nálezy zastupuje pouze jeden protáhlý soudkovitý korálek s kovovým jádrem z tmavého namodralého skla (č. 89). S obdobnými tvary se v raně středověkých Čechách setkáváme v čiré, žluté nebo odstínech zelené barvy. Tyto nálezy jsou řazeny do období 9.-10. stol., přičemž exempláře s kovovým jádrem bývají datovány právě na přelom obou uvedených století (Krumphanzlová 1965, 167). Tvarově téměř totožným exemplářem jsou např. některé soudkovité perly z Prahy - Lahovic (Krumphanzlová 1965, obr. 1:15,16; Lutovský 2005, příl. XV) nebo z Běchovic (Vencl - Hrdlička 1976; Sláma 1977, 21), pocházející ze zničeného kostrového pohřebiště datovaného do 9.-10. století.

89. SJ B 2004, MV 5. Korálek soudkovitého tvaru z tmavě modrého skla s kovovým jádrem. Ve střední části korálku, kolmo na jeho podílnou osu je vyvrtán drobný otvor. Výška: 14 mm, průměr 11 mm. (obr. 16:40)

4.2.5 Kostěné artefakty

V sondě č. II/07 byl nalezen zlomek kosti, vybíhající ve zbroušený hrot (č. 90). Takto upravená kost sloužila nejspíše jako šídlo. Artefakt, u nějž převládají funkční prvky nad těmi, které by bylo možno hodnotit z hlediska stylistického, nelze chronologicky specifikovat poněvadž se nacházel ve stratigrafické jednotce, obsahující pravěké i raně středověké keramické zlomky. Totéž lze říci i o dalších dvou nálezech fragmentu šídla a patrně proplétáčku ze stratigrafických jednotek C 2002 a C 2007, objevených dodatečně mezi nálezy kostí při osteologické analýze (srov. kapitola 10).

90. SJ B 2004, MV 6. Kostěné šídlo, délka 74 mm. (obr. 16:41)

4.3 Výsledky výzkumu

Pro interpretaci jednotlivých stratigrafických situací představuje určitý problém fakt, že většinu stratigrafických jednotek ve všech sondách není možné na základě nalezeného materiálu chronologicky specifikovat. Ve většině z nich byly totiž nacházeny promíšené nálezy pravěkého až raně středověkého stáří. V sondě č. IV/07 docházelo k tomuto promíšení rovněž díky její poloze pod svahem vrcholové plošiny, ve které lze počítat s transferem nálezů skrze erozní činnost. Pokud bychom uplatnili jednoduché pravidlo, dle kterého datuje nálezový kontext nejmladší artefakt, pak bychom museli většinu situací chápat jako výsledek raně středověkých antropogenních aktivit. Takto zjednodušeně však nelze k problému datace jednotlivých kontextů přistupovat, poněvadž v mnoha případech mohly mladší archeologické nálezy představovat ojedinělé intruze ve starších výrazněji nenarušených nálezových situacích, přičemž tyto mladší zásahy nemusely být stratigraficky odlišitelné.

Ve dně sondy č. I/07 byly odkryty dva jamkovité objekty a žlab, široký zhruba 40 cm s příčným profilem ve tvaru širokého písmene „U“, zahluobené do podloží (obr. 7, 10). U těchto objektů byla nejprve zvažována jejich potenciální interpretace jako dvou kůlových (sloupových) jam a palisádového žlabu či vnitřní konstrukce valu, které by hypoteticky mohly souviset s opevněním či ohrazením vrcholové plošiny. Avšak vzhledem k plošně omezené sondáži nelze tuto hypotézu podpořit. Problémem je rovněž poloha na rozhraní vrcholové plošiny a přilehlého svahu, ve které nelze vyloučit změnu reliéfu povrchu skrze koluviální procesy, které byly v minulosti na lokalitě pozorovány. V dané poloze zároveň nebyly zjištěny žádné vertikálně výrazněji vymezené útvary (val) či kumulace kamenů (destrukce plenty), které by svědčily o existenci opevnění v těchto místech. Otázka zda-li, eventuálně ve kterém období, byla vrcholová plošina ohrazena či opevněna tak prozatím na základě současného stavu poznání nemůže být spolehlivěji zodpovězena.

Archeologické nálezy ze sondy č. I/07

potvrdily přítomnost určitých chronologických komponent, resp. umožnily jejich zpřesnění. Antropogenní aktivity na rozhraní vrcholové plošiny a přilehlého severního svahu tak lze doložit kromě nespecifikovaných období během zemědělského pravěku také pro starší dobu bronzovou (únětickou kulturu) nebo pozdní dobu halštatskou (Ha D). Raně středověká keramika pak dokládá zdejší aktivity během středohradištního období.

Archeologické nálezy, pocházející ze sondy č. II/07 náležely v podstatě shodným chronologickým komponentám, s výjimkou doby halštatské. V sondě bylo odkryto navíc několik artefaktů, které mohou náležet do mladší doby bronzové. Naprostou většinu fragmentů štípané industrie nelze spolehlivě datovat, avšak jeden zlomek čepelky je možno zařadit do období neolitu až eneolitu.

V sondě č. II/07 bylo odkryto několik kumulací keramiky v mělkých jamkách, náležících únětické kultuře (obr. 17). Nejcharakterističtější nádoby či jejich zlomky, mezi které patřil kompletní koflík, byly zařazeny do její mladší fáze. Přítomnost dvou celých nádob, stejně jako občasně zlomky spálených kostních kompak v těchto kumulacích podnítily úvahy ohledně jejich potenciální interpretace jako rozrušených únětických žárových hrobů. Ačkoliv v únětické kultuře jednoznačně převládá kostrový ritus, v severní části Čech žárové pohřby ojediněle registrujeme (srov. Jiráň, ed. 2008, 65; Smrž 1991). Za účelem ověření tohoto předpokladu bylo několik fragmentů přepálených kostí podrobena analýze genu pro 28S ribozomální DNA (srov. kapitola 9). Test však prokázal, že analyzovaný materiál pravděpodobně představuje kosti zvířecí (skot). Kumulace únětické keramiky v sondě č. II/07 zřejmě tedy souvisí s prozatím nespecifikovanými (sídlištními?) aktivitami během starší doby bronzové.

Hlavním účelem sondy č. II/07 bylo ověření konstrukce valovitého tělesa lichoběžníkovitého půdorysu nacházejícího se na vrcholové plošině (obr. 8, 11). Sondáž potvrdila předběžně

poznatky vyplývající z magnetometrického měření (srov. kapitola 8; Křivánek 2010), podle nichž se mělo jednat o těleso vzniklé prostým nasypáním, bez jakékoli vnitřní kamenné nebo dřevěné konstrukce (obr. 26 a, b).

Otázka datování tohoto objektu je zásadním problémem, a prozatím k ní nelze zaujmout jednoznačné stanovisko. Nejmladšími stratifikovanými nálezy z tělesa valu jsou zlomky středohradištní keramiky. Toto období lze tedy považovat za spodní hranici datování valovitého útvaru. Určitou indicií k datování paralelně probíhajícího příkopu je rovněž narušení jedné z kumulací únětické keramiky tímto příkopem. Tato situace podnítila úvahy ohledně potenciální chronologické disproporce mezi valovitým tělesem a příkopem. Avšak stratigrafická situace v řezu tělesem i příkopem svědčí spíše pro předpoklad, že val vznikl navršením materiálu, vytěženého z příkopu.

Stanovení horní hranice potenciální datace valovitého tělesa, resp. příkopu je značně problematické. Obdobné terénní úpravy bývají často dávány do souvislosti s různými válečnými konflikty v novověkém období (ležení, palposty, apod.),¹³ vyloučit nelze ani nespecifikované úpravy související s lesním hospodářstvím. Zajímavou je v tomto ohledu informace získaná od jednoho z místních občanů, hovořící o tom, že na Sovici se nacházela v 50. letech 20. století vojenská pozorovatelná.

Na druhou stranu, nebereme-li v potaz obtížně datovatelné kovové artefakty, získané průzkumem detektory, v prostoru valovitého tělesa nebyly zjištěny žádné prokazatelné či specifické nálezy, které by poukazovaly na jeho novověké stáří a dokonce novověká keramika, která byla z vrcholové plošiny získána povrchovými sběry, pochází v naprosté většině z oblasti mimo toto valovité těleso (obr. 22). Důležitou indicií představují rovněž výrazné magnetické anomálie, zjištěné přibližně v prostoru podél osy tělesa ve směru Z-V (srov. Křivánek 2010), které byly původně interpretovány jako místa s výskytem rušivých kovů (obr. 26 b). Při detek-

13) S obdobnou situací využití výrazného strategického bodu k vojenským účelům se lze setkat na nedalekém vrchu Křemín poblíž Litoměřic.

torovém průzkumu v těchto místech však byla skrze tzv. slabé signály zjištěna rovněž přítomnost větších fragmentů magnetických hornin, které mohou souviset s těmito anomáliemi. Při průzkumu jednoho z těchto míst pedologickou sondáží bylo zjištěno, že zde není přítomna propálená vrstva (která se může projevovat obdobně jako kovové předměty) a zřejmě ani větší kovové předměty či jejich koncentrace, nýbrž že jde patrně o kumulaci kamenů. Tyto situace nebyly ověřovány sondáží většího rozsahu, avšak pokud bychom mohli v ploše vymezené valovitým tělesem počítat s existencí kamenných kumulací (dláždění?), pak by tento předpoklad svědčil spíše proti novověké dataci tohoto komplexu. Obratem je však nutno dodat, že tyto úvahy musíme prozatím chápat jako čistě hypotetické.

Určitou nepřímou indicií představují také prostorové souvislosti areálu vymezeného valem a příkopem ve vztahu k jeho okolí. Při pohledu od západu se zdá, jakoby měl tento areál v rámci vrcholové plošiny představovat vyvýšenou úroveň. Tomu odpovídají též rozdíly ve výšce valu v západní a východní části areálu, které respektují mírný sklon vrcholové plošiny k západu. Celá situace pak působí dojmem, jakoby měl být takto vymezený areál určen k umístění či zdůraznění důležité stavby, apod. Tomu odpovídá i charakter příkopu či valu, které rozhodně nepůsobí dojmem fortifikačních prvků.

Konečně v historických mapových dílech (<http://oldmaps.geolab.cz/>) nenalzáme žádnou konkrétní informaci ohledně novověkého využití vrcholové plošiny. Stejně tak potenciální souvislost valovitého tělesa se zmíněnými vojenskými aktivitami ve druhé polovině 20. století se zdá nepravděpodobnou, a to zejména vzhledem k obtížně představitelnému využití zemních valů pro pozorovací účely.

Přestože uvedená pozorování představují pouze nepřímé indicie pro eventuální datování areálu vymezeného valovitým tělesem a paralelním příkopem do období středohradištního osídlení lokality, nelze tuto variantu prozatím zcela vyloučit. Prostorové struktury, budované za účelem provozování kultu apod., známe

z raně středověkého prostředí z vícero míst. Příkladem může být např. pravoúhlá ohrada z Mikulčic - Klášteřiska o rozměrech 26 x 11 m (Klanica 1985, obr. 3), nebo pravoúhlá dřevěná stavba z meklenburského Gross Raden o rozměrech 12,5x7 m (Schuldt 1979; 1985). Nejde sice o stavby totožných rozměrů či způsobu konstrukce, avšak tyto stavební počiny dokládají možnost existence prostorových areálů specifické funkce, jejichž vnější podoba může být značně variabilní. I v Čechách registrujeme řadu obdobných útvarů, spojených s pohanským kultem (Hradsko, Mladá Boleslav, Lahovice, Roztoky aj.), naprosté jistoty však ve vztahu k této interpretaci postrádáme (Sláma 2001, 540; souhrnně o kultovních stavbách ve slovanském světě Profantová - Profant 2004).

Hypoteticky lze rovněž uvažovat o rezidenční funkci, tedy jakéhosi menšího dvorce, zvláště pokud je situován poblíž centrální části vrcholové plošiny. Z českého území jsou prozatím známe pouze dvorce větších rozměrů - např. Budeč, Hradsko u Mšena a Ostromeč (na obou lokalitách však nebyl celý rozsah zachycen) aj. (s literaturou Sláma 2001, 540), nehledě k velkomoravským dvorcům např. z Pohanska u Břeclavi (Dostál 1975).

V sondě č. III/07 byla zjištěna pouze velmi slabá hlinitá vrstva o mocnosti cca 5 cm. Kumulace opukových bloků, která se nacházela pod ní, souvisela s přirozenou vrstvou opuky obnaženou patrně půdním sesuvem (obr. 12). Původní předpoklad destrukce kamenných konstrukčních prvků hradby byl tedy spolehlivě vyvrácen.

Mezi nálezy v sondě č. IV/07 byly, kromě nespecifikovaného období zemědělského pravěku, potvrzeny nálezy z období eneolitu, doby halštatské, raného středověku a ojedinele též novověku. Rovněž v případě této sondy nemůže být naprostá většina jednotlivých stratigrafických jednotek chronologicky specifikována, poněvadž obsahovala promíšený archeologický materiál, náležící různým chronologickým komponentám.

K řešení otázky, zda stratifikace zachycená v sondě IV/07 (obr. 9, 13) představuje in situ uložené doklady antropogenních aktivit či zda se

jedná o sedimenty přemístěných vrstev, přispívá několik pozorování. Kromě uvedeného promísení chronologicky rozdílného materiálu v jednotlivých stratigrafických jednotkách, byly v některých vrstvách zaznamenány také kumulace opukových bloků různé velikosti, pocházející pravděpodobně z přirozených výchozů na svahu. Na základě těchto pozorování lze prozatím předpokládat, že souvrství zachycené v sondě IV/07 vzniklo transferem materiálů prostřednictvím koluviálních erozních procesů.

4.4 Popis stratigrafických jednotek

4.4.1 Sonda I/07

A 1000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm

A 1001 - černohnědá tvrdá písčité hlína, příměs písku 10 %, ojedinělé valouny do \varnothing 6 cm, mocnost 16 cm

A 1002 - šedohnědá tvrdá (prachovitá) hlína, ojediněle valouny do \varnothing 6 cm a opuka do \varnothing 3 cm, mocnost max. 35 cm

A 1003 - část zahloubeného objektu kruhového až oválného půdorysu s přímými stěnami a plochým skloněným dnem, rozměry 50 x 41, hloubka 43 cm

A 1004 - hnědočerná plastická až jílovitá hlína, mocnost max. 34 cm

A 1005 - šedožlutý jíl promíšený se zvětralou opukou-podloží

B 1000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm

B 1001 - černohnědá tvrdá písčité hlína, příměs písku 10 %, ojedinělé valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 14 cm

B 1002 - šedohnědá tvrdá (prachovitá) hlína, ojediněle valouny do \varnothing 6 cm a opuka do \varnothing 3 cm, mocnost max. 33 cm

B 1003 - šedohnědá pevná až tuhá hlína, mocnost max. 10 cm

B 1004 - žlab lineárního půdorysu probíhající ve směru SZ-JV s přímými až mírně esovitě prohnutými stěnami a plochým dnem, zachycená délka 135 cm, šířka 21-46 cm, hloubka od úrovně podloží 56 cm

B 1005 - středně hnědá písčité hlína s příměsí písku 15 % a zvětralými částicemi opuky, mocnost max. 58 cm

B 1006 - část zahloubeného objektu kruhového až oválného půdorysu s přímými stěnami a plochým mírně skloněným dnem, rozměry 48 x 33, hloubka 37-43 cm

B 1007 - světle hnědá středně ulehlá hlína s příměsí zvětralé opuky (20 %), mocnost max. 43 cm

B 1008 - část zahloubeného objektu kruhového až oválného půdorysu s přímými stěnami a plochým mírně skloněným dnem, rozměry 45 x 24, max. hloubka 36 cm

B 1009 - hnědočerná středně ulehlá jílovitá hlína, mocnost max. 28 cm

B 1010 - šedožlutý jíl promíšený se zvětralou opukou-podloží

B 1011 - hnědošedá písčité hlína, příměs písku 30 % s částicemi zvětralé opuky, mocnost max. 15 cm

B 1012 - narušení způsobené kořenem stromu

B 1013 - hnědočerná tvrdá písčité hlína, příměs písku 10%, drobné valouny 20%, mocnost max. 27 cm

C 1000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm

C 1001 - černohnědá tvrdá písčité hlína, příměs

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku

písku 10 %, ojedinělé valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 14 cm	A 2004 - mělká jamka s esovitě prohnutými stěnami a konvexním dnem, hloubka 21 cm
C 1002 - šedohnědá tvrdá (prachovitá) hlína, ojediněle valouny do \varnothing 6 cm a opuka do \varnothing 3 cm, mocnost max. 33 cm	A 2005 - tmavě hnědočerná kyprá až prachovitá hlína s drobnými valounky, mocnost max. 8 cm
C 1003 - hnědošedá ulehlá jílovitá hlína, ojediněle valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 30 cm	A 2006 - hnědošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, 60 % drobné valounky do \varnothing 10 cm, mocnost max. 23 cm
C 1004 - viz B 1004	
C 1005 - středně hnědá písčité hlína s příměsí písku 15 % a zvětralými částicemi opuky, mocnost max. 65 cm	A 2007 - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50 %)-podloží
C 1006 - bílošedý tvrdý jíl-podloží	B 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 2 cm
C 1007 - část zahroubeného objektu patrně s oválným půdorysem s mírně esovitě prohnutými stěnami, rozměry 100 cm x 59 cm, max. hloubka 27 cm	B 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, mocnost cca 10 cm
C 1008 - světle hnědá tvrdá písčité hlína, příměs písku 10 %, mocnost max. 20 cm	B 2002 - tmavá šedohnědá pevná až kyprá písčité hlína, 40 % valouny do \varnothing 6 cm, 30 % písek, mocnost max. 29 cm
C 1009 - bílošedý tvrdý jíl, mocnost 7-13 cm	B 2003 - světlý hnědožlutý štěrkopísek, 20 % hlína, 40-50 % valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 10 cm
C 1010 - šedožlutý jíl promíšený se zvětralou opukou-podloží	B 2004 - tmavě hnědočerná kyprá až prachovitá hlína s drobnými valounky, mocnost max. 27 cm
4.4.2 Sonda II/07	
A 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm	B 2005 - hnědošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, 60 % drobné valounky do \varnothing 10 cm, mocnost max. 30 cm
A 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, mocnost max. 24 cm	B 2006a - žlutošedá ulehlá hlinitopísčité hlína, příměs písku 10 %, 10-40 % valouny, mocnost max. 7 cm
A 2002 - tmavá šedohnědá pevná až kyprá písčité hlína, příměs písku 30 %, 40 % valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 10 cm	B 2006b - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50 %)-podloží
A 2003 - tmavě hnědočerná kyprá až prachovitá hlína s drobnými valounky, mocnost max. 10 cm	C 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm

- C 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, ojediněle drobné valounky do \varnothing 20 cm, mocnost max. 6 cm
- C 2002 - tmavá černohnědá pevná až kyprá písčité hlína, příměs písku 10 %, 40-50 % valouny do \varnothing 10 cm, mocnost max. 27 cm
- C 2003 - žlutookrová středně ulehlá čočka jílovitého štěrkopísku
- C 2004 - tmavě hnědočerná kyprá až prachovitá hlína s drobnými valounky, mocnost max. 28 cm
- C 2005 - hnědošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, 60 % drobné valounky do \varnothing 10 cm, mocnost max. 17 cm
- C 2006 - jáma oválného půdorysu o rozměrech 90 x 46 cm s podélnou osou ve směru S-J, s přímými až esovitě prohnutými stěnami a konvexním dnem, hloubka cca 28 cm
- C 2007 - černá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, občasné valounky do \varnothing 10 cm, mocnost max. 28 cm
- C 2008 - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50%)-podloží
- C 2009 - mělká zahloubená jamka oválného půdorysu o rozměrech 30 x 18 cm s přímými šikmými stěnami a plochým dnem, hloubka 7 cm
- C 2010 - šedohnědá, písčité hlína, příměs písku 10 %, velmi drobné valounky, mocnost max. 7 cm
- D 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm
- D 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, ojediněle drobné valounky do \varnothing 20 cm, mocnost max. 14 cm
- D 2002 - tmavá černohnědá pevná až kyprá písčité hlína s příměsí písku 10 %, 40-50 % valouny do \varnothing 10 cm, mocnost max. 13 cm
- D 2003 - středně hnědá pevná až kyprá písčité hlína, příměs písku 10 %, mocnost max. 25 cm
- D 2004 - viz C 2006
- D 2005 - černá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, občasné valounky do \varnothing 10 cm, mocnost max. 25 cm
- D 2006 - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50%)-podloží
- D 2007 - příkop podél valovitého tělesa lineárního půdorysu s přímými šikmými stěnami a mírně konvexním dnem, max. hloubka od současného povrchu 60 cm
- D 2008 - černošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, valouny o max. \varnothing 10 cm, mocnost max. 22 cm
- D 2009 - černá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 17 cm
- E 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 3 cm
- E 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, ojediněle drobné valounky do \varnothing 20 cm, mocnost max. 17 cm
- E 2002 - žlutošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 25 %, valouny do \varnothing 4 cm, mocnost max. 11 cm

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku

- E 2003 - mělká mísovitá prohlubeň s přímými stěnami a nepostřehnutelným lomem dna, kompletní půdorys nedochován, hloubka 15 cm
- E 2004 - černošedá tuhá písčité hlína, příměs písku 20 %, valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 16 cm
- E 2005 - středně hnědá pevná až kyprá písčité hlína, příměs písku 5 %, mocnost max. 25 cm
- E 2006 - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50%)-podloží
- E 2007 - viz D 2007
- E 2008 - černá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 25 cm
- E 2009 - hnědošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, mocnost max. 8 cm
- F 2000 - lesní hrabanka, mocnost max. 5 cm
- F 2001 - černá tuhá písčité humózní hlína, příměs písku 20 %, ojediněle drobné valounky do \varnothing 20 cm, mocnost 11 cm
- F 2002a - černohnědá pevná písčité hlína, příměs písku 5-10 %, 40 % valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 14 cm
- F 2002b - černošedá pevná písčité hlína, příměs písku 5-10 %, 40 % valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 8 cm
- F 2003 - valouny spojené hlinitým štěrkopískem, valouny 60 %, hlína 20 %, štěrkopísek 20 %, mocnost max. 20 cm
- F 2004 - styková plocha-rozhraní F 2003/F 2010 s četnými zlomky keramiky a kostí
- F 2005 - mísovitá jamka s konvexním dnem (odkryta pouze část půdorysu) o rozměrech 49 x 49 cm a hloubce 8 cm
- F 2006 - hnědočerná tvrdá písčité hlína, příměs písku 10 %, drobné valounky do \varnothing 2 cm, mocnost max. 8 cm
- F 2007 - oranžovožlutý ulehlý štěrkopísek s valouny do \varnothing 7 cm a žlutým jílem (50%)-podloží
- F 2008 - viz E 2003
- F 2009 - černošedá tuhá písčité hlína, příměs písku 20 %, valouny do \varnothing 5 cm, mocnost max. 16 cm
- F 2010 - hnědošedá pevná písčité hlína, příměs písku 5-10 %, 40 % valouny do \varnothing 6 cm, mocnost max. 12 cm
- 4.4.3 Sonda III/07
- A(B) 3000 - lesní hrabanka, mocnost 1-3 cm
- A (B) 3001 - šedočerná tvrdá písčité humózní hlína s občasnými zlomky opuky, příměs písku 10 %, mocnost max. 12 cm
- A (B) 3002 - černošedá středně ulehlá písčité hlína, příměs písku 10 %, zvětřalá opuka 40 %, mocnost max. 15 cm
- A(B) 3003 - opuka-podloží
- 4.4.4 Sonda IV/07
- A 4000 - lesní hrabanka, mocnost 1-2 cm
- A 4001 - hnědočerná tuhá písčité hlína, příměs písku 10 %, ojediněle valouny do \varnothing 10 cm, četné zlomky opuky o délce do 20 cm, mocnost max. 25 cm

TREFNÝ - CHROUSTOVSKÝ - KOTYZA A KOL.

A4002 - černošedá kyprá jílovitá hlína, 25 % opuka včetně bloků o délce do 25 cm, mocnost max. 25 cm	A4007 - spodní část SJA4004, sloučeno
A4003 - černošedá tvrdá hlína, 25-30 % opuka s bloky o délce cca 50 cm, mocnost max. 33 cm	A4008 - bílá kyprá zvětralá opuka-podloží
A4004 - hnědošedá tvrdá jílovitá hlína s bloky opuky o rozměrech až 30 x 30 cm, mocnost max. 60 cm	A4009 - hnědošedá středně ulehlá hlína s příměsí zvětralé opuky (40 %), mocnost max. 28 cm
A4005 - světlý bílošedý středně ulehlý jíl s příměsí zvětralé opuky (45 %), mocnost max. 28 cm	A4010 - hnědošedá středně ulehlá hlína, četné větší zlomky opuky o délce 10-20 cm, mocnost max. 86 cm
A4006 - spodní část SJA4011, sloučeno	A4011 - část zahloubeného objektu pravděpodobně oválného půdorysu s příkými téměř sviskými stěnami a plochým mírně skloněným dnem, rozměry 88 x 89 cm, max. hloubka 86 cm
-

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku

Tab. 1. Přehled nálezů z jednotlivých stratigrafických jednotek*

SJ	zl. keramiky	nádoba	zl. mazanice	ši	br. předmět	žel. předmět	sklo	k. brousek ?	kost. nástroj	kost	ulita/škeble	uhlíky	struska
A 1001	27									5			
A 1002	115		206							365	17	4	2
A 1004	68		278	3						280	29		1
B 1001	72		7	1						103	20		
B 1002	22		26							119	5		1
B 1003	10		2							88	3		
B 1005	151		20							142	18	29	
B 1007	14		14							29	2	1	
B 1009	5										1		
B 1011	3		17		1					18	2		
B 1012	2									3			
B 1013	3									1			
C 1001	11		1							10			
C 1002	77		4							186	2	4	
C 1003	44		1							100			
C 1005	58		128	1						132	34		
C 1009	1									34	1		
C 1008	47		84							354	10	3	
C 1010											1		
A 2001	70		1	4						14		1	
A 2003	4									1			
A 2004	7												
A 2005	29		52							126		3	2
A 2006										3			
B 2001	2												
B 2002	46									6			
B 2003	11												
B 2004	111		12	1	1		1	1	1	236	4	13	
B 2005	1									1			
C 2001	4									1			
C 2002	45								1	35	2		
C 2004	39									11			
C 2005	8			2						7			
C 2008				1									
C 2007	76		79	2					1	109	19	15	
D 2001	4												
D 2002	104									49			1
D 2003	33									8	4		
D 2005	55		1	2						54	28	1	23
E 2001	23		5							8	14		
E 2002	12		2							6	3		
E 2004	341	2	1292	19	1			1		396	146	2	
E 2005	291		427	16						296	84		2
E 2008	16		1	1						7			
E 2009											2		
F 2001	1												
F 2002	77		45							186	1		
F 2003	45		18	1						67	4		
F 2006	19		23	1						125			
F 2010										1			
A 3001	1									1			
B 3001	1									2			
A 4000	7									10	1		
A 4001	32		1	2						79	77		
A 4002	32		1							90	17		
A 4003	82		1			1				274	111		
A 4004	8									31	13	3	
A 4005	5		1							22	13	4	
A 4007	12		42							129		1	
A 4008										2	3		
A 4009										3			
A 4010										1	1		
A 4011											1		
celkem	2384	2	2792	57	3	1	1	2	3	4366	693	84	32

* Jednotlivé počty nálezů kostí udávané v tabulce č. 1 se mohou oproti údajům v tabulce č. 7 lišit, poněvadž tabulka č. 1 udává celkové počty nalezeného osteologického materiálu, kdežto tabulka č. 7 uvádí počty identifikovaného materiálu.

TREFNÝ - CHROUSTOVSKÝ - KOTYZA A KOL.

Tab. 2 Přehled nálezů keramiky v jednotlivých stratigrafických jednotkách*										
SJ	zl. okraje	zl. těla	zl. dna	zl. ucha	celé nádoby	celkem	povrch zdoben	povrch zdrsňen	povrch hlazen	rámčová datace
A 1001	2	24	1	0	0	27	6	0	0	pr.zem?; rs.hra
A 1002	8	74	2	0	0	84	11	2	6	pr.zem; br.une?;ha;rs.hra; vs-no
A 1004	2	27	2	0	0	31	2	2	2	pr.zem;br.une;rs.hra;vs-no;
B 1001	6	66	0	0	0	72	10	1	0	pr.zem?;rs.hra
B 1002	3	19	0	0	0	22	2	1	2	pr.zem; rs.hra
B 1003	2	6	1	0	0	9	0	0	1	pr.zem; rs.hra
B 1005	8	135	1	0	0	144	7	1	12	pr.zem; br.une?;ha;rs.hra
B 1007	2	7	0	0	0	9	1	0	0	pr.zem; rs.hra
B 1009	0	4	1	0	0	5	0	0	1	pr.zem; rs.hra?
B 1012	0	2	0	0	0	2	0	0	0	rs.hra
B 1013	0	3	0	0	0	3	0	0	1	pr.zem
C 1001	0	10	1	0	0	11	4	0	0	rs.hra
C 1002	7	69	0	1	0	77	7	0	1	pr.zem; rs.hra
C 1003	6	37	1	0	0	44	8	0	1	pr.zem; rs.hra
C 1005	2	39	1	0	0	42	1	1	10	pr.zem; br.une;rs.hra?
C 1008	3	30	1	0	0	34	3	0	1	pr.zem;rs.hra
A 2001	2	67	1	0	0	70	2	1	4	pr.zem; d.br; rs.hra
A 2003	0	4	0	0	0	4	0	0	1	pr.zem; rs.hra
A 2004	0	7	0	0	0	7	0	0	0	pr.zem; rs.hra
A 2005	2	17	0	0	0	19	2	0	0	rs.hra
B 2001	0	2	0	0	0	2	0	0	1	pr.zem
B 2002	1	44	1	0	0	46	2	4	7	pr.zem; br.une; rs.hra
B 2003	0	11	0	0	0	11	0	3	3	pr.zem; br.ml?
B 2004	6	98	1	1	0	106	8	0	0	pr.zem; en.-hal;rs.hra
B 2005	0	1	0	0	0	1	0	0	0	pr.zem
C 2001	0	4	0	0	0	4	0	0	0	pr.zem; rs.hra
C 2002	2	37	0	0	0	39	1	3	5	pr.zem; rs.hra
C 2004	2	36	1	0	0	39	1	0	0	pr.zem; rs.hra
C 2005	0	8	0	0	0	8	0	0	0	pr.zem; rs.hra
C 2007	6	62	1	0	0	69	1	13	29	pr.zem; d.br; br.une; br.ml; rs.hra
D 2001	0	4	0	0	0	4	0	0	0	?
D 2002	2	102	0	0	0	104	2	5	7	pr.zem.;br.ml?;rs.hra;no
D 2003	5	26	0	0	0	31	0	2	4	pr.zem;rs.hra
D 2005	6	47	2	0	0	55	2	6	22	pr.zem;br.une
E 2001	0	16	0	0	0	16	0	2	4	pr.zem; rs.hra
E 2002	0	8	0	0	0	8	2	0	0	rs.hra
E 2004	10	170	9	0	2	191	3	18	32	br.une
E 2005	3	175	4	0	0	182	2	12	37	br.une; rs.hra
E 2008	0	10	0	0	0	10	0	8	2	pr.zem; br.une
F 2001	0	1	0	0	0	1	1	0	0	rs.hra
F 2002	1	26	4	0	0	31	2	1	3	pr.zem; br.une; rs.hra
F 2003	2	39	4	0	0	45	1	22	15	pr.zem;br.une
F 2006	0	6	0	0	0	6	2	0	0	pr.zem; rs.hra
A 3001	0	1	0	0	0	1	0	0	0	rs.hra
B 3001	0	1	0	0	0	1	0	0	0	?
A 4000	0	6	1	0	0	7	0	0	0	pr.zem; rs.hra
A 4001	2	27	2	1	0	32	2	2	1	pr.zem; rs.hra
A 4002	4	26	0	0	0	30	4	2	0	pr.zem; rs.hra;no
A 4003	2	71	5	0	0	78	5	2	2	pr.zem;en; ha;rs.hra
A 4004	1	7	0	0	0	8	3	0	1	pr.zem;br.une?;rs.hra
A 4005	0	5	0	0	0	5	1	0	1	pr.zem; rs.hra
A 4007	0	2	0	0	0	2	1	0	0	rs.hra
celkem	110	1726	48	3	2	1889	112	114	219	

* Celkový počet keramických zlomků udávaný v této tabulce (1889 ks) představuje počet zlomků větších rozměrů, u kterých mohly být sledovány uvedené hodnoty. Rozdíl oproti počtu udávanému v tabulce č. 1 (2384 ks) představují drobné zlomky keramiky zjištěné při plavení.

5. Systematický povrchový průzkum

Martin Trefný - Luboš Chroustovský

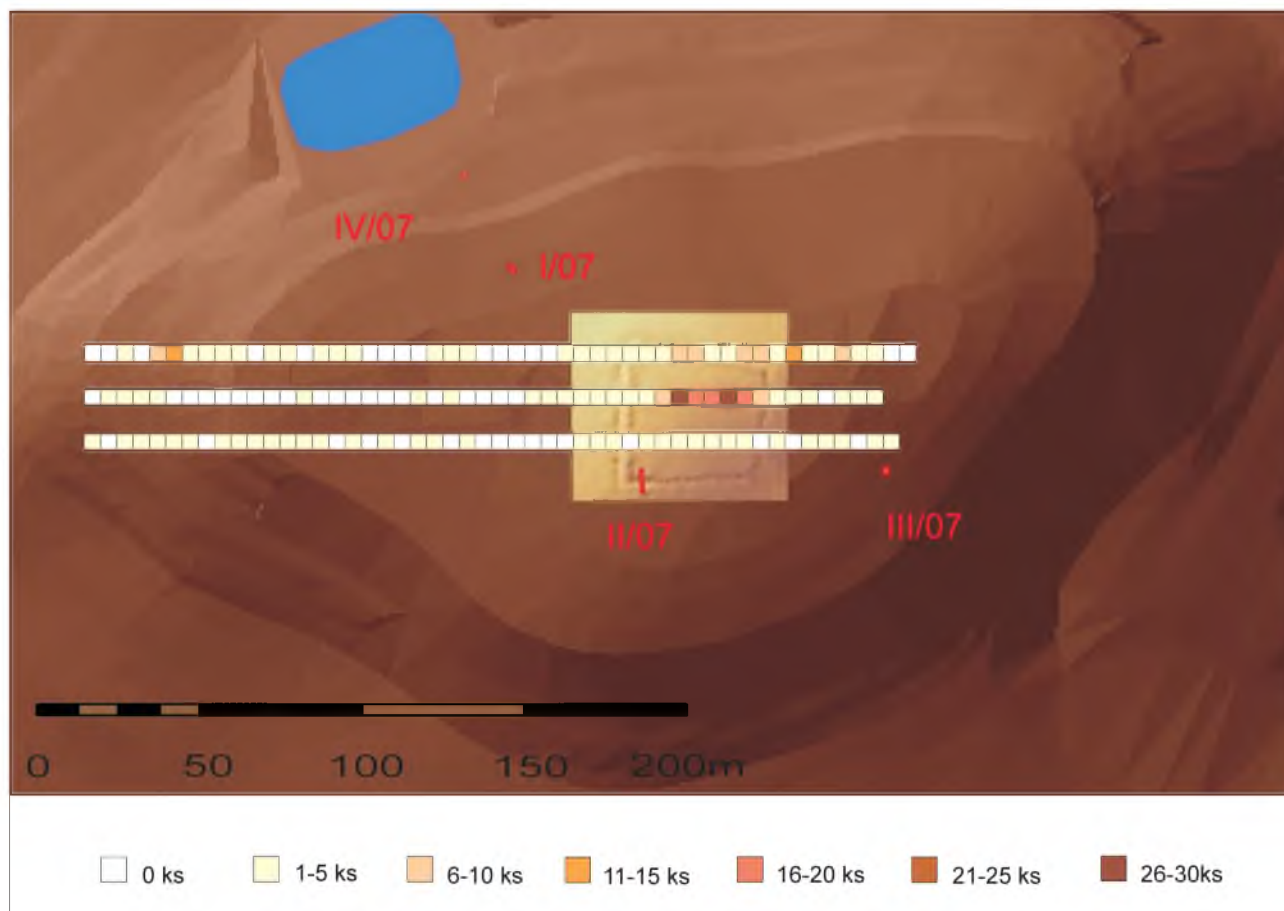
Povrchové sběry byly provedeny ve třech rovnoběžných páslech probíhajících ve směru Z-V v celé délce vrcholové plošiny (obr. 18). Každý z těchto pásů (č. 1/08-3/08, číslováno od S k J) byl tvořen na sebe navazujícími čtverci o rozměru 5 x 5 m. Délka jednotlivých pásů kolísala v závislosti na průběhu hrany vrcholové plošiny na jihovýchodní straně a činila 255 m (pás č. 1), 245 m (pás č. 2) a 250 m (pás č. 3). Jednotlivé pásy pak byly od sebe vzdáleny 10 m.

Povrch vrcholové plošiny byl tvořen lesní půdou s porostem. Povrchový sběr tedy nebylo možno uskutečnit standardním způsobem jako na zorané ploše. Proto bylo přistoupeno k modifikované metodě tzv. mikrovrypů (srov. Beneš - Hrubý - Kuna 2004, 358), kdy byly v rozích každé referenční jednotky o velikosti 5 x 5 m vytyčeny

čtyři dílčí čtverce o rozměru 1 x 1 m. Povrch těchto čtverců byl mírně nakopán do hloubky cca 5 cm a poté v nich byl proveden povrchový sběr.

Povrchovým sběrem bylo získáno celkem 364 keramických zlomků, 1 ks štípané industrie, 25 ks zvířecích kostí, 28 ks uhlíků a 1 ks kovové strusky (tab. 3-6). Zlomky keramiky, které reprezentují nejfrekventovanější skupinu nálezů, byly vzhledem ke svému charakteru zařazeny pouze orientačně do zemědělského pravěku, raného středověku, vrcholného středověku až novověku, resp. do pravěku až raného středověku v případech, kdy nebylo možno zlomky přiřadit k jedné z uvedených komponent.

Sledování četnosti keramických zlomků v jednotlivých páslech, resp. čtvercích, a to jak v případě všech keramických zlomků bez rozlišení dílčích chronologických komponent, tak také jednotlivých vyčleněných chronologických komponent, umožňuje alespoň základní představu ohledně koncentrace archeologického materi-

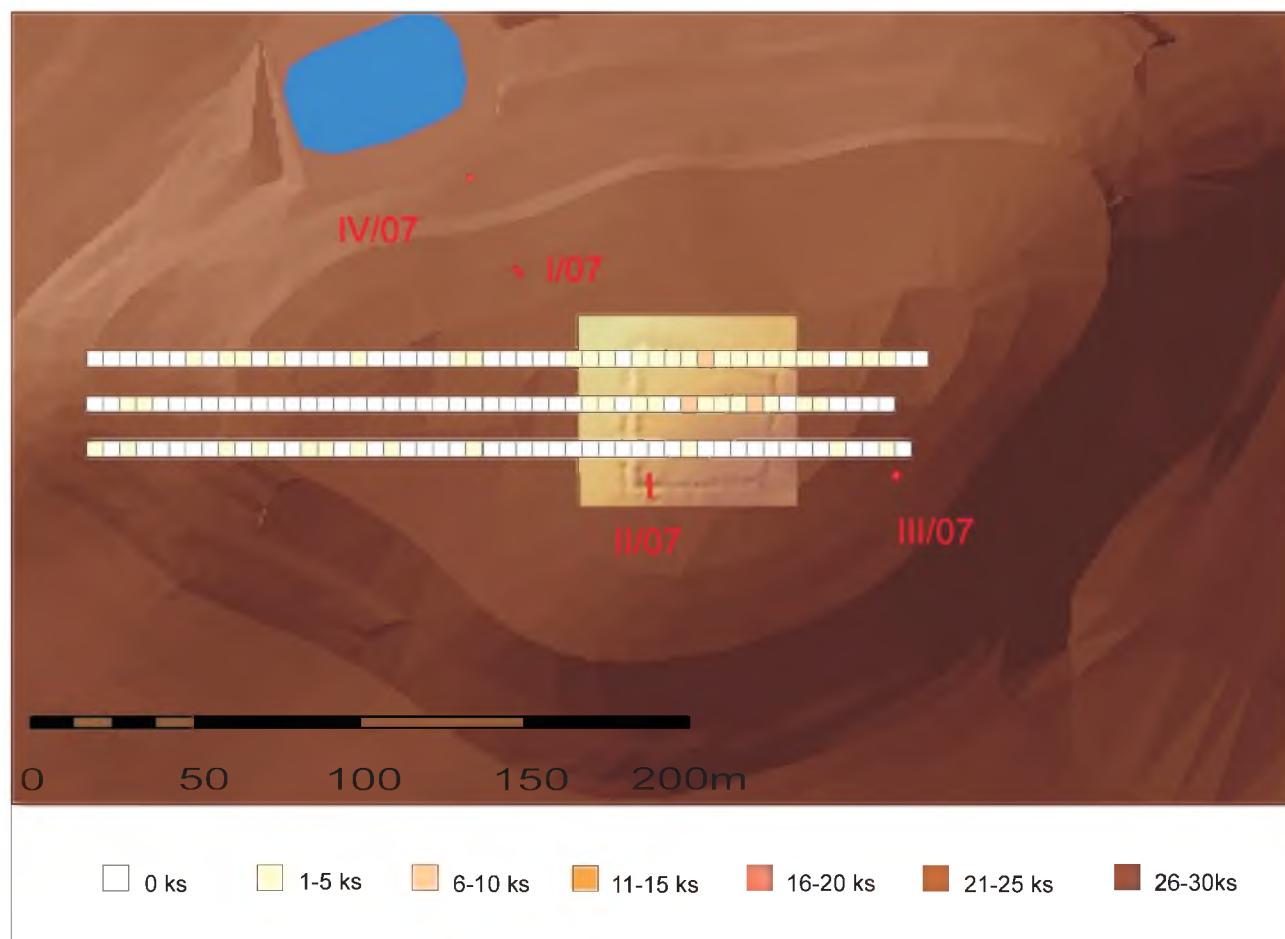

Obr. 18. Distribuce keramických zlomků ve zkoumaných partiích vrcholové plošiny.

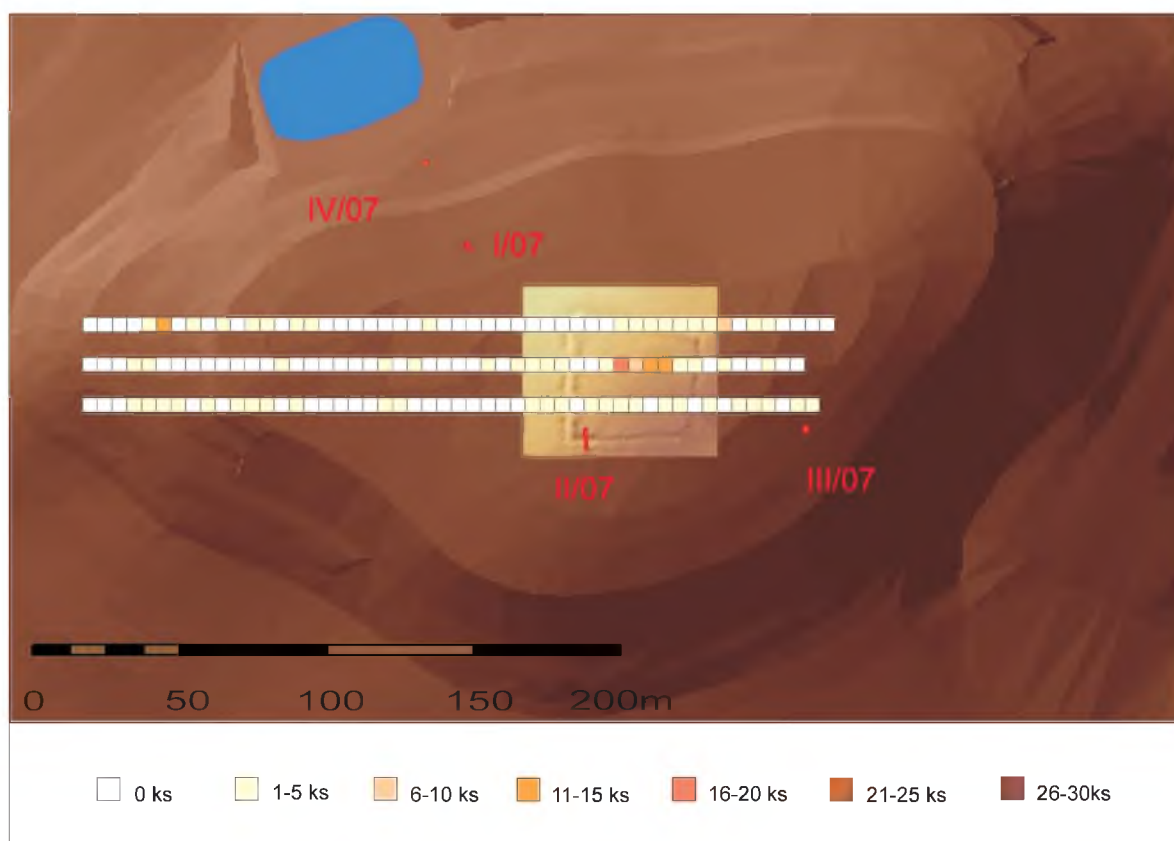
álu na současném povrchu vrcholové plošiny. Zlomky keramiky zařazené do zemědělského pravěku se vyskytují v celé délce sledované oblasti, avšak s náznakem vyšší koncentrace ve východní části, tedy poblíž východní strany valovitého tělesa (obr. 19). Obdobné četnosti vykazují zlomky řazené do raného středověku s tím rozdílem, že kromě náznaku určité koncentrace v ploše valovitého tělesa se méně výraznější koncentrace jeví rovněž v západní části vrcholové plošiny (obr. 20). Na druhou stranu několik málo zjištěných zlofků náležejících do rozpětí vrcholný středověk až novověk bylo zjištěno v místech poblíž hrany vrcholové plošiny, přičemž ve střední části vrcholové plošiny (tedy také v prostoru valovitého tělesa lichoběžníkovitého půdorysu) se neobjevují (obr. 22).

Na povrchu vrcholové plošiny, která byla zalesněna kolem roku 1770 (Zápotocký 1965,

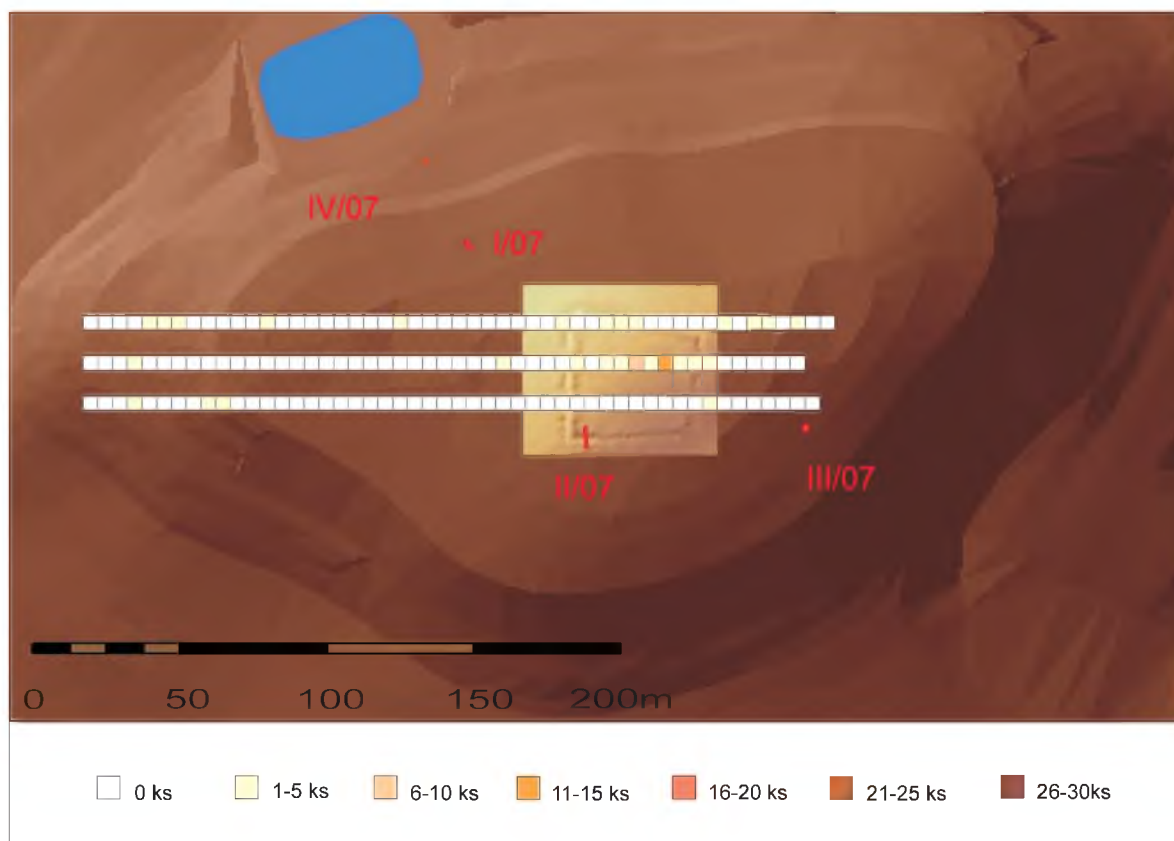
314) nelze předpokládat transfer artefaktů (orba, redepozice zeminy) v takové míře, v jaké k němu dochází např. na zemědělsky obdělávaných plochách (srov. Kuna 2004, obr. 9.2). V tomto ohledu lze snad tedy chápat četnost výskytu keramických zlofků ve vztahu k antropogenním aktivitám pravěkého či raně středověkého období jako poměrně reprezentativní. Bohužel, vzhledem k nemožnosti detailnějšího vyčlenění jednotlivých pravěkých chronologických komponent nelze stanovit, zda-li byla sledovaná část vrcholové plošiny ve všech obdobích využívána v celém rozsahu nebo zda-li se aktivity různých období vázaly např. jen na její určité partie. Abychom navíc mohli činit závěry o charakteru těchto aktivit, bylo by rovněž zapotřebí věnovat se podrobnému studiu transformačních procesů, jejichž výsledkem je zjištěná distribuce artefaktů a jejich hustota.

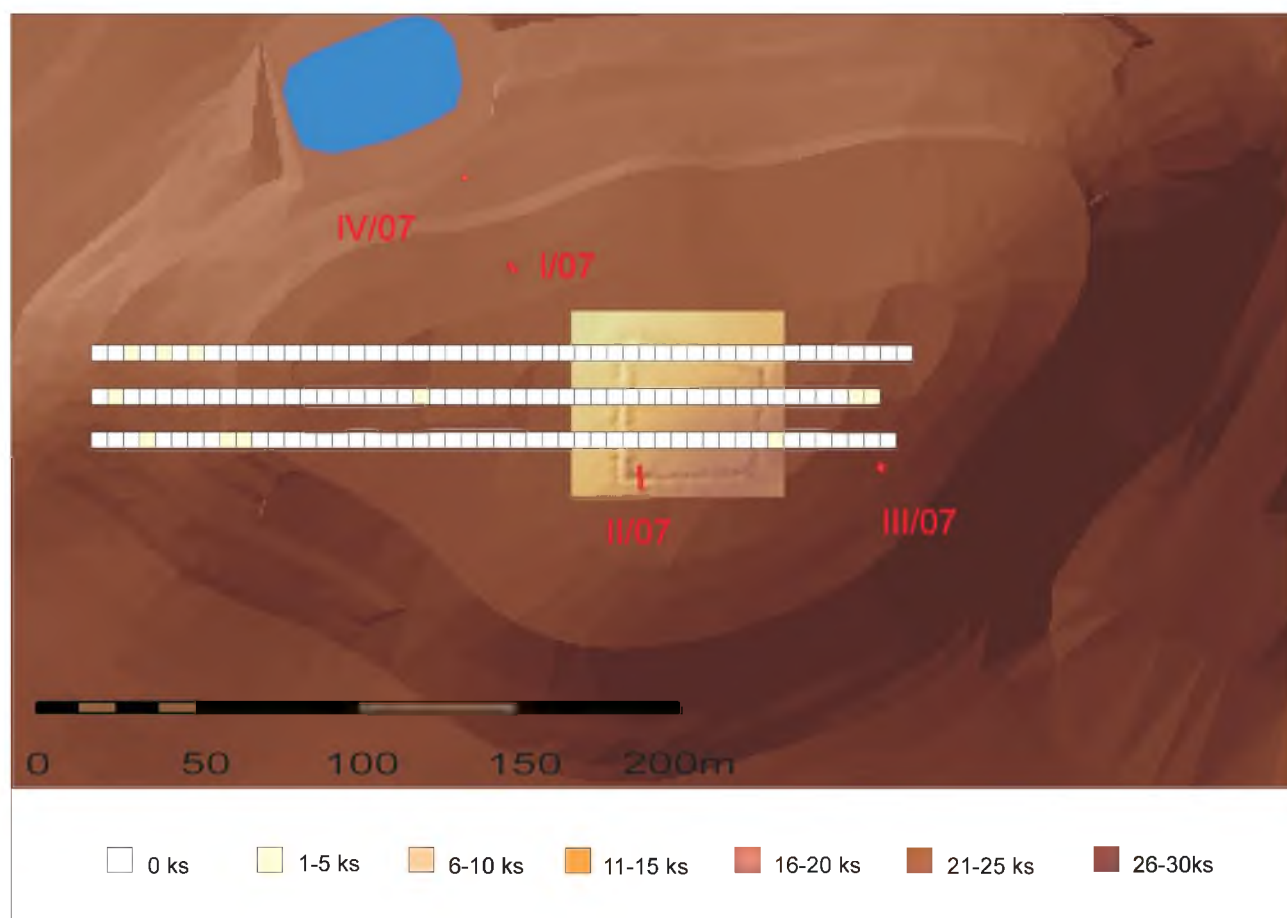
Obr. 19. Distribuce keramických zlofků komponenty pr zem ve zkoumaných partiích vrcholové plošiny.

Obr. 20. Distribuce keramických zlomků komponenty *rs.hra* ve zkoumaných partiích vrcholové plošiny.

Obr. 21. Distribuce keramických zlomků komponenty *pr-rs* ve zkoumaných partiích vrcholové plošiny.

Obr. 22. Distribuce keramických zlomků komponenty vs-no ve zkoumaných partiích vrcholové plošiny.

Tab. 3. Povrchový sběr ve trati č. 1							
čtverec	zl. ker	z toho				kosti zv.	uhl.
		pr.zem	rs.hra	vs-no	pr-rs		
774	0	0	0	0	0	0	0
824	0	0	0	0	0	0	0
874	1	0	0	1	0	0	0
924	0	0	0	0	0	0	0
974	7	0	5	1	1	0	0
1024	12	0	11	0	1	1	0
1074	4	1	0	1	2	0	0
1124	3	0	3	0	0	0	3
1174	4	4	0	0	0	0	0
1224	2	1	1	0	0	0	0
1274	0	0	0	0	0	0	0
1324	2	1	1	0	0	0	0
1374	4	0	2	0	2	0	0
1424	0	0	0	0	0	0	0
1474	2	0	2	0	0	0	0
1524	1	0	1	0	0	1	0
1574	2	2	0	0	0	0	0
1624	0	0	0	0	0	0	0

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku

Tab. 3 (pokračování). Povrchový sběr ve trati č. 1							
čtverec	zl. ker	z toho				kosti zv.	uhl.
		pr.zem	rs.hra	vs-no	pr-rs		
1674	0	0	0	0	0	0	0
1724	0	0	0	0	0	0	0
1774	0	0	0	0	0	0	0
1824	1	0	0	0	1	1	0
1874	2	2	0	0	0	0	0
1924	2	1	1	0	0	0	0
1974	0	0	0	0	0	0	0
2024	0	0	0	0	0	0	0
2074	0	0	0	0	0	0	0
2124	0	0	0	0	0	1	0
2174	0	0	0	0	0	1	0
2224	1	1	0	0	0	0	0
2274	1	1	0	0	0	0	0
2324	2	2	0	0	0	0	0
2374	1	0	0	0	1	0	0
2424	1	1	0	0	0	0	0
2474	1	1	0	0	0	0	0
2524	4	3	0	0	1	0	0
2574	6	4	1	0	1	1	0
2624	9	6	2	0	1	1	0
2674	5	3	2	0	0	0	0
2724	2	1	1	0	0	1	0
2774	7	5	2	0	0	0	0
2824	7	4	3	0	0	0	0
2874	3	1	2	0	0	1	0
2924	11	4	6	0	1	0	0
2974	1	1	0	0	0	0	15
3024	5	0	3	0	2	0	0
3074	7	3	2	0	2	0	0
3124	2	2	0	0	0	0	0
3174	3	2	0	0	1	0	0
3224	0	0	0	0	0	0	0
3274	0	0	0	0	0	0	0
celkem	128 (100%)	57 (44,5%)	51 (39,9%)	3 (2,3%)	17 (13,3%)	9	18

Tab. 4. Povrchový sběr ve trati č. 2							
čtvorec	zl. ker	z toho				ši	kosti zv.
		pr.zem	rs.hra	vs-no	pr-rs		
671	0	0	0	0	0	0	0
721	1	0	0	1	0	0	0
771	1	1	0	0	0	0	0
821	4	1	2	0	1	0	0
871	1	0	1	0	0	0	0
921	0	0	0	0	0	0	0
971	0	0	0	0	0	0	0
1021	0	0	0	0	0	0	0
1071	0	0	0	0	0	0	0
1121	0	0	0	0	0	0	0
1171	0	0	0	0	0	0	0
1221	0	0	0	0	0	0	0
1271	0	0	0	0	0	0	0
1321	1	0	1	0	0	0	0
1371	0	0	0	0	0	0	0
1421	0	0	0	0	0	0	0
1471	0	0	0	0	0	0	0
1521	0	0	0	0	0	0	0
1571	0	0	0	0	0	0	0
1621	0	0	0	0	0	0	0
1671	2	0	1	1	0	0	0
1721	0	0	0	0	0	0	0
1771	1	0	1	0	0	0	0
1821	0	0	0	0	0	0	0
1871	0	0	0	0	0	0	0
1921	0	0	0	0	0	0	0
1971	0	0	0	0	0	1	0
2021	1	0	1	0	0	0	0
2071	1	0	0	0	1	0	0
2121	1	0	1	0	0	0	0
2171	3	1	2	0	0	0	0
2221	4	1	3	0	0	0	0
2271	1	0	1	0	0	0	0
2321	2	1	0	0	1	0	0
2371	2	2	0	0	0	0	0
2421	6	0	5	0	1	0	1
2471	28	7	16	0	5	0	4
2521	16	1	8	0	7	0	2
2571	19	4	13	0	2	0	1
2621	28	2	14	0	12	0	2
2671	18	8	5	0	5	0	1
2721	10	4	4	0	2	0	0
2771	5	0	0	0	5	0	0
2821	3	2	1	0	0	0	0
2871	1	1	0	0	0	0	0
2921	0	0	0	0	0	0	0
2971	1	0	1	0	0	0	1
3021	1	0	0	1	0	0	0
3071	1	0	0	1	0	0	0
celkem	163	36 (22,0%)	81 (49,7%)	4 (2,5%)	42 (25,8%)	1	12

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku

Tab. 5. Povrchový sběr ve trati č. 3								
čtvorec	zl. ker	z toho				struska	kosti zv.	uhl.
		pr.zem	rs.hra	vs-no	pr-rs			
718	2	2	0	0	0	0	0	0
768	0	0	0	0	0	0	0	0
818	1	1	0	0	0	0	0	0
868	2	0	1	1	0	0	0	0
918	1	0	1	0	0	0	0	0
968	4	0	4	0	0	0	0	0
1018	3	0	3	0	0	0	0	0
1068	0	0	0	0	0	0	0	0
1118	4	2	1	1	0	0	0	0
1168	1	0	0	1	0	0	0	0
1218	3	1	2	0	0	0	0	0
1268	1	0	1	0	0	0	0	0
1318	4	0	4	0	0	0	0	0
1368	1	1	0	0	0	0	0	0
1418	3	1	2	0	0	0	0	0
1468	0	0	0	0	0	0	0	0
1518	2	2	0	0	0	0	0	0
1568	0	0	0	0	0	0	0	0
1618	1	1	0	0	0	0	0	10
1668	0	0	0	0	0	0	0	0
1718	1	0	1	0	0	0	0	0
1768	2	0	2	0	0	0	0	0
1818	0	0	0	0	0	0	0	0
1868	1	1	0	0	0	0	0	0
1918	0	0	0	0	0	0	0	0
1968	0	0	0	0	0	0	0	0
2018	0	0	0	0	0	0	0	0
2068	0	0	0	0	0	0	0	0
2118	0	0	0	0	0	0	0	0
2168	0	0	0	0	0	0	0	0
2218	2	0	1	0	1	0	0	0
2268	2	0	2	0	0	0	0	0
2318	1	0	1	0	0	1	1	0
2368	0	0	0	0	0	0	0	0
2418	3	0	2	0	1	0	0	0
2468	3	0	3	0	0	0	0	0
2518	4	1	3	0	0	0	0	0
2568	3	0	3	0	0	0	2	0
2618	1	0	0	0	1	0	0	0
2668	1	0	1	0	0	0	0	0
2718	1	0	1	0	0	0	0	0
2768	0	0	0	0	0	0	0	0
2818	3	0	1	2	0	0	0	0
2868	0	0	0	0	0	0	0	0
2918	2	0	2	0	0	0	0	0
2968	2	1	1	0	0	0	0	0
3018	1	0	1	0	0	0	0	0
3068	0	0	0	0	0	0	0	0
3118	5	1	4	0	0	0	1	0
3168	2	0	2	0	0	0	0	0
celkem	73 (100%)	15 (20,5%)	50 (68,5%)	5 (6,9 %)	3 (4,1%)	1	4	10

Tab. 6. Povrchový sběr-celkem								
zl. ker	z toho				struska	kosti zv.	uhl.	ši
	pr.zem	rs.hra	vs-no	pr-rs				
364 (100%)	108 (29,7%)	182 (50,0%)	12 (3,3%)	62 (17,0%)	1	25	28	1

6. Průzkum pomocí detektorů kovů

Libor Janíček

Průzkum s využitím detektoru kovů byl proveden v ploše vymezené valovitým tělesem a rovněž v jednotlivých pásích, vytyčených pro účely povrchového sběru. Tento průzkum umožnil vytvoření základní představy ohledně distribuce a četnosti jednotlivých druhů kovových artefaktů zastoupených ve zkoumané oblasti (Trefný - Chroustovský - Janíček, v tisku). Bohužel naprostá většina objevených artefaktů, které tvořily v několika místech výraznější koncentrace, souvisí s recentními aktivitami jako např. různými typy pozorovaten či posedů, trampskými přístřešky, apod. Jde většinou o hřeby (řádově desítky) či mince. S recentní honební činností zřejmě souvisí početné fragmenty nábojnic, rozprostřené téměř po celé vrcholové plošině. Artefakty jiných druhů (většinou neurčitelných) jako např. kované hřeby

či neurčité železné fragmenty jsou rozprostřeny rovnoměrně po celé ploše valovitého útvaru s paralelním příkopem.

Jedním z mála jednoznačněji definovatelných nálezů je zlomek hladkého bronzového náramku kruhového průřezu, u nějž je možno hypoteticky zvažovat dataci do období vymezeného dobou bronzovou až dobou halštatskou. Druhým významnějším nálezem, pocházejícím z jednoho z paralelních pásů určených pro povrchový sběr je šipka z kuše patrně středověkého stáří.

Z uvedeného výčtu jednoznačně vyplývá, že recentní či neurčitelné artefakty tvoří naprostou většinu získaného souboru, přičemž jejich výpovědní hodnota pro výzkumem sledovanou problematiku je nulová. Rovněž u artefaktů objevených v blízkosti valovitého tělesa je problematické stanovit zda-li mohou chronologicky či funkčně souviset s tímto objektem. Výsledky detektorového průzkumu jsou však zajímavé z hlediska užití metodiky. O ní však bude detailněji pojednáno na jiném místě.

7. Petrografický rozbor kamenných nálezů

Jan Zavřel

7.1 Úvod

V rámci zpracování archeologického materiálu, vyzdviženého při archeologickém výzkumu na vrchu Sovice, byl proveden rozbor petrografických nálezů. Po umytí vzorků se ukázalo, že velká většina z nich je díky dlouhému uložení ve vápnitém prostředí a působení prosakující srážkové vody pokryta pevnými bělavými krustami uhličitanu vápenatého (CaCO_3). Tyto povlaky, znemožňující pozorování pracovních stop a materiálového složení vzorků, byly postupně odleptávány zředěnou kyselinou chlorovodíkovou (HCl). Po zneutralizování povrchu vzorků mýdelným roztokem a důkladném opláchnutí vodou došlo k makroskopickému a mikroskopickému pozorování jednotlivých vzorků a k jejich petrografickému určení. U vybraných exemplářů (ignimbrity) proběhla konfrontace se srovnávacím materiálem i příslušnými literárními údaji.

7.2 Provenience kamenných nálezů

V souboru kamenných nálezů výrazně převažují neopracované materiály místní provenience. K nim lze přiřadit nefragmentované fluviální valouny z odolných hornin (resp. nerostů) a opukové kameny. Část říčních valounů je mechanicky rozpraskaná (údery, kontakt s ohněm?). Charakteristický povrch, vznikající delším používáním valounů k odtloukání, přitloukání či drcení jiných materiálů u tzv. otloukačů, však v souboru zaznamenán nebyl.

Původ obou výše zmíněných typů přírodnin - opuk i fluviálních valounů, je možné hledat přímo na lokalitě. Ve vrcholové části Sovice je zachován reliktní pleistocenní terasový náplavů Labe ve formě písčitéch štěrků (glaciál gūnz). Slínovce (opuky) spolu s vápenci jsou zase hlavními

horninami skalního podkladu lokality.

K importovaným horninám náleží bazické terciární vulkanity a konglomeráty (bližší zařazení hornin by vyžadovalo zhotovení petrografických výbrusů a jejich studium v polarizačním mikroskopu) některé se stopami očazení ohněm (celkem 4 ks). Tyto vyvřeliny díky svým fyzikálním vlastnostem - rychlou akumulací a dlouhodobým vyzařováním tepelné energie - zlepšovaly a zefektivňovaly výrobní procesy (ve formě obkladů stěn pyrotechnologických objektů) nebo využívání tepla z ohně (jako kameny kolem ohnišť a pecí v obytných objektech). Podle charakteru je posuzované horniny možné spojit s terciárním vulkanismem vázaným na oherský rift, při kterém se vytvořil sopečný komplex Českého středohoří. Jednotlivé drobnější intruze láv a sopečných konglomerátů tvoří elevace v širším okolí zkoumaného místa. Nejbližší, asi 4,5 km SSZ u obce Vrutice, se nachází drobné

Obr. 23. Zlomek drtidla nebo žernovu ze světlešedého ignimbrity.

těleso subvulkanické brekcie bazaltických hornin,¹⁴ další malé výchozy subvulkanických konglomerátů jsou vymapovány mezi Velešicemi a Čakovicemi (kóta 246 m Nad hájem) a východně od Snědovic - cca 4,9 km, resp. 6,9 km severovýchodně.¹⁵ Vlastní lávové intruze trachybazalového složení tvoří např. elevace Holý vrch, Skalky a Hořidla východně od Litoměřic - okolo 8,5 km SZ. Nejbližší vulkanické těleso v oblasti labského levobřeží představuje vrch Říp složený ze sodalitického nefelinitu, který je vzdálený přibližně 9 k JJZ vzdušnou čarou.

K dalším importovaným materiálům patří ignimbrity ve formě zlomků drtidel či žernovů (celkem 3 ks; obr. 23-24). Jako ignimbrity jsou označovány spečené pyroklastické horniny

karbonského stáří (dříve křemenné porfyry typu Žernoseky). Ignimbritové drtidla a žernovy byly vyráběny v oblasti Opárenského údolí u Lovosic (cca 20 km SZ vzdušnou čarou) a odtud distribuovány. Surovina se hojně zpracovávala v laténském slovenském období (srov. např. Holodňák - Mag 1999, 422 n.). V poslední době se zlomky žernovů z tohoto materiálu podařilo identifikovat např. v zásypu časně slovanských objektů z Hloubětína (lokalita Zahrady nad Rokytkou, vedoucí výzkumu P. Hušťák, M. Kuchařík), na halštatsko-laténském sídlišti v Dobrovízi SZ od Prahy (ved. výzkumu J. Řídký) nebo na polykulturní lokalitě v Kozinově ul. č. 2693/2 a 3 v Praze - Hostivaři (ved. výzkumu V. Kašpar).

Obr. 24. Detail vnitřní porézní struktury ignimbritu s útržky křemenných skel, zvětšeno 6 x.

14) Viz Geologická mapa 02-43 Litoměřice.

15) Viz Geologická mapa 02-44 Štětí.

8. Geofyzikální průzkum vybraných ploch na vrcholové plošině

Roman Křivánek

Na jaře roku 2007 byly před plánovanými ověřovacími archeologickými výzkumy v rámci VZ KAR ZČU Plzeň na vrcholové plošině vrchu Sovice sledovány 2 menší plochy (obr. 25). Pro magnetometrické měření pomocí cesiových magnetometrů ARÚ Praha (Smatmag, SM-4g, Scintrex) v síti cca 1x0,25 m byly ve spolupráci s M. Trefným z Podřipského muzea v Roudnici n. L. vybrány 2 plochy v místě obdélného ohrazení. Vegetací méně zarostlá plocha 1 přes JZ roh ohrazení a plocha 2 probíhající přes část kratší východní strany ohrazení. Plochy byly v průběhu geofyzikálního průzkumu zaměřeny pomocí GPS.

Magnetometrickým měřením nepravidelné plochy 1 (cca 25 x 30 m) nebyly rozlišeny výraznější liniové magnetické anomálie, které by potvrzovaly jinou výplň vnějšího příkopu či jiný materiál vnitřního valu/násypu (obr. 26a). V případě násypu se pravděpodobně jedná

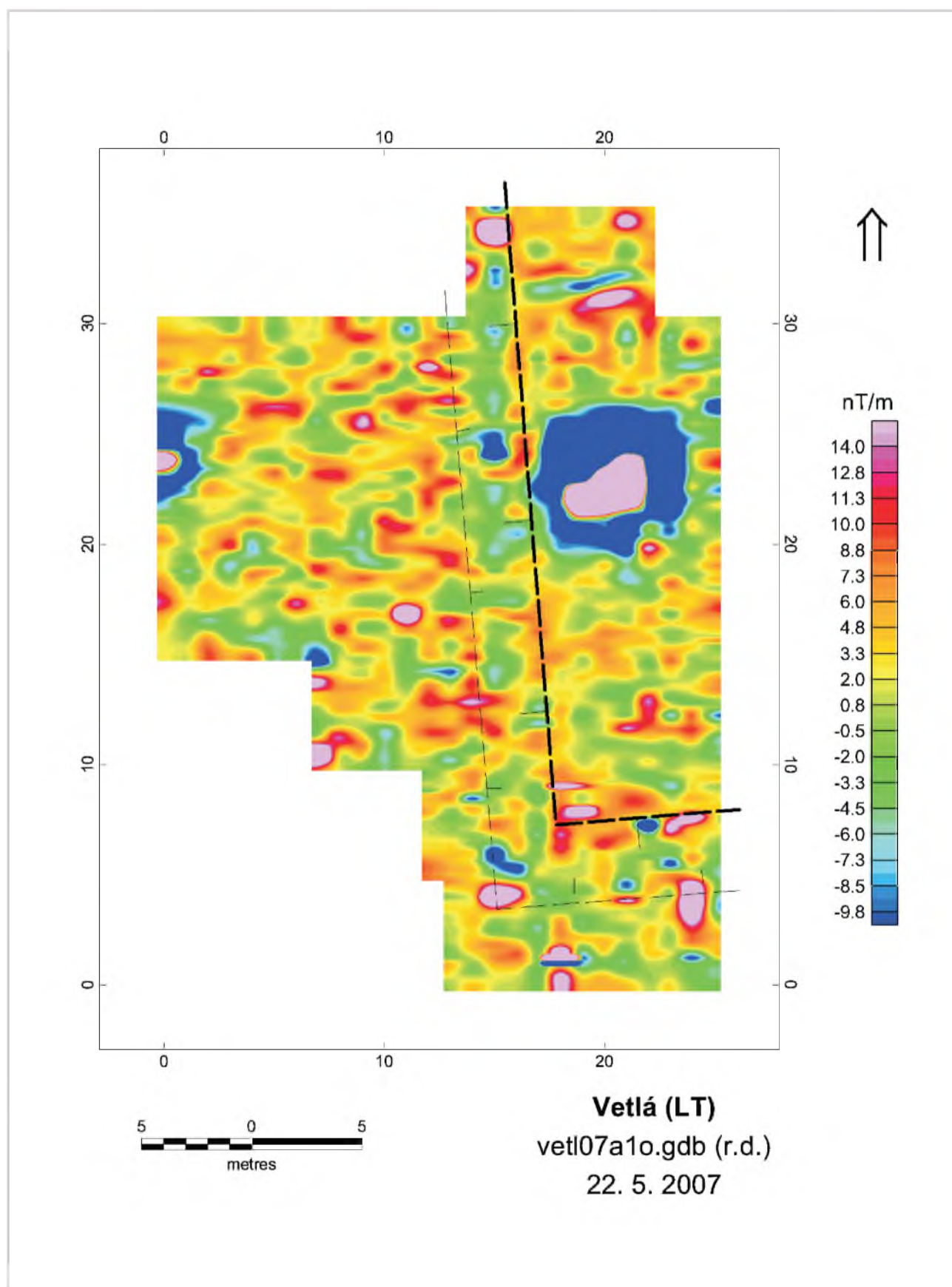
o stejný magneticky nehomogenní šterkopískový materiál vybraný z příkopu (mírně snížené hodnoty). Na sledované ploše nebyly kromě lokálních nehomogenit (nejspíše vliv podloží) identifikovány jiné zahluobené objekty, pouze uvnitř ohrazení byla rozlišena silně magnetická anomálie pravděpodobně přítomného kovu.

Ve výsledcích doplňkového magnetometrického měření na ploše 2 (10 x 15 m) můžeme rozlišit slabší magnetickou liniovou anomálií linii příkopového ohrazení a také možný náznak jeho vybočení resp. přerušení uprostřed východní strany (obr. 26 b). Jiné zahluobené objekty nebyly rozlišeny, lokálně byla vysokými magnetickými anomáliemi opět identifikována místa pravděpodobných rušivých kovů.

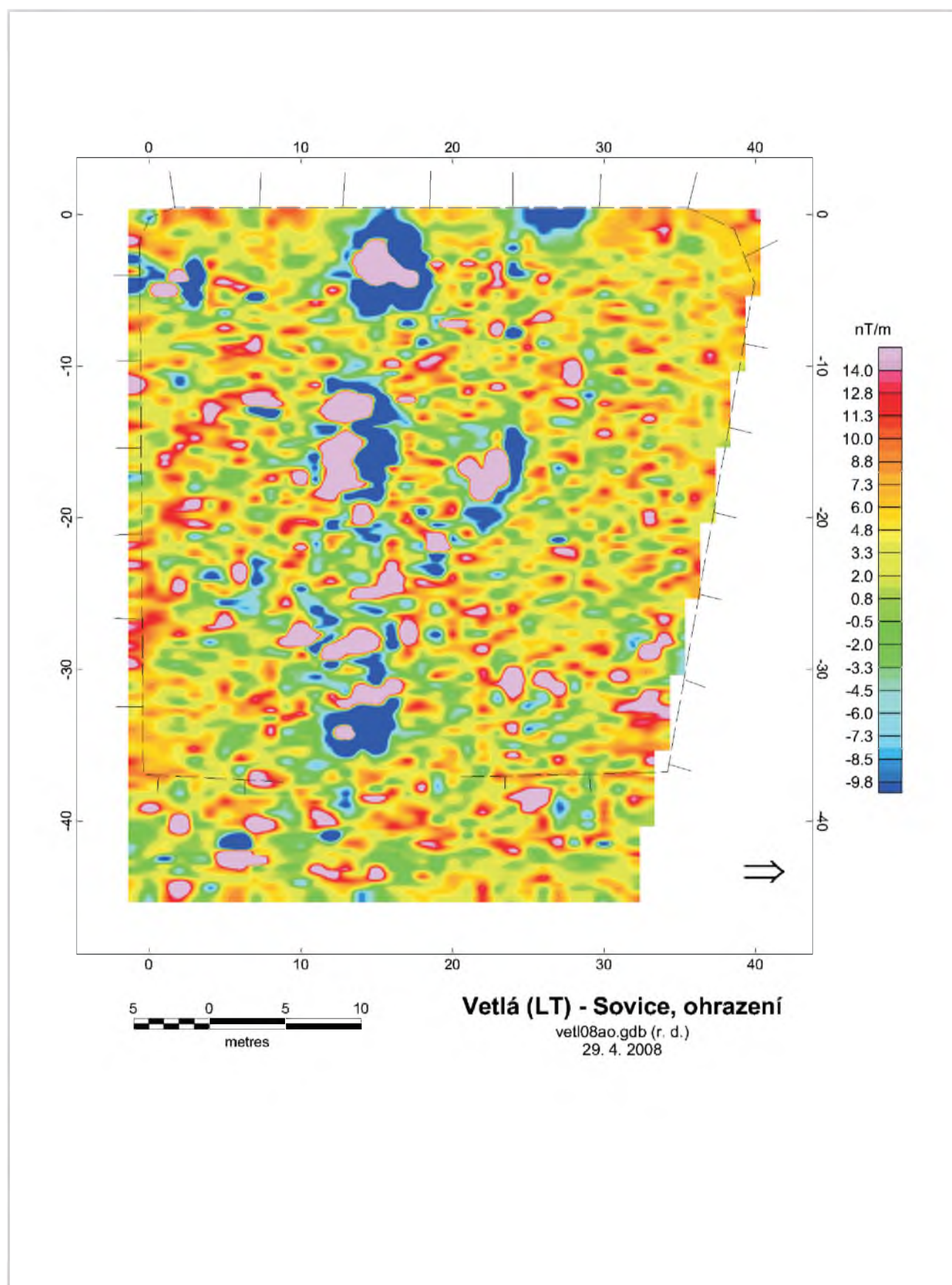
Výsledky geofyzikálního průzkumu na vrcholové plošině vrchu Sovice v roce 2007 ukázaly podobné složení výplně příkopu i vnitřního násypu. V daných nehomogenních půdně-geologických podmínkách měření (přes dřívější nálezy dokládající intenzivní osídlení vrcholové plochy Sovice) na vybraných plochách nepotvrdily přítomnost magneticky odlišitelných zahluobených objektů.

Obr. 25. Průběh magnetometrického měření poblíž jihozápadního rohu valovitého tělesa.

Obr. 26a. Výsledky magnetometrického měření v prostoru valovitého tělesa na vrcholové plošině.

Obr. 26b. Výsledky magnetometrického měření v prostoru valovitého tělesa na vrcholové plošině.

9. Zpráva o určení charakteru zlomkovitého osteologického materiálu

Jaroslav Pavelka

9.1 Úvod

Při výzkumu vrcholové plošiny výšinné lokality Vetlá-Sovice byl v jedné z kumulací keramiky únětické kultury, objevených v sondě II/07 zjištěny rovněž fragmenty kostí, které zprvu indikovaly možnost interpretace této situace jako destrukce žárového hrobu. Za účelem potvrzení či vyvrácení této pracovní hypotézy bylo provedeno ověření osteologického materiálu skrze analýzy, jejichž výsledek je obsahem této kapitoly.

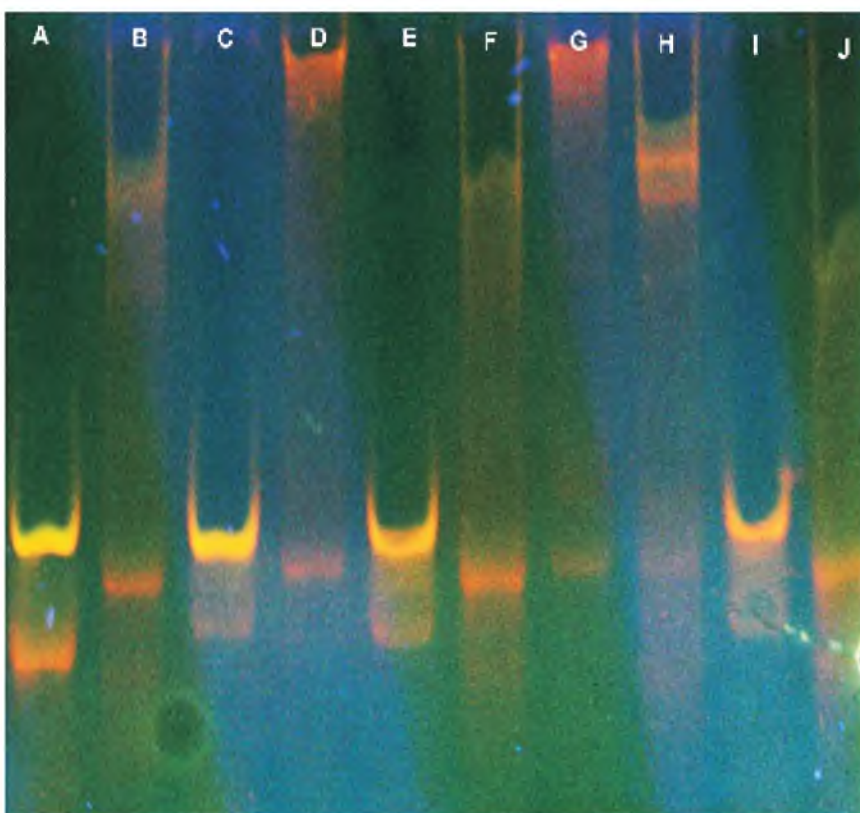
9.2 Použitá metodika

Izolace DNA ze zlomkovitého osteologického materiálu byla provedena pomocí kitu NucleoSpin® DNA Trace (MACHERY-NAGEL GmbH & Co. KG <http://www.mn-net.com/Information/Impressum/tabid/10693/Default.aspx>), který je vhodný pro izolaci DNA z forezních vzorků, kde jsou pouze stopová množství DNA. Postup byl ve shodě s pokyny výrobce, pouze v prvním kroku byl způsob izolace přizpůsoben menšímu množství materiálu.

Jako hlavní metodika byla použita analýza genu pro 28S ribozomální DNA. Tento úsek je variabilní pro různé druhy živočichů. Pomocí PCR (polymerase chain reaction) je možno se specifickými primery (design primerů Naito et al. 1992) namnožit několik specifických

sekvencí, které se odlišně projeví na akrylamidovém gelu (Naito et al. 1992). Každý pruh je specifický a typický pro určitý živočišný druh (Naito et al. 1992). Přestože existují i další a novější techniky na podobném základě, tato klasická metodika je výhodná proto, že se amplifikují poměrně krátké sekvence (100 - 150 bp), které u archeogenetického materiálu představují mnohdy jedinou přípustnou délku pro PCR reakce, (delší úseky pro fragmentárnost původní DNA z nalezeného osteologického materiálu není možno namnožit).

Pro případ identifikace pohlaví byla zvolena detekce pomocí genu pro amelogenin specifické sekvence, která se liší u obou pohlaví. Design primerů byl zvolen podle často používaného krátkého úseku (Sullivan et al. 1993; Anwar et al. 2006). Pro lepší detekci byl také zvolen úsek specifický pro Y chromozóm, jedná se o gen SRY

Obr. 27. Výsledky analýzy. A - člověk (kontrola) test na pohlaví; B - vzorek 188 test živočišných druhů; C - vzorek 188 test na pohlaví; D - vzorek 187 test živočišných druhů; E - vzorek 187 test na pohlaví; F - vzorek 226 test živočišných druhů; G - vzorek 226 test živočišných druhů; H - vzorek 189 test živočišných druhů; I - vzorek 189 test na pohlaví; J - vzorek 56 test živočišných druhů.

(Santos et al 1998). Tyto amplifikace fungují u různých druhů. Detekce se rovněž prováděla na akrylamidovém gelu.

9.3 Výsledky testů

U všech vzorků se podařilo izolovat a amplifikovat DNA, avšak výsledky nejsou jednoznačné. Vzorek č. 226 prozrazuje po několika opakováních ve výsledku DNA dvou živočišných druhů (obr. 27). Jedná se zřejmě o současnou lidskou DNA a DNA původního tura. I u ostatních vzorků je podezření na kontaminaci. Nelze vyloučit hypotézu, že se v souboru jedná o kosti tura (turů) kontaminované současnou lidskou DNA. Testy na pohlaví (obr 27. C, E, I) s primery pro lidskou

DNA nejsou proto relevantní a jejich vypovídací hodnota je sporná. Hypotézu o směsi kostí tura a člověka rovněž nelze zcela vyloučit, ale zdá se méně pravděpodobná.

9.4 Diskuse a závěr

Vzhledem k charakteru všech vzorků a možnosti kontaminace od nálezců i experimentátora je pravděpodobné, že ve vzorku šlo o směs DNA z různých druhů. Jako nepravděpodobnější se jeví, že se původně jednalo ve všech případech o zbytky osteologické tkáně skotu či dalšího savce. Možnost kontaminace DNA recentního skotu či crosskontaminace jinou ancient DNA je za daných testovacích podmínek velmi omezená.

10. Osteologická analýza

Zdeňka Šůvová

10.1 Úvod

Výšinná sídliště není snadné jednoznačně definovat, lze je chápat v několika interpretačních rovinách. K jejich znakům patří vyvýšená poloha, většinou na ostrohu nad vodním tokem, ještě lépe nad soutokem dvou toků. Jejich plocha bývá většinou malá; v některých případech jsou doloženy známky fortifikace, v jiných skalní stěny tvoří přirozené opevnění. Vyvýšená místa zřejmě vyhledávali lidé rozličných kultur od eneolitu (zejména kultury řivnáčská a chamská) přes dobu bronzovou a období halštatu po raný středověk i dále, mnohá výšinná sídliště jsou tak charakteristická multikulturním kontextem.

S ohledem na archeozoologické nálezy můžeme vycházet z několika předpokladů. Jako ve většině případů od zemědělského pravěku do současnosti na lokalitách dominují nálezy domácích druhů, v čele s kopytníky (tur, prase, ovce/koza); často se však vyskytují i lovná zvířata (nejčastěji jelen a zajíc srov. Kyselý 2005), většinou ale jen jako doplněk jídelníčku. Pozůstatky ptáků (v mladších obdobích mezi nimi převažují nálezy kura) a ryb jsou nacházeny spíše sporadicky, přestože např. přítomnost ryb je díky blízkosti vodních toků vysoce pravděpodobná; tato skutečnost souvisí zejména s horším zachováním rybích a ptačích nálezů a s nedostatečnou metodikou sběru vzorků. Složení nejenom divokých druhů je ovlivněno charakterem okolního životního prostředí. Ve vlhčích a lesnatějších podmínkách vzrůstá zastoupení prasete domácího, kdežto sušší stepní prostředí více vyhovuje ovcím a kozám (Bökönyi 1984). Skalnaté prostředí v okolí některých výšinných sídlišť je pak vhodné spíše pro kozy než pro ovce. Dalším faktorem bývají podmínky chovu zvířat: zatímco domácí prasata (nebo

kur) se dají chovat poměrně dobře i v relativně uzavřených podmínkách ohrazeného areálu, pro tura nebo ovce jsou zapotřebí rozsáhlejší pastviny.

10.2 Materiál a metodika

Analyzován byl materiál pocházející ze 4 sond (I, II, III a IV/07) odkrytých během exkavace. Jednotlivé soubory byly získány standardním výběrem archeologických kontextů; v sondách byly rovněž odebrány a proplaveny environmentální vzorky, které poskytly další materiál. Soubory byly zpracovány běžnými archeozoologickými postupy, za pomoci srovnávací sbírky a příslušných osteologických atlasů (Anděra - Horáček 1982; Callou 1997; Cohen - Serjeantson 1996; Červený et al. 1999; Kolda 1951; Payne - Bull 1988; Schmid 1972). Pro kvantifikaci byly použity počty fragmentů, hmotnost fragmentů a minimální počty jedinců, MNI (kvantifikační metody viz Kyselý 2004). Plavený materiál byl zpracován separátně od standardně vybíraného materiálu, sloužil tak spíše jako doplňková informace. V rámci plaveného materiálu ze sondy II byl MNI počítán pouze pro druhy, které nebyly obsaženy v souboru ze standardní exkavace. Jednotlivé kontexty byly datovány na základě keramických nálezů; většina kontextů však obsahovala více kultur v rozmezí od zemědělského pravěku po novověk (nejvíce zastoupeny se zdály kultury raného středověku a doby bronzové).

Obr. 28. Fragment kostěného artefaktu ze stratigrafické jednotky 2002.

vě), takže při zpracování bylo upřednostněno rozdělení podle sond před členěním na základě datace.

10.3 Výsledky

Analyzováno bylo celkem 1818 fragmentů kostí a dalšího zoologického materiálu o hmotnosti 5438,1 g; průměrná hmotnost fragmentu byla 3,0 g. Nalezeny byly pozůstatky minimálně 52 jedinců náležejících do 13 živočišných druhů (tab. 7). Zaznamenány byly následující taxony: měkkýši (Mollusca), ryby (Pisces), štika obecná (*Esox lucius*), žáby (Anura), ptáci (Aves), kurovití (Gallidae), kur domácí (*Gallus domesticus*), savci (Mammalia), hlodavci (Rodentia), křeček polní (*Cricetus cricetus*), zajíc polní (*Lepus europaeus*), králik (*Oryctolagus cuniculus*), pes domácí (*Canis familiaris*), kůň domácí (*Equus caballus*), prase domácí (*Sus domesticus*), jelen lesní? (cf. *Cervus elaphus*), ovce/koza (*Ovis/Capra*), tur domácí (*Bos taurus*). Neurčené savčí fragmenty byly pokud možno zařazeny aspoň do velikostní kategorie velký kopytník (velikost tura), středně velký savec (velikost ovce), příp. malý savec (velikost veverky). V řadě případů však malá velikost fragmentů a eroze materiálu nedovolila jiné zařazení než do skupiny neurčených savců.

Kromě druhového nebo věkového složení byly sledovány i tafonomické charakteristiky souboru (stopy porcování, otisky zubů, opálení, erozní změny apod.). Často ovšem nelze odlišit, které zásahy jsou úmyslně způsobené a které souvisí spíše s postdepozičními procesy a jinými faktory. Podíl zjištěných tafonomických změn může být také ovlivněn intenzitou eroze - na silně fragmentarizovaném a zerodovaném materiálu lze jen obtížně zachytit některé tafonomické jevy (např. sekání či otisky zubů).

10.3.1 Sonda I/07

Tento soubor obsahoval 824 fragmentů vážících 2800,4 g (s průměrnou hmotností 3,4 g na fragment). Pozůstatky pocházely minimálně

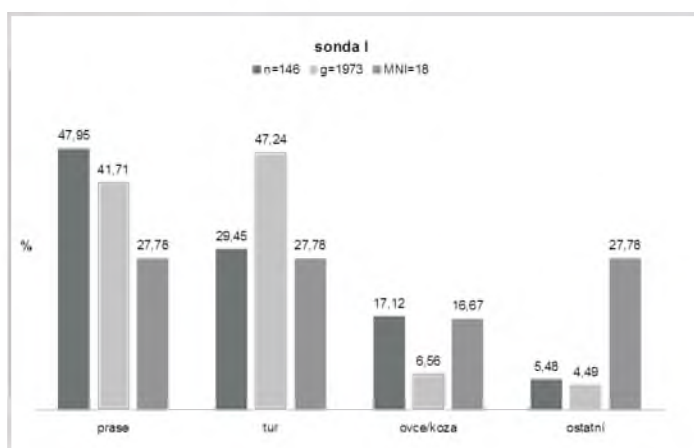
z 18 jedinců 7 živočišných druhů. Nejčastější byly nálezy prasete domácího, zastoupené 68 (+ 2 cf.) fragmenty (Graf 1). Ostatky pocházely minimálně z 5 jedinců: rozlišen byl 1 jedinec adultní, 3 jedinci subadultní a 1 jedinec juvenilní. Mezi subadultními jedinci byly nalezeny pozůstatky minimálně 2 samic a 1 samce. Co se absolutního stáří týče, na základě stavu chrupu bylo odhadnuto u 3 jedinců: u jednoho jedince na 12-16 měsíců, u dalšího na přibližně 16 měsíců a u třetího na 22-28 měsíců. Na druhé pozici se nacházely pozůstatky tura domácího se 42 (+ 1 cf.) fragmenty pocházejícími minimálně z 5 jedinců. Nalezeni byli 2 jedinci adultní, 2 jedinci subadultní a 1 jedinec juvenilní. Absolutní stáří bylo na základě vývoje chrupu zpřesněno v 5 případech, zaznamenány byly pozůstatky 1 jedince ve stáří 4-5 měsíců, 1 jedince ve stáří kolem 18 měsíců, 1 jedince ve stáří 3-4 roky, 1 jedince ve stáří 10-12 let a 1 jedince ve stáří 12-14 let. Ovce/koza byla nalezena v 21 (+ 4 cf.) případech; doloženy byly pozůstatky minimálně 3 jedinců: adultního, subadultního a juvenilního, přičemž juvenilní jedinec zemřel ve stáří 8-10 měsíců. Z dalších domácích savců bylo zaznamenáno po jednom fragmentu dospělého koně domácího a dospělého psa domácího. Nalezeny byly i 2 fragmenty křečka polního, které mohly pocházet z jediného adultního jedince. Křeček je indikátorem stepního prostředí; v případě nálezů hlodavců v archeologických kontextech je však pravděpodobné, že se jedná o mladší kontaminaci. 58 fragmentů bylo zařazeno do kategorie velký kopytník, 61 fragmentů bylo zařazeno do kategorie středně velký savec a 558 savčích fragmentů zůstalo neurčeno. Zaznamenáno bylo i několik ptačích fragmentů: 3 fragmenty kura domácího (1 dospělý jedinec), 1 fragment juvenilního kurovitého ptáka (zřejmě kuřete kura) a 1 fragment blíže neurčeného ptáka.

Sečné zásahy byly nalezeny na 4 fragmentech (0,5%), jednalo se o bederní obratel tura, o 2 žebra velkého kopytníka a 1 žebro středně velkého savce - všechny kosti nesly stopy odseknutí. Opálení bylo doloženo na 8 fragmentech (1%), tj. 3 fragmentech velkého kopytníka a 5 fragmentech blíže neurčených savců. Stopy ohně na kostech zřejmě pocházely z různých událostí: zaznamenány byly fragmenty opálené do černa

z části (4x) i celé (1x), fragmenty spálené do běla (1x) i fragmenty spálené s různou intenzitou (2x, v části fragmentu spálené například do černa, v jiné části téhož fragmentu spálené například do běla). K opálení kostí do černa postačuje běžný táborový oheň (Lyman 1994), zejména pak kosti s opálenými konci jsou dokladem opékání masa nad otevřeným ohněm. Na druhé straně k přepálení kostí do šeda nebo do běla je zapotřebí intenzivnějšího žáru, např. požáru či žárového pohřbu. Otisky zubů se vyskytovaly v 16 případech (2%); nejčastější byly na kostech prasete (8x), dále se nacházely na kostech tura (4x), ovce/kozy (2x) a po jednom případě na kostech psa a velkého kopytníka. Okus byl zřejmě způsobený psy, stejně jako v ostatních sondách. Kromě běžných erozních změn souvisejících s odvápněním materiálu (popraskání povrchu kostí, odlupování lamelární kompakty) byla zaznamenána eroze povrchu prostřednictvím kyselin rostlinných kořínků; podstatná část souboru byla rovněž rozrušena zřejmě dočasným působením jiného kyselého prostředí (trávicích kyselin?).

10.3.2 Sonda II/07

V tomto souboru bylo nalezeno 415 fragmentů o hmotnosti 1774,3 g; průměrná hmotnost fragmentu byla 4,3 g. Zastoupení nálezů tura a prasete bylo vyrovnané (Graf 2). Zaznamenáno bylo 27 (+ 2 cf.) fragmentů tura domácího, které pocházely minimálně ze 4 jedinců, z nichž 1 byl adultní, 1 subadultní a 2 byli juvenilní. Adultní jedinec zemřel ve stáří 12-14 let, subadultní jedinec ve stáří 3-4 roky. Prase domácí bylo zastoupeno 28 (+ 1 cf.) fragmenty náležejícím alespoň 4 jedincům: 1 adultnímu, 1 subadultnímu a 2 juvenilním jedincům. Dospělý jedinec byla samice, subadultní jedinec byl samec. Jeden z juvenilních jedinců se nacházel ve stáří kolem 12 měsíců. Dále bylo nalezeno 9 (+ 2 cf.) fragmentů ovce/kozy - nálezy pocházely ze 3 jedinců různého stáří: zaznamenány byly pozůstatky minimálně 1 jedince adultního, 1 jedince subadultního a 1 jedince juvenilního. I v tomto souboru

Graf 1. Vetlá, vrch Sovice - sonda I, druhové složení (n - počet fragmentů, g - hmotnost fragmentů v gramech, MNI - minimální počet jedinců).

ru byl zaznamenán 1 fragment dospělého koně domácího. Po jednom fragmentu bylo objeveno pravděpodobně od dospělého zajíce polního a dospělého jelena lesního. Ostatní savčí fragmenty zůstaly neurčeny: 28 fragmentů velkého kopytníka, 37 fragmentů středně velkého savce, 2 fragmenty malého savce a 270 fragmentů blíže neurčených savců. Ptáci byli zastoupeni 1 fragmentem juvenilního kurovitého ptáka a 2 neurčenými ptačími fragmenty. Zaznamenány byly i pozůstatky vodních živočichů: 1 fragment štiky obecné, 1 fragment neurčené ryby a 1 fragment schránky mlže.

Stopy porcování a opracování se nacházely na 4 fragmentech (1%): po jednom případě na žebro středně velkého savce, na neurčeném fragmentu středně velkého savce, na fragmentu neurčeného savce a na čelisti prasete domácího. Na žebro a na čelisti byly doloženy odseknutí, resp. zářezy, kdežto oba neurčené fragmenty byly upraveny zřejmě během výroby kostěného artefaktu. Jeden z artefaktů byl nalezen v stratigrafické jednotce C 2002. Jednalo se o drobný fragment savčí kosti, zřejmě fibuly prasete (obr. 28). Fragment je tyčinkovitého tvaru, na jednom konci odlomený, na druhém konci je vybroušen dlouhý ostrý hrot. Hrany na bocích jsou rovněž zbroušeny/ohlazeny. Nástroj může být popsán jako hrot, pochází zřejmě z menšího šídla nebo z jehlice; kvůli chybějícímu týlu nástroje není bližší specifikace možná. Maximální rozměry fragmentu jsou 42,84 x 5,31 x 3,75 mm, hmotnost 0,7 g. Druhý artefakt

byl zaznamenán ve stratigrafické jednotce C 2007. Vyrobený byl z kompakty dlouhé kosti středně velkého savce. Jedná se pouze o část nástroje: na jednom konci se nachází odlomení, na druhém je vypracován zbrošením a ohlazením nepravidelný tupý hrot. Fragment byl definován jako část plochého proplétáčku (názvosloví viz Sklenář 2000), případně jiného hrotitého nástroje. Maximální rozměry fragmentu jsou 16,38 x 7,93 x 5,07 mm, hmotnost 0,6 g.

Opálení materiálu bylo časté - vyskytovalo se na 86 fragmentech (21%): na 74 fragmentech neurčených savců, dále na 6 fragmentech velkého kopytníka, na 3 fragmentech středně velkého savce a po jednom případě na fragmentech tura, prasete a ovce/kozy. Co se týče intenzity opálení, vyskytovaly se zde fragmenty opálené do černa celé (13x) i z části (7x), fragmenty opálené z části do šeda (3x), ale i spálené do běla (24x), do šeda (1x), do černa (1x) nebo různě (37x, tentýž fragment v různých částech spálen různě, např. do černa i do běla). Okus byl zaznamenán na 6 fragmentech (1%), z nichž 3 náležely turovi, 2 praseti a 1 ovci/koze; otisky zubů pocházely opět zřejmě od psů. Erozní změny byly obdobné jako v předchozím souboru: nalezeny byly kosti odvápněné, doplněné v některých případech o kosti popraskané, s odlupující se lamelární kompaktnou nebo kosti rozpadavého charakteru. Povrch některých kostí byl rozrušen kyselinami rostlinných kořínků, některé fragmenty byly rovněž vystaveny po určitý čas dalšímu kyselému prostředí (trávicí šťávy?).

10.3.3 Sonda III/07

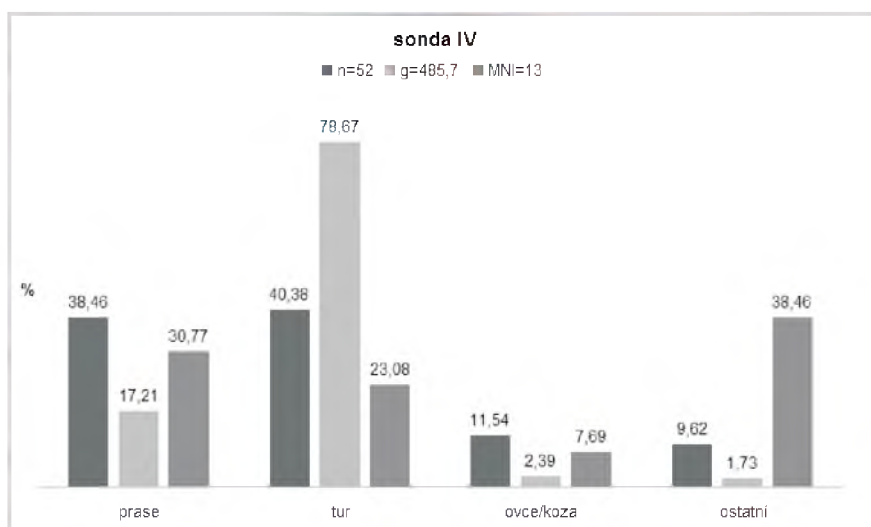
Tento soubor obsahoval pouze 3 fragmenty kostí, které vážily celkem 109,5 g (průměrná hodnota 36,5 g). Zaznamenány tak byly pozůstatky 2 jedinců náležejících 2 živočišným druhům: 1 fragment dospělého prasete domácího a 1 fragment

subadultního tura domácího. Třetí fragment byl zařazen do velikostní kategorie velkých kopytníků a náležel tak pravděpodobně také turovi.

„Kuchyňské“ zásahy ani opálení kostí zaznamenány nebyly. Okus způsobený zřejmě psem byl doložen na kosti prasete. Z erozních změn bylo nalezeno rozrušení povrchu kostí kyselinami rostlinných kořínků.

10.3.4 Sonda IV/07

Analyzováno zde bylo celkem 254 fragmentů o hmotnosti 728,5 g, průměrná hmotnost fragmentu tak byla 2,9 g. Počet nálezů tura a prasete byl opět vyrovnaný (Graf 3). Nalezeno bylo 20 (+ 1 cf.) fragmentů tura domácího pocházejících aspoň ze 3 jedinců: adultního, subadultního a juvenilního. Dospělý jedinec byl samec, pravděpodobně kastrát. Prase domácí bylo zaznamenáno ve 20 případech, které náležely minimálně 4 jedincům, z nichž 1 byl adultní, 2 byli subadultní a 1 byl juvenilní. I v tomto souboru se vyskytovaly pozůstatky taxonu ovce/koza: nalezeno bylo 6 fragmentů, které mohly pocházet z jediného dospělého jedince. Lovná zvěř byla zastoupena 1 (+ 1 cf.) fragmentem zajíce polního (adultní a subadultní jedinec). Dále byly nalezeny 1 fragment dospělého králíka, 1 fragment hlodavce, 22 fragmentů velkého kopytníka, 15 fragmen-

Graf 2. Vetlá, vrch Sovice - sonda II, druhové složení (n - počet fragmentů, g - hmotnost fragmentů v gramech, MNI - minimální počet jedinců).

tů středně velkých savců a 165 fragmentů blíže neurčených savců. Z ptačích nálezů byl objeven pouze 1 fragment dospělého kura domácího.

Stopy porcování byly nalezeny na 3 fragmentech (1%): na 1 neurčeném fragmentu velkého kopytníka a na 2 fragmentech žeber středně velkého savce. Na všech třech fragmentech se vyskytovaly známky odseknutí. Stopy ohně byly objeveny na 4 fragmentech (2%), po dvou případech na fragmentech velkého kopytníka a neurčeného savce. Tři z fragmentů byly z části opáleny do černa, poslední fragment byl přepálen do šeda. Okus byl zaznamenán na 5 fragmentech (2%) a opět byl způsoben patrně psy; doložen byl na 3 fragmentech tura a na 2 fragmentech prasete. Co se erozních změn týče, kosti byly charakteristicky odvápněny, odvápnění někdy vedlo až k rozpadu kostí. Zaznamenáno bylo i narušení povrchu kyselinami rostlinných kořínků a na jednom fragmentu rozrušení zřejmě trávicími kyselinami. Na několika fragmentech se rovněž vyskytoval povlak zelených řas.

10.3.5 Sonda II/07 (plavený materiál)

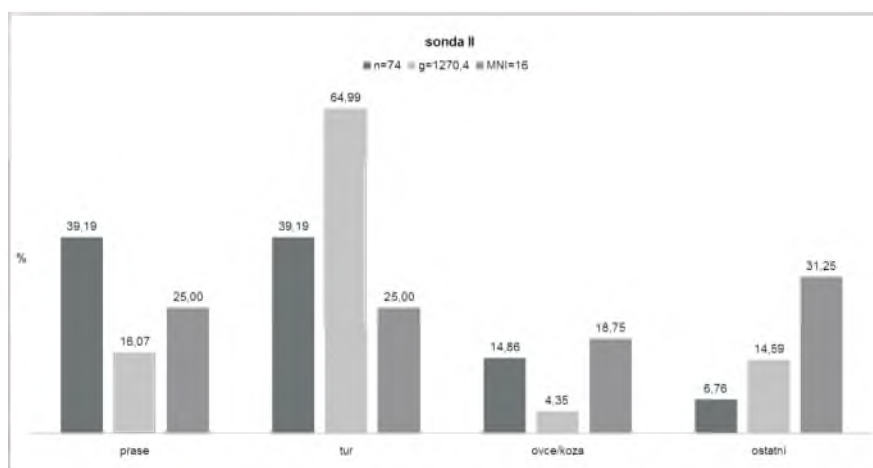
Díky plavení (příp. prosívání) mohou být zachyceny nálezy, které by standardní exkavace neodhalila; plavený materiál tak často obsahuje cennou doplňkovou informaci. Nalezeny tak mohou být pozůstatky nejenom drobných živočišných druhů (ryby, ptáci, apod.), ale i juvenilních jedinců; rovněž některé tafonomické jevy (např. opálení) mohou být zaznamenány pouze v tomto souboru. Plavený materiál obsahoval 322 většinou velice drobných fragmentů. Jeho celková hmotnost byla 25,4 g; průměrný fragment tak nedosahoval hmotnosti ani 0,1 g. Vzhledem ke fragmentárnosti materiálu bylo možné blíže určit pouze malou část vzorku. Nalezeny zde byly pozůstatky minimálně 5 živočišných druhů; MNI byl

počítán pouze pro druhy, které se nenacházely ve standardně vybíraném materiálu sondy II (viz tab. 7). Ze savčích nálezů byly zaznamenány 2 (+ 1 cf.) fragmenty prasete domácího, 1 fragment ovce/kozy, 1 fragment hlodavce, 1 fragment středně velkého savce a 313 fragmentů neurčených savců. Kromě toho bylo nalezeno po jednom fragmentu štiky obecné, neurčené ryby a neurčené žáby.

Fragmenty z plavení byly příliš drobné na to, aby mohly být zaznamenány stopy porcování nebo otisky zubů, v mnoha případech však bylo doloženo opálení nálezů. To se vyskytovalo na 54 fragmentech (53 fragmentů neurčených savců a 1 fragment středně velkého savce) a bylo zřejmě způsobeno různými událostmi: nalezeno bylo 30 fragmentů spálených do běla, 10 fragmentů spálených různě, 1 fragment spálený do šeda, 10 fragmentů opálených do černa celých a 3 fragmenty opálené do černa z části.

10.4 Srovnání nálezů z jednotlivých sond

Vzhledem k početnosti souborů byl srovnáván pouze materiál sond I, II a IV/07 (sonda III/07 byla málo početně zastoupena). Velikostí fragmentů si sondy byly podobné; průměrná hmotnost fragmentů (2,9-4,3 g) je relativně nízká a vypovídá o značné erozi a fragmentárnosti nálezů. Rozdíly i podobnosti byly pozorovány v druhovém složení jednotlivých sond i v jejich

Graf 3. Větlá, vrch Sovice - sonda IV, druhové složení (n - počet fragmentů, g - hmotnost fragmentů v gramech, MNI - minimální počet jedinců).

tafonomických charakteristikách. Nejpočetněji zastoupenými druhy byli tur a prase: zatímco v sondě I/07 byly hojnější nálezy prasete než nálezy tura (ovšem v počtu rozlišených jedinců byl jejich počet shodný), v sondách II/07 a IV/07 byl jejich podíl vyrovnaný (Grafy 1-3). Ve všech sondách byl na třetí pozici nalezen směsný taxon ovce/koza; k tomu se zde vyskytovala příměs dalších druhů. V sondě I /07 to byli kuň, pes, křeček a kur, v sondě II/07 kuň, zajíc?, jelen?, kurovitý pták, štika a mlž (v plaveném materiálu navíc žába a hlodavec) a v sondě IV/07 zajíc, králík a kur. Podíly hlavních hospodářských zvířat mohou odrážet mj. rozdílné stanovištní podmínky; např. poměrně vysoký podíl prasat hovoří pro vlhčí a lesnatější prostředí (Bökönyi 1984), některé další nálezy však odpovídají spíše suššímu bezlesému klimatu. Tomu odpovídají i jiné poznatky, podle kterých byl vrch až do r. 1770 bezlesý (Zápotocký 1965). Vyšší podíl prasat tak může být způsoben i dalšími okolnostmi, např. prostorem vyhrazeným pro chov zvířat. Vzhledem k množství nálezů domácích kopytníků lze konstatovat, že na skladbě fauny se podílí jak chov zvířat v uzavřeném areálu (prase, kur), tak chov pastevní (tur, ovce/koza). Oba způsoby se vyskytují v relativně vyrovnaném poměru (vztaženo k počtu jedinců): v sondách I/07 a II/07 je podíl vychýlen mírně ve prospěch pastvy, kdežto v sondě IV/07 ve prospěch uzavřeného chovu. Nálezy divoké zvěře jsou sporadické, zvěřina tak představovala jen příležitostné doplnění jídelníčku. Pozůstatky ryb hovoří o blízkosti vody. Fragменты hlodavců a žab pak často bývají v archeologických kontextech kontaminací z mladších období, neboť většina našich druhů aspoň část ročního cyklu, např. při zimování žije pod zemí (Anděra - Horáček 1982, Baruš - Oliva et al. 1992).

Navzdory poměrně vyrovnanému počtu jedinců prasete a tura se zdá, že vzhledem k velikosti těla bylo dominantním zdrojem živočišných bílkovin hovězí. Podle Bökönyiho (1984) množství masa z tura odpovídá množství ze 7 ovcí a množství masa z prasete odpovídá množství z 1,5 ovce. Přepočtem tak zjistíme, že hovězí se mezi domácími kopytníky uplatňovalo ve všech sondách v podstatě stejně (75-77%).

Vepřové se podílí 16% v sondách I/07 a II/07; v sondě IV/07 jeho množství relativně narůstá (21%, zejména na úkor ovce/kozy). Skopové je zastoupeno obdobně v sondách I/07 a II/07 (7, resp. 8%), kdežto v sondě IV/07 jeho zastoupení klesá (4%). Důležitost jednotlivých druhů masa je tedy v sondách I/07 a II/07 téměř totožná; v sondě IV/07 se oproti tomu mírně mění význam vepřového a skopového. Počty jedinců v jednotlivých sondách byly ovšem v našem případě poměrně nízké, takže výsledky je třeba, i s ohledem na nejasné časové zařazení jednotlivých nálezů, brát s rezervou. Rovněž zůstává otázkou, zda některé nálezy nepocházely z uhynulých jedinců nebo zda byly zkonsumovány všichni nalezení jedinci.

Pokud se zaměříme na stáří rozlišených jedinců, můžeme konstatovat, že ve všech třech sondách byly u hlavních domácích kopytníků zaznamenány pozůstatky jedinců rozdílného stáří (adultní, subadultní a juvenilní), s výjimkou ovce/kozy v sondě IV/07, kde byly doloženy pouze ostatky dospělého jedince. U dospělých jedinců předpokládáme, že byli používáni spíše na sekundární živočišné produkty (mléko, vlna, práce atd.), zatímco nedospělí jedinci sloužili spíše na primární živočišné produkty (tj. maso, kůže, šlachy apod.). V našem případě se tedy zdá, že ve všech sondách u tura, prasete i ovce/kozy (s výše zmíněnou výjimkou) převažují jedinci nedospělí nad dospělými, takže převládala primární funkce zvířat nad sekundární. V sondě I/07 byla potrava zajišťována zejména jedinci subadultními, kdežto v sondě II/07 nastává posun k mladším, juvenilním jedincům.

Co se tafonomických změn týče, zjištěné zastoupení některých jevů mohlo být silně ovlivněno velikostí fragmentů - např. stopy porcování nebo okusu jsou na drobných fragmentech hůře postřehnutelné. Stopy porcování a opracování byly poměrně málo zastoupené ve všech třech sondách (0,5-1%); kostěné artefakty byly nalezeny pouze v sondě II/07. Rovněž otisky zubů se vyskytovaly ve všech sondách, ale opět spíše sporadicky (1-2%); zjištěn byl pouze okus způsobený pravděpodobně psy. Znamky okusu tak nepřímo dokládají přítomnost psů i skutečnost, že aspoň část kostěného materiálu musela

Tab. 7. Přehled osteologických nálezů v jednotlivých sondách (n – počet fragmentů, g – hmotnost fragmentů v gramech, MNI – minimální počet jedinců).

species	druh	sonda I			sonda II			sII plavení			sonda III			sonda IV		
		n	g	MNI	n	g	MNI	n	g	MNI	n	g	MNI	n	g	MNI
Mollusca	měkkýši				1	0,1	1									
Pisces	ryby				1	0,1		1	0							
Esox lucius	štika obecná				1	0,2	1	1	0,4							
Anura	žáby							1	0	1						
Aves	ptáci	1	0,7		2	0,6										
Gallidae	kurovití	1	0,9	1	1	0,4	1									
Gallus domesticus	kur domácí	3	3,9	1									1	0,8	1	
Mammalia	savci	558	378		270	202,7		313	22,2				165	138,7		
Rodentia	hlodavci							1	0	1			1	0,3	1	
Cricetus cricetus	křeček polní	2	1,4	1												
Lepus europaeus	zajíc polní				1cf.	0,4	1						1+1cf.	6,5	2	
Oryctolagus cuniculus	králík												1	0,8	1	
Canis familiaris	pes domácí	1	17,3	1												
Equus caballus	kůň domácí	1	65,1	1	1	183	1									
Sus domesticus	prase domácí	68+2cf.	823	5	28+1cf.	204,2	4	2+1cf.	1		1	18,7	1	20	83,6	4
Cervus elaphus	jelen lesní				1cf.	1,4	1									
Ovis/Capra	ovce/koza	21+4cf.	129,4	3	9+2cf.	55,2	3	1	0,1					6	11,6	1
Bos taurus	tur domácí	42+1cf.	932	5	27+2cf.	825,6	4				1	82,9	1	20+1cf.	382,1	3
Large ungulate	velký kopytník	58	334,5		28	255,6					1	7,9		22	86,2	
Medium mammal	středně v.savec	61	114,2		37	44,1		1	1,7					15	17,9	
Small mammal	malý savec				2	0,7										
total	celkem	824	2800,4	18	415	1774,3	17	322	25,4	2	3	109,5	2	254	728,5	13

být dočasně přístupná okusu. Rozdíly byly nalezeny zejména v případě opálených kostí - ve všech sondách byly doloženy různé typy opálení, ale zatímco v sondách I/07 a IV/07 byl podíl fragmentů poznamenaných ohněm relativně nízký (1, resp. 2%), v sondě II/07 dosahoval 21%. V sondě II/07 tak byla zřejmě zachycena požárová vrstva či pozůstatky jiného intenzivního ohně. V charakteru erozních změn jsou si poněkud podobné sondy I/07 a II/07, které se liší v některých aspektech od sondy IV/07, hlavní roli zde zřejmě hrají vlastnosti okolního sedimentu.

10.5 Závěr

Analyzován byl soubor zvířecích kostí a dalšího archeozoologického materiálu vykopaný ve čtyřech sondách na ploše výšinného sídliště na vrchu Sovice. Datace materiálu byla většinou nejasná, nejčastějším obdobím byl pravděpodobně raný středověk. Zjištěny byly tyto skutečnosti:

1) nejpočetnějšími nálezy byly pozůstatky prasete domácího a tura domácího s tím, že v jednotlivých sondách buď převládaly nálezy prasete nad nálezy tura, nebo byly počty obou druhů v podstatě vyrovnané;

2) ve všech sondách byl rovněž výrazně zastoupen taxon ovce/koza;

3) až na výjimky byly u domácích kopytníků v jednotlivých sondách zastoupeny pozůstatky různě starých jedinců, zaznamenány tak byly nálezy jedinců adultních, subadultních i juvenilních;

4) kromě zmíněných druhů byly sporadickými nálezy doloženy fragmenty koně, zajíce, králíka, jelena?, křečka, kura, žáby a štiky;

5) některé tafonomické charakteristiky mohly být zkreslené díky malé velikosti fragmentů - podíl fragmentů se stopami porcování a opracování (0,5-1%) i se stopami okusu (1-2%) byl nízký;

6) kromě zásahů souvisejících s porcováním zvířecích těl byly nalezeny 2 fragmenty opracované do podoby kostěných nástrojů, v obou případech se jednalo o hrotité nástroje;

7) podíl fragmentů se stopami ohně se lišil: v sondách I/07 a IV/07 byl relativně nízký (1-2%), kdežto v sondě II/07 dosahoval 21% - zachycena zde byla zřejmě vrstva blíže nespécifikovaného spáleníště.

11. Výsledky archeobotanické analýzy

Petr Kočár - Romana Kočárová

K archeobotanické analýze bylo vybráno 10 vzorkovaných stratigrafických jednotek B 1012, B 1013, C 1001, A 2005, B 2001, E 2002, E 2004, F 2001, A 3001 a A 4007, které nevykazovaly promíšení chronologicky citlivého keramického materiálu z více chronologických horizontů. Vzorky byly proplaveny standardně pomocí flotační plavící linky na síť o průměru ok 0,25 mm.

Pouze ve vzorcích ze stratigrafických jednotek A 2005 a E 2004 byly zjištěny zuhelnatělé rostlinné zbytky, ovšem ve velice omezeném množství.

Ve vzorku ze stratigrafické jednotky E 2004 bylo zjištěno jedno semeno bezu chebdí (*Sambucus ebulus*). Jde o rostlinu lesních lemů, křovinatých strání, okrajů lidských sídel se smetišti, či okrajů komunikací. V lidovém léčitelství má podobné využití jako jiné druhy bezů jako prostředek proti nachlazení a zdroj červenofialového barviva využitelného při barvení textilií i potravin a vína.

Vzorek A 2005 obsahoval jednu celou a jednu polovinu obilky ječmene obecného (*Hordeum vulgare*). Jde o běžnou obilninu pěstovanou od eneolitu do současnosti zejména na chudých půdách (jílovité, skeletovité či písčité půdy) po celé České republice.

V proplavených vzorcích bylo zjištěno 57 determinovatelných uhlíků. Ve vzorku E 2004 datovaného do období únětické kultury dominoval dub s malou příměsí borovice. Ve vzorcích A 2005 a A 4007, datovaných do období raného středověku byl zjištěn vyrovnaný podíl dubu a borovice s ojedinělým výskytem jasanu.

Provedená analýza tedy umožňuje v zázemí zkoumané lokality rekonstruovat nějaký typ doubravy snad v pozdějším období silně pozměněné člověkem (vyšší podíl borovice). Jasan zjištěný v mladším chronologickém horizontu je dřevinou živinami dotovaných stanovišť, např. suťových lesů či lužních společenstev.

Na lokalitě je předpokládána na základě geobotanických dat teplomilná a v nejbližším okolí i lipová doubrava (Neuhäuslová 1998). Získaná antrakotomická data tuto rekonstrukci nevyklučují.

Tab. 8. Výsledky archeobotanické makrozbytkové analýzy

SJ	datace	<i>Sambucus ebulus</i> s	<i>Hordeum vulgare</i> o	<i>Hordeum vulgare</i> o/zl.
A 2005	rs.hra		1	1
E 2004	br.une	1		

Tab. 9. Výsledky analýzy uhlíků-početní zastoupení

SJ	datace	<i>Quercus</i>	<i>Pinus</i>	<i>Fraxinus</i>	celkem
A 2005	rs.hra	7	8		15
A 4007	rs.hra	6	2	1	9
E 2004	br.une	31	2		33
celkem		44	12	1	57

Legenda: o obilka, s semeno, zl zlomek.

Tab. 10. Výsledky analýzy uhlíků-hmotnostní zastoupení (g)

SJ	datace	<i>Quercus</i>	<i>Pinus</i>	<i>Fraxinus</i>	celkem
A 2005	rs.hra	0,1035	0,0699		0,1734
A 4007	rs.hra	0,0295	0,011	0,0092	0,0497
E 2004	br.une	0,6527	0,0165		0,6692
celkem		0,7857	0,0974	0,0092	0,8923

12. Závěr

Martin Trefný - Oldřich Kotyza

12.1 Výšinná poloha Sovice a její okolí

Hodnotíme-li úlohu vrcholové plošiny hory Sovice ve vztahu k jejím ostatním partiím, je nezbytné zaměřit pozornost na dosavadní archeologické aktivity vztahující se k jejímu nejbližšímu okolí. Jde zejména o zjištění na severozápadním úpatí hory (Zápotocký 1975, 237) a rovněž o povrchové sběry na ploše, přiléhající ke svahu hory z jihozápadu či jihovýchodu.¹⁶ Archeologické nálezy pocházející z těchto akcí indikují antropogenní aktivity v nespecifikovaném období zemědělského pravěku, mladší době bronzové a době hradištní.

Již Z. Smrž upozornil na možnost, že nálezy ze severozápadního úpatí kopce nemusí souviset s vrcholovou plošinou (Smrž 1981, 156). Na základě těchto indicií lze nejméně pro raně středověké období, avšak také pro některé periody zemědělského pravěku, zvažovat hypotetickou variantu existence rozsáhlejšího sídlištního komplexu, jehož součástí byla také vrcholová plošina. Z hlediska konfigurace terénu pak není problémem přisuzovat vrcholové plošině v rámci celého komplexu funkci akropole.

Posuzujeme-li charakter reliéfu povrchu v nejbližším okolí, je nutno rovněž zmínit plochu přiléhající k severozápadnímu svahu hory (ovocný sad). Jde o plošinu, která je na svém jižním a západním okraji výrazně převyšena, na severu a východě pak přechází povlnnějším svahem v okolní mírně zvlněný až rovný reliéf. V tomto místě doposud neproběhl žádný průzkum, potenciální funkce této polohy jako součásti celého komplexu je tedy pouze hypotetická. Avšak prostorová konfigurace terénu tuto variantu zcela nevylučuje.

Výzkumné aktivity prováděné na vrcholové plošině v letech 2007-2008 potvrdily přítomnost některých chronologických komponent, které zde byly již v minulosti registrovány. Jde zejména

období eneolitu, doby halštatské nebo hradištního období. Z hlediska dokladů osídlení širšího okolí vrchu v eneolitu lze uvést nálezy několika kamenných, blíže nedatovaných nástrojů z katastru sousední obce Vrbice (Zápotocký 1975, 238). U kravína na jižním okraji obce a v bývalé pískovně západně od záhoreckého mlýna pak byla nalezena keramika z rozrušených kostrových hrobů (Zápotocký 1975, 238). Doklady nespecifikovaných eneolitických aktivit v podobě nálezů keramiky známe rovněž z polykulturní lokality rozkládající se v okolí kóty 166 m n. m. poblíž myslivny na jihozápadním okraji obce Kyškovice (Trefný 2006, 4). Z katastru blízké obce Hošťka (pole p. Doška a neznámá poloha) známe nálezy keramiky kultury se zvoncovitými poháry (Hájek 1968, 23-24). Konečně v nedalekých Chodounech byly při výzkumu známého pohřebiště lužické kultury (Hrala 1961; Hrala 1972) nalezeny rovněž zlomky šňůrové keramiky, fragment štípané industrie či zlomky keramiky kultury se zvoncovitými poháry (Hrala 1973).

Výzkum přinesl první poznatky ohledně využívání vrcholové plošiny také v době únětické kultury. Výšinná únětická sídliště v severní polovině Čech jsou často situována do vrcholových partií kopců v blízkosti vodních toků. Je rovněž charakteristické využívání již dříve osídlených poloh (Jiráň, ed. 2008, 33). Výšinné únětické osídlení na Sovici koresponduje s oběma zmíněnými kritérii. Významnou roli hraje rovněž blízkost dálkové kontaktní komunikace - řeky Labe (vzdálenost cca 1 km). Příznivá poloha Sovice ve vztahu k této trase tedy jistě umožňovala realizaci všech významných aktivit, jako např. obchod, transfer osob, apod. Tento předpoklad není samozřejmě vázán pouze k únětickému osídlení lokality, nýbrž lze jej vztahovat k využívání této polohy ve všech doložených obdobích (srov. Zápotocký 1969; Salač 1998; Venclová et al. 2008b, 153-154; Jiráň, ed. 2008, 73-74). Otázka opevnění únětických výšinných lokalit v severní polovině Čech není dosud uspokojivě vysvětlena. Řada těchto lokalit však byla opevněna alespoň pomocí příkopu (srov. Smrž 1991;

16) Na jihozápadním úpatí hory provedl v roce 1998 povrchový sběr O. Kotyza, viz pozn. č. 8. Na jihovýchodním úpatí provedli v roce 2008 povrchové sběry L. Chroustovský a L. Janíček.

Jiráň, ed. 2008, 33), to se však v případě výšinného osídlení na Sovici nepodařilo prokázat (viz výše). Pozastavíme-li se nad geografickou polohou vrchu Sovice, zjistíme, že mezi územím Podřipska a labskou průrvou (Porta Bohemica) představuje jedinou výrazněji exponovanou lokalitu s doloženým starobronzovým osídlením. Tato situace umožňuje zvažovat potenciální funkci lokality jako významnějšího soudobého centra, avšak pro tyto úvahy prozatím postrádáme spolehlivější opory.

V nejbližším okolí výšinné lokality Sovice registrujeme aktivity únětické kultury v několika polohách. Zřejmě nejbližšími jsou pozůstatky dvou kostrových hrobů na poli severozápadně od obce Kyškovice (Zápotocký 1975, 207). Další nález, pravděpodobně hrobového charakteru, a sice neporušený koflík, byl objeven na zahradě domu č. p. 261 v Hoštce (Zápotocký 1969, 41; Zápotocký 1975, 203). Konečně únětické sídlištní aktivity jsou registrovány na ploše lužického pohřebiště v Chodounech (Hrala 1957; Hrala 1969; Hrala 1971).

Vrch Sovice nepředstavuje na Roudnicku či Litoměřicku jedinou výšinnou lokalitu s doloženými únětickými aktivitami. Na tomto místě je možno dále jmenovat ostrožnu Slavín u Roudnice nad Labem (Zápotocký 1989, 532-539), Koží horku u Brozan nad Ohří (Kotyzka 1989), návrší Viničky u Poplzu (Zápotocký 1988, 135, obr. 11:9-17), hradiště Na šancích v Levousích (Zápotocký 1989, 506-517) nebo vrch Házmberk (Zápotocký 1963, 436; Kotyzka 1989; viz obr. 29). Poslední tři jmenované lokality jsou polykulturními nalezišti s dokladem fortifikace z mladší, resp. pozdní doby bronzové a lze je považovat za regulérní hradiště. Ovšem ani na jedné z uvedených poloh nebylo bezpečně prokázáno opevnění ze starší doby bronzové.¹⁷

Z některých povrchových sběrů provedených na lokalitě před vlastním výzkumem pochází rovněž mladobronzová keramika. Také výzkumem bylo získáno několik fragmentů keramiky, u kterých zvažujeme tuto dataci. Výraznější

zastoupení archeologických nálezů jednoznačněji zařaditelných do tohoto období však postrádáme. Ačkoliv autoři výzkumu neznají nálezy z předchozích povrchových průzkumů z autopsie, jedním z možných vysvětlení určitého rozporu v zastoupení udávaných chronologických komponent může být eventuální zařazení některých keramických fragmentů z dřívějších sběrů do mladší doby bronzové na základě některých typických prvků povrchové úpravy, které se však mohou objevit i ve starších fázích doby bronzové (prstování). Není však vyloučeno, že nízké zastoupení mladobronzových nálezů v materiálu získaném výzkumem je způsobeno jinými důvody.

V okolí Sovice je však mladobronzové osídlení hojně zastoupeno. Aktivity sídlištního či pohřebního charakteru jsou známy z katastru Vrbice, Kyškovic, Mastířovic či Hoštky (Plesl 1961, 111, 155; Zápotocký 1975, 208, 219, 238; Kotyzka 1989, 157; Trefný 2006, 4, 7-8). Nejvýznamnější lokalitou s doloženými pohřebními aktivitami je pak lužické pohřebiště v Chodounech, vzdálené od vrchu Sovice cca 3,5 km. Nelze rovněž nezmínit lokalitu Záluží, známou skrze nález významného bronzového depotu (Neústupný 1965), která je situována přímo na protějším labském břehu.

Na vrcholové plošině registrujeme antropogenní aktivity rovněž v době halštatské, jejich podobu však prozatím není možné jakkoli specifikovat. Potvrzení této chronologické komponenty na Sovici má však velký význam, neboť na Podřipsku známe doposud jedinou významnější výšinnou lokalitu s halštatskými nálezy. Je jí již zmíněné výšinné sídliště (hradiště?) Slavín, (Zápotocký 1989, 529-539; Trefný 2005, 3, 12) situované na jižním okraji města Roudnice n/L (obr. 29) ve vzdálenosti 7 km jihozápadně od Sovice (Zápotocký 1989, 532-539). Sekvence osídlení na Slavíně je shodná se situací na Sovici, poněvadž se zde taktéž setkáváme s aktivitami eneolitickými, únětickými a hradištními, byť poslední jmenované období je zastoupeno pouze

17) Při výzkumu hradiště v Levousích se Z. Váňa (1989, 273, 275) domníval, že pod raně středověkým opevněním našel relikv valů únětické kultury. Při revizi pravěkých nálezů z Váňova výzkumu dospěl M. Zápotocký (1989, 516-517) k zjištění, že fragment valového tělesa náleží až pozdní době bronzové.

stopovým množstvím nálezů. Co se týče halštatských sídlištních aktivit v nejbližším okolí Sovice, lze opět jmenovat polykulturní polohu v okolí kóty 166 m n.m. na katastru Kyškovic (Trefný 2006, 4).

Konečně ve středohradištním období se nacházelo na Sovici výšinné sídliště, které mohlo zahrnovat rovněž přilehlé jihozápadní i severozápadní úpatí kopce. Potenciální ohrazení či opevnění, resp. vnitřní členění vrcholové plošiny se prozatím nepodařilo prokázat. Zůstává rovněž otázkou do jaké míry ovlivnily její vzhled masivní sesuvy, které byly v některých partiích hory v minulosti pozorovány. Výzkum však přinesl určité indicie, na jejichž základě lze hypoteticky zvažovat souvislost valovitého tělesa s paralelním příkopem, nacházejícím se na vrcholové plošině, právě se středohradištním osídlením lokality nebo s aktivitami vrcholně středověkými. Přestože z vrcholové plošiny nedisponujeme výrazným množstvím vrcholně středověkých nálezů, jsou sídlištní aktivity tohoto období registrovány na východním úpatí hory (NZ čj. 4580/81).

Co se týče dokladů raně středověkého osídlení v nejbližším okolí vrchu Sovice, většinou chronologicky nespecifikované nálezy sídlištního charakteru známe z Vrbice nebo Kyškovic (Zápotocký 1965, 306; Zápotocký 1969, 66; Zápotocký 1975, 208, 238). Potenciálním výšinným sídlištěm s raně středověkou sídelní komponentou na katastru Kyškovic je návrší Hamráček, situované na vyvýšeném pravém labském břehu ve vzdálenosti pouhých 1,7 km jihozápadně od Sovice (Mašek 1960, 270; Koutecký 1980, 152; Čtverák - Lutovský - Slabina - Smejtek 2003, 157). Keramika získaná sběry je řazená do mladohradištního období, resp. na přelom raného a vrcholného středověku (Zápotocký 1965, 290; Krivánek 1998, 94). Přestože funkce tohoto návrší prozatím není jednoznačně objasněna, poloha na trase významné komunikace (řeka Labe), stejně jako vhodné umístění z hlediska konfigurace terénu jsou určitými indiciemi, které umožňují zvažovat existenci eventuálního hradiště, apod.

V nejbližším okolí lokality Sovice registrujeme rovněž hrobové nálezy. Nejbližší polohou je

pole na jihovýchodním okraji obce Vetlá, odkud pochází blíže nespecifikovaný kostrový pohřeb (Zápotocký 1975, 237). S významnou kumulací pohřbů mladohradištního období se setkáváme v centru obce Kyškovice. Hrobové celky zde byly náhodně objeveny během různých stavebních prací během 20. století (Zápotocký 1965, 330; Koutecký 1980, 152) a lze se domnívat, že situace registrované archeology tvoří jen naprosté minimum všech narušených celků. Poslední záchranná akce zde proběhla v roce 2007, kdy byly zachyceny relikty dvou kostrových hrobů (Trefný 2007).

Jak je patrné z předchozího výčtu, s antropogenními aktivitami ze všech období, která jsou zastoupena na výšinné poloze Sovici se setkáváme rovněž v nejbližším okolí. Spatřovat potenciální vazby těchto jednotlivých aktivit k osídlení na Sovici je však značně problematické. K řadě uváděných celků disponujeme pouze rámcovou datací, což stěžuje možnost posouzení jejich vztahu k jednotlivým komponentám zastoupeným na Sovici. Určitým problémem může být také vzdálenost některých uváděných lokalit, které se nacházejí v oblasti s radiem zhruba 3,5 km. Zatímco v případě některých z nich lze tento vztah hypoteticky zvažovat, v případě většiny z nich je spíše nepravděpodobný.

V úvodu této publikace byla zmíněna určitá příbuznost krajinného reliéfu vrchu Sovice a nedaleké hory Říp, která se nachází ve vzdálenosti 9 km jižním směrem (obr. 29). Pokud bychom však chtěli porovnávat tyto dvě významné krajinné dominanty také z hlediska dynamiky vývoje pravěkého či raně středověkého osídlení, projeví se určitá disproporce. Řípské nálezy lze z chronologického hlediska zařadit do dvou skupin, a sice do období neolitu až eneolitu a mladší doby bronzové (Waldhauser - Novák - Slabina 2008, 310-312; Sklenář 2008, 47, 52). Z raného středověku, pomineme-li románskou rotundu sv. Jiří a Vojtěcha, nemáme jediný hmatatelný archeologický doklad, i když se zde podle kronikářem Kosmou zaznamenaného mýtu předpokládá předkřesťanský posvátný (pohanský) charakter Řípu, resp. že by mohlo jít o pomyslný tehdejší pohanský střed země a tudíž zde asi stála i jakási svatyně (Třeštík 2003, 67-76;

2009, 150-153; Kotyza 2004, 53-54).¹⁸ Na vrcholu Řípu dosud nebyl proveden rozsáhlejší archeologický výzkum. I když srovnáme četnost zdejších dosavadních nálezů s nálezy ze Sovice před archeologickým výzkumem, nápadně se rýsuje výrazný rozdíl. Liší se rovněž počet identifikovaných chronologických komponent, kterých je na Sovici doloženo více. Tento rozdíl nejspíše vyplývá z odlišného významu obou lokalit v rámci daného krajinného celku. Přestože v případě Řípu nemůžeme pro některá období vývoje jednoznačně vyloučit potenciální roli lokality jako výšinného sídliště, zdejší nálezové spektrum a zejména některé bronzové nálezy (depot?) evokují spíše úvahy ohledně kultovní či symbolické funkce této krajinné dominanty. Situace na Sovici se naproti tomu výrazně odlišuje již samotnou frekvencí archeologických nálezů, stejně jako periodicitou osídlení, což bezesporu odráží sídelní potenciál této lokality, umocněný příznivou polohou v těsné blízkosti významné kontaktní trasy - řeky Labe.

12.2 Úvaha o významu osídlení na Sovici v raném středověku

Jak vyplývá z předchozího líčení, tak dosud největší frekvenci osídlení na Sovici sledujeme v raně středověkém období. Značnou obtíž nám však přináší jeho přesnější chronologie. V hrubém nárysu bychom mohli nalezené keramické zlomky datovat do dlouhého úseku od konce starší do počátku mladší doby hradištní, i když většina střepů náleží střední době hradištní. Jak již bylo v mnoha pracích prokázáno (např. Klápště 1999, 796; Sláma 2001, 796), pohybuje-

me se tu v bludném kruhu značně volně „datovací konvence“, což je příčinou častého kolísání při chronologii hradišť a vede to k mnoha nedorozuměním mezi historiky a archeology. I když tu jistou cestou může být publikování nálezů „v dostatečně reprezentativním výběru umožňujícím zpětnou kontrolu nálezů“ (Zápotocký 2003, 334), tak je nutno dodat, že včetně nálezových okolností, tj. zvláště stratigrafií, dále vzít v úvahu postdepoziciční procesy (např. Frolík 1995; Boháčová 2001, 256), apod. Ani to však nevede k jednoznačným závěrům, neb je třeba počítat i s krajovými odlišnostmi ve výrobě a výzdobě nádob, určitým časovým „souběhem“ starších a mladších typů nádob (setrvačnost výroby), na který upozorňoval v rámci zatím neprokázané hypotézy o zrychleném vývoji mladohradištní keramiky na hradištích Z. Váňa (1955) atd. Při pouze vzácné existenci „pevných“ dat získaných dendrochronologií, radiokarbonovým datováním nebo chronologicky citlivými nálezy jako mince apod. (u těch ale můžeme počítat s delší dobou oběhu!), nehledě k různým „chronologickým šablonám“ jednotlivých badatelů, je to „během na dlouhou trať“.¹⁹

V severozápadních Čechách na tamější problémy s konvenčním datováním ukázali již J. Bubeník s P. Medunou (1994) v případě např. regionálních keramických typů (zabrušanský, libočanský, litoměřický). Tyto potíže se prohloubily v diskusi mezi P. Čechem (1999; 2000a; 2000b; 2004) a J. Bubeníkem (2002) o chronologickém vymezení tzv. libočanského typu A a B, klíčové pro stanovení přibližné doby výstavby raně středověkého hradu Žatce, apod.

S tímto problémem se setkáváme i na Litoměřicku. V případě Sovice musíme mít na

18) Podle nálezů depotů bronzových nástrojů i zlomků keramiky v extrémních polohách na vrších Českého středohoří předpokládá u řady z nich jejich „kultovní“ charakter M. Zápotocký (1969, 330-346). Jediným takovým dokladem z raného středověku, pomineme-li nálezy z výšinných sídlišť na Radobýlu, Kamýčku u Pokratic a na Debusu aj., je nález tří fragmentů starohradištní keramiky a parohového kotoučku s rytým „solárním“ symbolem, pocházející „z popelovité vrstvy“ na samém vrcholu Milešovky (Váňa 1977, 423); je tu ovšem otázka, zda kotoučku skutečně přiřít funkci magického předmětu.

19) Nesoulad v dataci raně středověké keramiky nacházíme např. v pracích o počátcích hradiště v Libici nad Cidlinou (Princová 1994; Princová-Justová 1999; Bartošková 2000; Mařík 2009; srv. i Sláma 2001, 534), v „synchronizaci“ keramiky nalezené na Pražském hradě s malostranským podhradím (Boháčová 2001; 2002; Bartošková 2002; 2002; Frolík 2002; Procházka 2002), případně v mladší fázi tzv. klučovského horizontu (k němu např. Bubeník 1994; 1998a), s nímž se potýkal i při datování počátku Mělníka P. Meduna (2003), který však dal správněji přednost „pražské“ chronologii atd.

paměti, že pracujeme jen s omezeným vzorkem zlomků keramiky, a to i když k našim úvahám přidáme nálezy známé z povrchových průzkumů. Než se však touto otázkou budeme zabývat, tak si povšimněme, že objekt na Sovici zatím nazýváme jakýmsi umělým konstruktem jako výšinné sídliště v exponované poloze. Lze se však domnívat, že to není třeba, neb tu alespoň v raně středověkém období jde zcela jistě o hradiště (tak míní i Zápotocký 1965, 212, 314; Sláma 1986, 94; Bubeník 1997, 74). Nálezy sice známe jen z vrcholové plošiny či ze svahů po jejím zřícení, ovšem část z nich nejspíše pochází i z destruovaného předhradí na západním svahu kopce (viz výše). Může tedy jít o dvouprostorové hradiště s akropolí na plochem vrcholu kopce a severozápadním předhradím. Na tomto předhradím, porostlém dnes ovocným sadem, je v severozápadním rohu patrná jakási terénní vlna, vysoká 1,5-2 m, která může - ale také nemusí - být reliktem hradby. Obdobnou, avšak méně výraznou situaci je možno pozorovat také ve východní části předpokládaného suburbia. Pravděpodobnost této hypotézy může potvrdit až případná sondáž. Toto dnes sesuvy zdeformované hradiště zaujímá celkovou rozlohu cca 14 ha, z čehož akropole i s povlovnými svahy má 3 ha (z toho centrální vrcholová plošina s referovaným výzkumem 0,9 ha), prudké svahy mezi akropolí a předhradím 3,5 ha a předhradí 8,5 ha. Původně asi bylo nejméně o jeden až dva hektary větší.

Konfigurace terénu je obdobná např. na hradišti v Šárce (Praha 6 - Dolní Liboc), kde je rovněž akropole (na Kozákově skále) oddělena od prvního předhradí prudkým svahem. Toto hradiště je však daleko mohutnější, je trojprostorové a má rozsah asi 25 ha (podrobněji Sláma 1988, 55-59; Profantová 1999). Jeho postavení v rámci Čech bylo však zcela jiné než hradiště na Sovici; lze ho totiž s největší pravděpodobností považovat za český centrální (hlavní) hrad před vybudo-

váním Pražského hradu (Sláma 2003, 391-392). Na Litoměřicku zmiňme např. o něco starší dvouprostorové hradiště na Tříkřížovém vrchu u Velkých Žernosek (v polohách Tříkřížový vrch a Hrádek, vše k.ú. Libochovany), které se rozkládá na ploše cca 11,5-12 ha, tj. včetně dvojitého pásu opevnění.²⁰ Mladší trojprostorové hradiště na Šancích u Levous dosahuje sice rozlohy 12,1 ha (Váňa 1973, 271-272; Sláma 1986, 77), ovšem oproti Sovici se liší svou ostrožnou polohou. Situováním na vrchu i plochou náleží opevněný areál na Sovici spíše k starším typům hradišť.

V dataci sovického hradiště se musíme opřít jen o fragmenty keramiky. Podle nich vymezuje dobu trvání raně středověkého osídlení na Sovici M. Zápotocký (1965, 212, 314) na 9.-10. stol., J. Sláma (1986, 94) myslí obecněji na středohradištní období a J. Bubeník (1997, 74) klade jeho počátky do starší fáze této doby, i když s určitými pochybnostmi. Bubeníkovu datování odpovídají i námi výše zmíněné zlomky keramiky tzv. starohradištní tradice s oblým či špičatě seříznutým, někdy s vodorovně vytaženým, resp. mírně stlačeným okrajem; hrdla jsou však již převážně výrazně prohnutá a blíží se spíše k středohradištním než starohradištním tvarům. Obdobnou keramiku nacházíme i na hradišti na Tříkřížovém vrchu u Velkých Žernosek, kde se však objevují ještě starobylejší tvary, charakteristické kromě jednoduché S-profilace také pouze slabší přítomností slídy v keramickém těstě i výpalem do hnědavých až červenavých odstínů. M. Zápotocký (1965, 247, 310, 312, obr. 57-60) tyto nálezy, které tvoří téměř 80 % z raně středověkých artefaktů z této lokality, nejprve datoval do starší fáze středohradištního období, i když nevylučoval jejich větší stáří. Snad pod vlivem publikace výzkumu z Klučova (Kudrnáč 1970) se tento badatel později přiklonil k jejich staršímu vymezení do mladší fáze starší doby hradištní, tj. do 8. stol. (Zápotocký 1973, 20; 1974, 115-116).

20) Akropole 0,5-0,75 ha (před stržením východní části asi 1 ha) na Tříkřížovém vrchu je oddělena 2 ha prudkou příkopovou propadlinou od 9 ha plochy předhradí v poloze Hrádek. M. Zápotocký (1974, 112) odhaduje rozsah osídlené plochy na cca 6,5 ha (5-6 ha předhradí, 0,5 ha akropole), nezahrnuje ovšem část hradeb a příkopovou propadlinu, rovněž akropole byla asi o něco větší než dnes (východní svah byl po sesuvech přeměněn na vinice). Ve starších pracích (Zápotocký 1965, 210, 310, 312; 1973, 20) plošný rozsah tohoto hradiště neuvádí. J. Sláma (1986, 78) má zcela jistě tiskovou chybou 21 ha, správně asi 12 ha, čímž se shoduje s naším vymezením (k starším představám o žernoseckém hradišti srv. Sklenář 2009).

Tato datace by z tohoto hradiště po Rubínu u Podbořan (k němu naposledy Bubeník 2006) činila jedno z nejstarších hradišť v severozápadních Čechách.

Je samozřejmě otázkou, do jaké míry se tu opírat o tzv. mladší klučovský horizont. Domníváme se, že spíše je nutno hledat analogie ve středočeských hradištích. Např. téměř totožné tvary včetně profilace a výzdoby nalézáme na hradišti v Šárce (Profantová 1999, 72-92, obr. 24). Dle našeho názoru dobu budování žernoseckého hradiště lze vymezit buď závěrem starohradištního období, tzn. 2. polovinou 8. stol., či spíše přelomem starohradištního a středohradištního období, tj. 8./9. stol. což se zdá být v souladu i s historickými skutečnostmi (Kotyzá 2004, 58-64). I když toto je samozřejmě diskutabilní a lze vznést řadu argumentů pro i proti, tak je pravděpodobné, že podle dosud známých keramických zlomků je hradiště na Sovici o něco mladší a bylo vybudováno asi někdy v 1. polovině 9. stol.

„Zlatý věk“ sovického hradiště lze vymezit střední dobou hradištní, resp. její mladší fází, tj. 2. polovinou 9. stol. Obdobně lze zařadit i nejmladší zlomky keramiky z hradiště na Tříkřížovém vrchu, i když M. Zápotocký (1965, 247, 310, 312, obr. 57:5)²¹ myslí na spíše starší fázi této periody. Tyto středohradištní fragmenty keramiky nejspíše souvisí se zánikovým horizontem tohoto objektu. Keramiku obdobných tvarů, tj. s vytaženým a rovně seříznutým okrajem a ornamentací na podhrdlí nízkou šikmou hřebenu vlnicí nalézáme i v nejstarším horizontu vnitřní hradby na hradišti v Levousích a podle skromného vyobrazení (či spíše ne zrovna zdařilého výběru) byla doprovázena také keramikou z nejstarší fáze mladší doby hradištní, především tzv. litoměřickým typem (Váňa 1973, 271, obr. 8). K tomu dodejme, že ze sběrů z plochy levouského hradiště pochází kromě typické

středohradištní keramiky i již mladohradištní keramika žateckého okruhu a dále zabrušanského typu (Zápotocký 1965, 310, obr. 56). Z. Váňa (1973, 271) došel k závěru, že vnitřní hradba byla vybudována koncem 9., resp. na přelomu 9. a 10. stol. Dle našeho názoru podle nálezu tzv. litoměřického typu z hradebního tělesa lze jeho výstavbu posunout obecněji až do 1. poloviny 10. stol. (k tomu i níže), i když je tu třeba brát v úvahu i okolnost, že tato vnitřní hradba mohla být postavena až o něco později než např. vnější opevnění.

Na Sovici tyto mladohradištní regionální formy keramiky doloženy nemáme; nejmladší horizont zatím charakterizují dva zlomky. První reprezentuje okraj hrcovité nádoby s ven vyhnutým a mírně prožlabeným okrajem s náznakem vytažení, který pochází z referovaného výzkumu na vrcholové plošině (viz shora č. 87) a druhý je nejstarší formou zesíleného, tzv. římsovitého okraje, pocházejícího z výzkumu u M. Zápotockého při stavbě vodárny na severním svahu Sovice; dosud publikován nebyl.²² Oba náleží k nejstarším mladohradištním typům (k jejich dataci Zápotocký 1965, 247) a jejich počátek lze absolutně zařadit patrně do 1. poloviny 10. stol., přesněji řečeno asi na počátek tohoto věku.

I když jsme si vědomi úskalí, které přináší menší počet nalezených keramických zlomků (k opatrnosti nabádá např. Sláma 2001, 535), pokusme se alespoň v náznacích určit historický význam sovického hradiště. Doba jeho vybudování v 1. polovině 9. stol. náleží do období postupné emancipace, resp. vzrůstu moci místních vládců, nazývaných duces, knížata (s historickými zprávami např. Žemlička 1989, 701-709; Třeštík 1997, 74-96; 2009a). Na Litoměřicku v 1. polovině 9. stol. stály asi tři hrady - na Sovici u Vetlé a Tříkřížovém vrchu u Velkých Žernosek,

21) V práci je uveden pouze jeden středohradištní keramický zlomek (okraj), ovšem na shora citovaném obrázku je špatně vyobrazen, resp. zkreslen fotografií. Těchto vně vytažených a rovně seříznutých okrajů je podle revize nálezů z hradiště u Velkých Žernosek registrováno více (OM Litoměřice, inv. č. 6402, 6406, 6408, 6397, 6416, 6772, 6775 aj.); další okraje se hlásí k nejmladším formám středohradištní keramiky - jeden s rovně seříznutou a mírně prožlabenou hranou (inv. č. 6412), další dva s náznakem vnitřního vytažení hrany (inv. č. 6416-6417). Skutečně nejmladšími raně středověkými artefakty z tohoto hradiště je kolekce fragmentů pozdněhradištní keramiky, které však s hradištěm asi nesouvisí a jsou dokladem nějaké dosud neidentifikované aktivity (viz Zápotocký 1973, 20).

22) Deponován v OM Litoměřice, inv. č. 9511.

třetím je Vlastislav u Třebenic, jehož počátky v 2. polovině 9. stol. hájí Z. Váňa (1968), ovšem podle posledních výkladů bylo postaveno již na počátku 9. věku (Čech 2000a, 425; Sláma 2001, 535; Bubeník 2002, 321-322). Všechna tři hradiště byla umístěna excentricky vůči ostatnímu osídlení, resp. z něj vysunuta a stála na jejich okraji. Toto situování dobře koresponduje se zjištěními v případě těchto starobyklých hradišť v severozápadních Čechách - např. Výrov u Třeskonic, Hradiště u Černovic, Rubín u Podbořan, Kličin na Žatecku (zde opevnění neprokázáno) aj. (k tomu Meduna - Černá 1992, 89-90; Bubeník 1997, mapa 2 a 3; Čech 2000a, 428-429, mapa 2; Kotyza 2004, 64-65, 119, obr. 5). Hradiště na Sovici a Tříkřížovém vrchu tehdy ovládala a chránila labskou cestu a potažmo významný starobyklý přístav a výrobní i obchodní centrum v Lovosicích, jehož část byla dokonce v 9. stol. lehce opevněna příkopem a snad i palisádou (Salač 1988, 21-22, 32, 37-38, obr. 1-4, 5:9, 11; 1989, 198-200; k starším nálezům viz Zápotocký 1965, 269, 298-300, 350, 352-354, obr. 29, 49-50, 84, 85:1-2).

Ve 2. polovině 9. stol. se situace v severozápadních Čechách poněkud komplikuje, zahušťuje se síť osídlení a jsou budovány nové hrady. Na Litoměřicku se k Sovici, Tříkřížovému vrchu a Vlastislavi²³ - alespoň podle novějšího zjištění - připojuje i nově zbudovaný hrad na vrchu Klapý, o němž však dosud víme málo (Zápotocký 1963, 443, 445; 1965, 288, obr. 38-39; 1973, 12, obr. 4:5 1992, 198-199, obr. 13:4-8; Kotyza 1989, 157-158; Rusó 1992). Pokud se podíváme na mapu, zjistíme, že tato síť opevnění tvoří jakýsi lichoběžník, v jehož centru leží ekonomické

centrum v Lovosicích, což jistě není náhodné. Bylo by sice lákavé identifikovat toto území s bájným kmenem Liutomiců, ovšem dnes se již spíše kloníme k názoru, že v Čechách sídlil jen jeden kmen Čechů, další část z těchto „gentes“ byly pojmenovány podle tehdejších knížectví, resp. krajů (např. Lučané = knížectví „od lúky“) či podle nových přemyslovských center; v severozápadních Čechách Děčané podle Děčina a Liutomerici dle Litoměřic (k tomu Třeštík 1997, 54-73; 2009a).²⁴

Ve 2. polovině 9. století se ve středních Čechách postupně vytvořil ucelený útvar spojovaný s přemyslovskými knížaty a ovládaný z nového centra na Pražském hradě,²⁵ kolem něhož se rozprostíral okruh pohraničních hradů (Sláma 1988, 71-80). Rovněž asi i v severozápadních Čechách se vyprofilovalo několik sídelních útvarů. Z nich známe staré Lemúzko okolo centrálního hradu v Zabuřanech v Podkrušnohoří a zvláště členitě rozvrstvené knížectví „od lúky“ (Lučanů), které mělo podle pozdější tradice, kodifikované v Kosmově kronice (Kosmas I.10, ed. Bretholz 1923, 23-24), pět krajů, z nichž centrální „Lúka“ (asi Luční kraj) ležel na Žatecku (Žatec tehdy ještě neexistoval!) a ústřední hrad stál patrně na vrchu Rubín u Podbořan. Nejspíše z této centrální části se knížectví postupnými výboji rozšířilo. Podobně jako ve středních Čechách lze i tu sledovat jakousi síť pohraničních hradů, které byly na jihu umístěny proti pohraničním přemyslovským hradům - např. Dřevíč u Kozojed v opozici vůči Libušínu (ze starších prací např. Váňa 1973, 283-286; o něco odlišný pohled mají Bubeník 1988, 112-117; 1998b, 86-87; 2002; Čech 2000a, 428-429;

23) P. Čech (2000a, 425, 433) uvažuje na Vlastislavi o jakémsi hiátu mezi „starým“ hradem z 9. stol. a „novým“ hradem z 10. stol. Jde tu ale asi o mylnou interpretaci nálezové situace a zdá se i chybnou dataci nalezené keramiky, na což poukazuje i J. Bubeník (2002, 322). Ke kontinuálnímu vývoji vlastislavského hradiště se zdá přiklánět i J. Sláma (2001, 534-534), i když to tak výslovně v textu neformuluje.

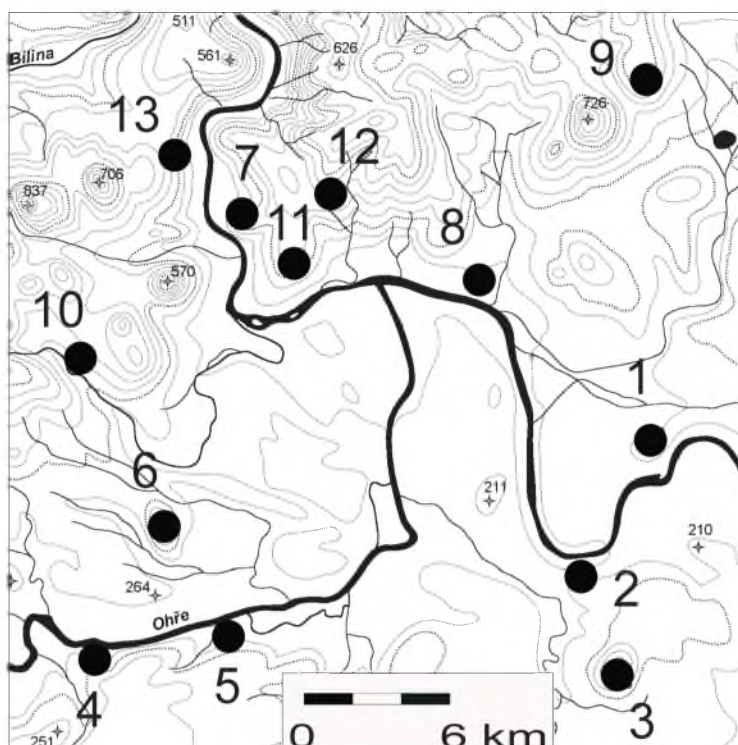
24) V Litoměřicích na Dómském vrchu, kde stál od 10. stol. raně středověký přemyslovský hrad, sice máme doklady jak starohradištního, tak i středohradištního osídlení, ovšem nic nenasvědčuje, že tu tehdy stálo hradiště. M. Zápotocký (1965, 208-210, 291-292, 335-336, obr. 24:1, 27, 40-43, 72:1-5; 1966, 92-93, 100, obr. 18-20) kdysi uvažoval o starobylosti tohoto hradiště; vycházel ovšem jen z náhodných nálezů a povrchových sběrů. Toho si byl vědom J. Bubeník (1997, 38), který označil osídlení na Dómském vrchu neutrálněji jako výšinné sídliště. Nový a dosud nepublikovaný výzkum O. Kotyzy a M. Sýkory z let 1999-2003 a 2007 v areálu bývalé nemocnice ve východní části pahorku sice několik staro- a středohradištních objektů odhalil, ovšem zjištěný relikv opevnění náležel až 10. století.

25) Dodnes probíhající diskusi o počátcích Pražského hradu tu ponecháváme stranou, je jisté, že tu nejspíše sídlil již první nesporně doložený Přemyslovec Bořivoj.

2000b, 158-159; 2004, 55-59; Kotyza 2004, 73-83; část této diskuse s vlastním komentářem uvádí i Sláma 2001, passim).

Je těžké rozhodnout, zda hradiště na Klapém a ve Vlastislavi náležely k naznačenému luckému knížectví, kdyby tvořily východní hranici velkého mocenského útvaru, na což ostatně naráží přirčením výstavby Vlastislavi stejnojmennému knížeti při svém líčení kronikář Kosmas (Kosmas I.10, ed. Bretholz 1923, 24) nebo kronikář 14. stol. třč. Dalimil (kap. 24, edd. Daňhelka et al. 1988, 299-300), který zmiňuje vybudování hradiště na Klapém jakýmsi knížetem Levou, v jehož jméně se ozývá i název tehdy ještě neexistujících Levous. Nebo jak shora naznačeno, by byly západními pohraničními hrady vcelku malého „knížectví“, oddělenými od centrálního luckého území bezvodou náhorní planinou. Asi je tu však před bájným líčením dát přednost realitě, neb již víme, že někdy ve 2. polovině 9. či na přelomu 9./10. stol. zaniká hradiště na Tříkřížovém vrchu u Velkých Žernošek,²⁶ a to snad důsledkem „lucké“ expanze. Centrum v Lovosicích však nadále plnilo svou úlohu, takže je možné předpokládat, že účelem střetu bylo ovládnutí kraje i labské dopravní tepny (s další literaturou viz Kotyza 2004, 73-83).

Snad v poslední čtvrtině 9. stol. je podle nových zjištění vybudován přemyslovský „pohraniční“ hrad v Mělníku (starý Pšov?), který stojí v jakési přirozené opozici vůči opevnění na Sovici. Záměrem středočeských Přemyslovců byl patrně přístup k Labi, resp. labské dopravní tepně

Obr. 29. Významnější hradiště a výšinné lokality na Roudnicku a Litoměřicku. 1.-Sovice, k.ú. Vetlá- 2. Slavín, k.ú. Roudnice nad Labem-3. Říp, k.ú. Mnetěš-4. Na šancích, k.ú. Levousy-5. Viničky, k.ú. Poplze-6. Hazmburk, k.ú. Klapý-7. Hrádek-Tříkřížový vrch, k.ú. Libochovany- 8. Křemín, k.ú. Křešice u Litoměřic-9. Hradec, k.ú. Srdov-10. Na šancích k.ú. Vlastislav-11. Radobýl, k.ú. Žalhostice-12. Kamýk (Kamýček), k.ú. Pokratic-13. Debus, k.ú. Prackovice n/L.

(k Mělníku nejnověji Meduna 2003; 2006; 2008). Vztah Sovice, resp. Mělníka k hradišti na Hradsku u Mšena s ne zrovna zdařilou archeologickou interpretací zůstává otevřenou otázkou (k Hradsku nejnověji Šolle 1998; k němu kriticky např. Sláma 2001, 536-538; 2003).²⁷

Malý počet nejmladší keramiky ze Sovice sice nabádá k opatrnosti, ale hypoteticky lze uvažovat o tom, že k zániku tohoto hradu došlo v souvislosti s přemyslovskou invazí na sever v 1. polovině

26) Touto zatím předběžnou revizí je nutno poopravit starší názor, že by hradiště u Velkých Žernošek zaniklo až v 1. polovině 10. stol. (Kotyza - Tomas 1997, 78-79; Kotyza 2004, 87). K upřesnění této otázky snad přispěje až nové kompletní zpracování nálezů z tohoto objektu, včetně nových sběrů a geodetického plánu, které v současné době připravují O. Kotyza s M. Trefným.

27) Proti výše řečenému nelze hypoteticky vyloučit ani přemyslovský výboj někdy koncem 9. či počátkem 10. stol., tedy za vlády knížete Spytihněva I., kdy by jako jediné nepřemyslovské hradiště v severočeském Polabí přežilo opevnění na Sovici, resp. její vládce by poté mohl být v závislém postavení na Praze jako např. kouřimský kníže, zmiňovaný mnichem Kristiánem, či - jak píše asi poněkud zkršeně Kosmas - do formální svrchovanosti Přemyslovců se dostalo dobyté lucké knížectví (k tomu s prameny Sláma 1988, 74, pozn. 16-17). Přemyslovci by tak zcela ovládli labskou cestu. To však je již spekulace.

10. stol. Odras této expanze podle J. Slámy (1988, 80-82) je možno spatřovat v zániku starých center a vzniku nových hradů. Historik J. Žemlička (1980, 30) oproti starší domněnce Z. Váni (1973, 276) předpokládal, že výstavba hradu u Levous je až dílem Přemyslovců, k čemuž se lze přiklonit. Tehdy vznikla nová síť téměř pravidelně rozmístěných „pohraničních“ hradů na pravém (jižním) břehu Ohře od Hradce u Kadaně, přes Žatec, Drahůš u Postoloprť, Levousy po Litoměřice na labském pravobřeží nedaleko ústí Ohře (Čech 2000a, 431-433, mapa 3-4; 2004, 57-60, mapa na s. 58; Kotyza 2004, 87-89, 121, obr. 7; odlišný obraz podávají Zápotocký 1992, 207, 209-210; Bubeník 1998b, 87-88; Bubeník et al. 1998, 135). P. Čech (2004, 59-60) se domnívá, že prvotní z těchto přemyslovských „podniků“ bylo vybudování Hradce u Kadaně a zvláště Žatce, a to snad knížetem Václavem; ostatní hrady jsou údajně až dílem knížete Boleslava I. (tak mínili pro Litoměřice i Kotyza - Tomas 1997, 79).²⁸ Nyní však na základě nových rozborů archeologických nálezů zbraní a keramiky tzv. litoměřického typu, který má svou paralelu ve velkomoravských nádobách (totéž platí i o některých nalezených zbraních - zvláště sekerách), byl posunut počátek Litoměřic do počátečních decenií 10. stol. (Meduna 2007; k tzv. litoměřickému typu viz i Zápotocký 1965, 252-253; Bubeník - Meduna 1994, 186, obr. 2; Kotyza - Tomas 1997, 79, obr. na s. 78).

Jak správně uvádí P. Meduna (2007, 31), tak „bude nejspíše nejisté“ přiřknout tuto násilnou akci, která asi vstoupila do českého povědomí pod označením bájná lucká válka (tradici zaznamenává Kosmas I.10-13, ed. Bretholz 1923, 22-31), konkrétnímu vládci z rodu Přemyslova. Z hlediska „dlouhého času“ je nepodstatné, zda jím byl již

Spytihněv I. nebo Vratislav I., či Vratislavův starší syn Václav, důležitější je, že na základě archeologických poznatků můžeme vysledovat alespoň náznaky procesu formování celistvého českého státu. Výše uvedená hraniční linie nových pevností i zánik hradu na Sovici dobře zapadá do této historické konstrukce a potvrzuje jí i vcelku pozdní založení - vynecháme-li těžko řešitelnou otázku hradu v Děčíně (k této oblasti dosud nejpodrobněji Zápotocký 1977) a posledního přemyslovského hradeckého centra v Bílině v 2. polovině 10. stol., spojené s vládou knížete Boleslava I. či jeho nástupce Boleslava II. (Rusó 1994, 60, 61; Váňa 1976, 463, 472-473, datoval vznik Bíliny na přelom 10. a 11. stol.).

28) Stranou ponecháváme značně podivný argument P. Čecha (2004, 60), že - oproti Hradci u Kadaně, Žatci (a staršímu Rubínu, příp. Dřevíči) - na dalších „nových“ hradištích je pozorována absence keramiky pražské produkce z počátku 10. stol. Jde o ošemetnou argumentaci, neb žádné z hradišť nemáme „totálně“ prozkoumáno, mnohdy se archeologické výzkumy omezily jen na průkop jedním z valů nebo na drobnou sondáž, případně je známe jen ze sběrů, nehledě k nedostatečné publikaci těchto výzkumů, což si shora uvedený badatel neuvědomil ani ve starších pracích (Čech 2000a; 2000b; polemika s jeho názory viz Bubeník 2002). Ostatně dosud nepublikovaným výzkumem na litoměřickém hradišti v r. 1999-2003 a 2007 byla v nejstarších mladohradištních horizontech zachycena i keramika pražské proveniencí. Totéž platí i o vročení výstavby hradby na žateckém předhradí pomocí dendrochronologie do let 928-937 (Čech 2004, 59), neboť - ohlédneme-li od problému s touto datací (Kotyza 2004, 89-90) - nemusí odrážet dobu skutečné výstavby celého opevnění, které se budovalo i několik desítek let, jak ostatně před drahně lety na podkladě písemných pramenů prokázal J. Sláma (1986, 14-16).

Summary

This monograph contains a brief evaluating of the archeological excavations, conducted at the hillfort site Sovice during the July 2007 and 2008. This excavations have been carried out as a part of the scientific project „Archaeology of the mountain Říp region“ by Institute of archaeology (West Bohemian university at Pilsen) and Podřipské museum (Museum of the mountain Říp region) at Roudnice nad Labem.

Mountain Sovice with the hillfort site is situated ca 1 km south-east from the village Vetlá (distr. Litoměřice). The mountain is typical as slowly elevated formation with the flat summit plateau, slightly descending to the west. The hill is vertically delimited from all directions and its summit is situated ca 70 m above the surrounding plain. The summit plateau is of the irregular triangle in the ground plan. The longest distance between its western and eastern promontories is about 170 m. Its maximal width comes to ca 90 m. Contemporary form of the plateau surface, as well as of the slopes, is affected by the extensive erosive processes (mud slides), especially occurring during the 18. and 19. centuries. These events have been also recorded by historical written sources.

Archaeological research has been focused on the maximal use and combination of individual archaeological methods, with special emphasis of non-destructive ones. During the excavation the geodetic-topographical research, analytic surface field collection, geophysical research, pedologic sondage or using of metal detector were applied. The proper excavations were realized by four pit probes with total extent of 12 m². These pits were situated on the borderline between plateau and northern slope, across the trapezoid wall at the plateau, on the eastern slope and at the foot of northern slope.

Excavation brought numerous pottery and animal bones fragments, minor part of the ensemble was represented by chipped industry fragments, metal or glass artifacts. All these finds illustrate the local human activities in the prehistory as well as in the early medieval period. The majority of the finds belong to the early bronze

age and middle hillfort period. The finds of the eneolithic and hallstatt period or of the late bronze age are represented by significantly minor quantity. At this point it's necessary to stress, that meanwhile eneolithic, hallstatt, late bronze age or early medieval finds were known from the site formerly, the activities of the early bronze age Únětice culture have been traced for the first time by this excavation.

Excavations in the pit Nr. II/07 confirmed the preliminary considerations resulting from the geophysical research. According to this research the body of the wall was constructed without using the stone or wooden construction. Regarding its date, the latest stratified pottery fragments from there are represented by early medieval sherds. This period thus could be considered as the lower limit of its datation. On the other hand, the later or even recent datation of this wall can not be completely excluded although there are no references of such later activities on the plateau in the historical sources. If the early medieval datation could be accepted, then the purpose of this structure may be rather seen in connection with cultic or residential activities.

Analytic field collections brought significant information on the frequency of the pottery sherds in the individual reference units. Based on this frequency, it is possible to observe a specific concentration in the area of trapezoid wall or in the close proximity thereof. The frequency of the pottery sherds is weaker towards the edges of the plateau, what can be especially seen in the western parts of it. But only the datation of minor part of the finds can be more specified. The distinguishing of frequency of the pottery sherds and thus the frequency of the specific human activities for individual periods is also strongly limited.

Regarding the meaning of summit plateau of mountain Sovice, especially its relationships to surrounding areas, it is necessary to focus on the up to date archaeological activities, performed at this area. Collections mainly of pottery fragments from the late bronze age, early medieval period or unspecified prehistoric period have been gained by this research at the north-west as well as south-west foot of the hill. Based on this fact, the hypothetical possibility of the existence of the more

extensive settlement area can be considered (minimally for the early medieval period), where the summit plateau played its role as an acropolis. For the spatial structure of the surrounding area of the hill it is also necessary to point out the significance of flat terrace adjacent to its north-west slope. The elevation of this terrace is notably obvious at its southern and western parts. Despite there was conducted no excavation there, its position in vicinity of settled areas as well as its striking spatial configuration allow hypothetical considerations about the potential settlement here.

As mentioned above, the most numerous ensembles from the site belong to the early bronze age and early medieval period. Taking into consideration the position of the site at the exposed place near significant river, which plays its role also as the important long distance route corridor, it is possible that hill Sovice represented minimally during these two periods an influential centre with regional or perhaps greater significance. Existence of fortification during some periods of its settlement can not be excluded but contemporary knowledge is insufficient to solve this problem.

Literatura

- Anděra, M. - Horáček, I. 1982: Poznáváme naše savce. Praha.*
- Anwar N. - Goodman M. - Hulme, P. - Elsmore, P. - Greenhalgh M. and McKeown B. 2006: Amelogenin as a target for real time PCR quantitation of forensic templates Orchid Cellmark, Abingdon, UK, International Congress Series 1288, 768-770.*
- Bartelheim, M. 1998: Studien zur böhmischen Aunjetitzer Kultur - Chronologische und chorologische Untersuchungen. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 46, Bonn.*
- Bartošková, A. 2000: Libice nad Cidlinou - výzkum předhradí v roce 1997, Památky archeologické 91, 315-344.*
- Bartošková, A. 2002: rec. Mediaevalia archaeologica 3. Pražský hrad a Malá Strana. Praha 2001, Archeologické rozhledy 54, 527-532.*
- Baruš, V. - Oliva, O., et al. 1992: Obojživelníci (Amphibia), Fauna ČSFR. Praha.*
- Beneš, J. - Hrubý, P. - Kuna, M. 2004: Vyhledávání a vzorkování vrstev. In: Kuna, M. a kol., Nedeštruktivní archeologie, Praha, 353-378.*
- Boháčová, I. 2001: Pražský hrad a jeho nejstarší opevňovací systémy. In: Pražský hrad a Malá Strana. Mediaevalia archaeologica 3, Praha, 179-301.*
- Boháčová, I. 2002: Zamyšlení nad zamyšlením Jana Frolíka, Archeologické rozhledy 54, 727-737.*
- Bökönyi, S. 1984: Animal Husbandry and Hunting in Tác-Gorsium, The Vertebrate Fauna of a Roman Town in Pannonia, Studia archeologica VIII, Budapest.*
- Bubeník, J. 1988: Slovanské osídlení středního Poohří. Praha 1988.*
- Bubeník, J. 1994: K problému periodizace a chronologie staršího úseku vývoje raně středověké hmotné kultury v Čechách, Archeologické rozhledy 46, 54-64.*
- Bubeník, J. 1997: Archeologické prameny k dějinám osídlení Čech v 7. až polovině 9. století (Katalog nalezišť). Praha.*
- Bubeník, J. 1998a: Ein Beitrag zur Erkenntnis des Klučover Horizontes, Památky archeologické 89, 230-266.*
- Bubeník, J. 1998b: Příspěvek k poznání počátků raně středověkých (7./8.-9./10. století) opevněných sídlišť v Čechách. In: Kraje slowiańskie w wiekach średnich. Profanum i sacrum, Poznań, 82-91.*
- Bubeník, J. 2002: Několik poznámek ke studii P. Čecha „Hrady a výšinné sídliště raného středověku v Pobělí a středním Poohří,“ Archeologické rozhledy 54, 319-326.*

- Bubeník, J. 2006: Hradiště Rubín u Podbořan v severozápadních Čechách. In: Na prahu poznání českých dějin. Sborník k počtě Jiřího Slámy. *Studia mediaevalia Pragensia* 7, Praha, 21-37.
- Bubeník, J. - Meduna, P. 1994: Zur frühmittelalterlichen Keramik in Nord-West Böhmens. In: Staňa, Č. (Hrsg.), *Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Internationale Tagungen in Mikulčice 1*, Brno, 183-192.
- Bubeník, J. - Pleinerová, I. - Profantová, N. 1998: Od počátku hradišť k počátkům přemyslovského státu, *Památky archeologické* 89, 104-145.
- Budinský, P. 1966: Příspěvky k pravěku severozápadních Čech. Výzkumy a objevy teplického muzea v letech 1947-1965. Teplice.
- Budinský, P. 1985: Archeologické nálezy z Litoměřicka a z neznámých nalezišť ve sbírce teplického muzea. Teplice.
- Callou, C. 1997: Diagnose différentielle des principaux éléments squelettiques du lapin (genre *Oryctolagus*) et du lièvre (genre *Lepus*) en Europe occidentale. Fiches d'ostéologie animale pour l'archéologie, Série B, Juan - les - Pins.
- Cohen, A. - Serjeantson, D. 1996: A manual for the identification of bird bones from archaeological sites (revised edition). London.
- Čech, P. 1999: Dragůš - Kosmův mýtus a náš historický problém, *Archeologie ve středních Čechách* 3, 353-365.
- Čech, P. 2000a: Hrady a výšinná sídliště raného středověku v Pobělí a středním Poohří, *Archeologie ve středních Čechách* 4, 421-438.
- Čech, P. 2000b: Mocenský vývoj v severozápadních Čechách do počátku 11. století. In: Polanský, L. - Sláma, J. - Třešník, D. (eds.), *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999)*, Praha, 155-173, 322-323.
- Čech, P. 2004: Žatec v raném středověku (6.-počátek 13. století). In: Holodňák, P. - Ebelová, I. (eds.), *Žatec*, Praha, 54-114.
- Čech, P. 2008: Sídliště pozdní fáze únětické kultury ve Vysočanech, okr. Chomutov (Sídlní areál starší doby bronzové a analýza keramiky). In: Černá, E. - Kuljavceva Hlavová, J. (eds.), *Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003-2007. Sborník k životnímu jubileu Zdeňka Smrže. Příspěvky k pravěku a rané době dějinné severozápadních Čech* 15, Most, 65-88.
- Červený, Č. - Komárek, V. - Štěrba, O. 1999: *Koldův atlas veterinární anatomie*. Praha.
- Čiháková, J. 2001: Raně středověké fortifikace na jižním okraji pražského levobřežního podhradí. In: *Pražský hrad a Malá Strana. Mediaevalia archaeologica* 3, Praha, 29-135.
- Čiháková, J. 2002: K dosavadnímu stavu poznání raně středověké Malé Strany, *Archeologické rozhledy* 54, 738-752.

- Čtverák, V. - Lutovský, M. - Slabina, M. - Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Čtverák, V. 2005: Starší doba železná doba halštatská. In: M. Lutovský - L. Smejtek a kol., Pravěká Praha, Praha, 591-715.
- Dostál, B. 1975: Břeclav-Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec. Brno.
- Dvořák, M. 1889: Rozvoj vinařství na panství roudnickém, Český vinař 1889 - Příloha, I-IV.
- Fridrichová, M. - Koutecký, D. - Slabina, M. 1996: Die Gräberfelder der Bylaner Kultur in Praha. I. Die Gräber der Bylaner Kultur in Praha - Bubeneč, Památky archeologické 87, 104-176.
- Frolík, J. 1995: Bemerkungen zum Studium frühmittelalterlicher Keramik aus komplizierten stratigraphischen Situationen. In: Poláček, L. (Hrsg.), Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Terminologie und Beschreibung. Internationale Tagungen in Mikulčice 2, Brno, 107-118.
- Frolík, J. 2002: Zamyšlení nad třetím svazkem sborníku „Mediaevalia archaeologica“. K výsledkům výzkumů raně středověkého opevnění Pražského hradu a Malé Strany, Archeologické rozhledy 54, 705-726.
- Gojda, M. 2007: Archeologie krajiny Podřipska. Cíle, metody a výsledky prvního roku projektu. In: P. Křišťuf - L. Šmejda - P. Vařeka (eds.), Opomíjená archeologie 2005/2006, Plzeň, 12-18.
- Hájek, L. 1968: Die Glockenbecherkultur in Böhmen. Archeologické studijní materiály 5, Praha.
- Havel, J. 1980: Pohřebiště a sídliště únětické kultury v Praze 8 - Čimicích, Archaeologica Pragensia 1, 123-151.
- Holodňák, P. - Mag, M. 1999: Vývoj mlecích zařízení a provenience surovin drtídel a žernovů v Soběsukách (okr. Chomutov, SZ Čechy) - Mikrosonda do ekonomiky jednoho sídliště, Památky archeologické 90, 398-441.
- Hrala, J. 1961: Úvaha o některých chronologických otázkách severočeské lužické kultury, Památky archeologické 52, 209-218.
- Hrala, J. 1972: Výzkum lužického žárového pohřebiště u Chodoun na Roudnicku, Archeologické rozhledy 24, 278-285.
- Jiráň, L. (ed.) 2008: Doba bronzová. Archeologie pravěkých Čech 5, Praha.
- Jungmann, J. 1837: Slovník česko-německý. Díl III (P-R). Praha.
- Klanica, Z. 1985: Mikulčice - Klášterisko, Památky archeologické 76, 474-539.
- Klápště, J. 1999: Příspěvek k archeologickému poznání úlohy mince v přemyslovských Čechách, Archeologické rozhledy 51, 774-808.

Kolda, J. 1951: Osteologický atlas. Praha.

Kotyza, O. 1989: Archeologické výzkumy a nálezy litoměřického muzea v letech 1987-1988, Vlastivědný sborník Litoměřicko 25, 155-164.

Kotyza, O. 2004: Peruc a okolí v časné době dějinné a na prahu středověku. K počátkům přemyslovské správy na tomto území. In: Peruc v mýtech a dějinách. Sborník příspěvků k mileniu setkání knížete Oldřicha s Boženou, Peruc, 34-125.

Kotyza, O. - Tomas, J. 1997: Přemyslovské raně středověké Litoměřice. In: O. Kotyza, - J. Smetana - J. Tomas, (eds.), Dějiny města Litoměřic, Litoměřice, 77-103.

Kotyza, O. - Kopička, P. 2009: Zakladatelské dílo pražského biskupa Jana IV. z Dražic v Roudnici nad Labem (1333-1340) v pamětních záznamech očitých svědků a otázka jejich interpretace (Studie a edice pramenů), Porta Bohemica - Sborník historických prací 5, 43-89.

Koutecký a kol. 1980: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1953-1972. Archeologické studijní materiály 13, Praha.

Koutecký, D. 2008: Bylanská kultura. In: N. Venclová, (ed.), Doba halštatská. Archeologie pravěkých Čech 6, Praha, 46-66.

Krumphanzlová, Z. 1965: Skleněné perly doby hradištní v Čechách, Památky archeologické 56, 161-188.

Křenek, K. 1928-1930: Klapské katastrofy, Vlastivědný sborník Podřipska 6 (1928-1929), 86-90, 114-118.

Křivánek, R. 1998: Kyškovice, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 1996-1997, 94.

Křivánek, R. 2010: Přehled využití geofyzikálních měření v průběhu dílčích projektů a výzkumů v rámci výzkumného záměru Opomíjená archeologie v letech 2007-2008. In: P. Křišťuf - P. Vařeka (eds.), Opomíjená archeologie 2007-2008, Plzeň, 160-170.

Křivka, J. 1956: Roudnický velkostatek na sklonku 16. století, Historie a musejnictví 29, 117-136, 195-204, 237-248.

Křivka, J. 1966: K dějinám poddanského vinařství na Litoměřicku v předbělohorské době, Vlastivědný sborník Litoměřicko 3, 32-50.

Kučera, F. 1905: Výňatek s popisu statků kláštera Panny Marie v Roudnici z r. 1338, Podřipský musejník 2, 11-12.

Kudrnáč, J. 1970: Klučov. Staroslovanské hradiště ve středních Čechách. Praha.

Kuna, M. 2004: Povrchový sběr. In: M. Kuna a kol., Nedestruktivní archeologie, Praha, 305-352.

Kyselý, R. 2004: Kvantifikační metody v archeozoologii, Archeologické rozhledy 56, 279-296.

- Lutovský, M. 2005:* Raný středověk. In: M. Lutovský - L. Smejtek a kol, Pravěká Praha, Praha, 842-945.
- Lüssner, M. 1868:* Zprávy archeologické z Roudnicka, Památky archeologické 7, 575-580.
- Lyman, R. L., 1994:* Vertebrate taphonomy. Cambridge.
- Mašek, N. 1960:* Pět let výzkumů expozitury v Mostě, Archeologické rozhledy 12, 257-273.
- McKeown, B. - Stickley, J. - Riordan, A. 2000:* Gender assignment by PCR of the SRY gene: An improvement on amelogenin, Progress in Forensic Genetics 8, 433-435.
- Meduna, P. 2003:* Nejstarší raně středověké opevnění v areálu Mělníka, Archeologické rozhledy 55, 378-385.
- Meduna, P. 2006:* Ludmila z kraje slovanského. In: R. Špačková - P. Meduna (eds.), Nomine Liudmilam, Sborník k počtě svaté Ludmily, Mělník, 14-22.
- Meduna, P. 2007:* K počátkům Litoměřic. In: Litoměřická kapitula. 950 let od založení, Ústí nad Labem, 23-32.
- Meduna, P. 2008:* Provincia Melnicensis. Das Mělník-Gebiet im Frühmittelalter. In: L. Poláček (ed.), Das wirtschaftliche Hinterland der frühmittelalterlichen Zentren. Internationale Tagungen in Mikulčice 6, Brno, 139-144.
- Meduna, P. - Černá, E. 1992:* Ke struktuře osídlení raného středověku v SZ Čechách. Výzkum oblasti Pětipeské pánve, Archeologické rozhledy 44, 77-93.
- Moucha, V. 1961:* Nálezy únětické kultury na Lovosicku. Fontes Archaeologici Pragenses 4, Pragae.
- Naito, E. - Dewa, K. - Ymanouchi, H. - Kominami, R. 1992:* Ribosomal Ribonucleic Acid (rRNA) Gene Typing for Species Identification, Journal of Forensic Sciences 37, 396-403.
- Neuhäuslová, Z. a kol. 1998:* Mapa potenciální přirozené vegetace české republiky. Praha.
- Neustupný, E. 1965:* Hromadný nálezh bronzových předmětů v Záluží u Roudnice, Památky archeologické 56, 97-114.
- Payne, S. - Bull, G. 1988:* Components of variation in measurements of pig bones and teeth, and the use of measurements to distinguish wild from domestic pig remains, Archaeozoologica Vol. II/1 - 2, 27-66.
- Petr, J. - Němec, I. (eds.) 1996:* Staročeský slovník. Paběničský-pravý. Praha.
- Pleinerová, I. 1966:* Únětická kultura v oblasti Krušných hor a jejím sousedství I, Památky archeologické 57, 339-458.
- Plesl, E. 1961:* Lužická kultura v severozápadních Čechách. Praha.

- Profantová, N. 1999:* Zum gegenwärtigen Erkenntnisstand der frühmittelalterlichen Besiedlung des Burgwalls Šárka (Gem. Dolní Liboc, Prag 6), *Památky archeologické* 90, 65-106.
- Profantová, N. - Profant, M. 2004:* Encyklopedie slovanských bohů a mýtů. Praha.
- Princová, J. 1994:* Libice in the Early Middle Ages. From the Arrival of the Slavs until the End of the Princely Period. In: 25 Years of Archaeological research in Bohemia. *Památky archeologické - Supplementum 1*, Praha, 189-200.
- Princová-Justová, J. 1999:* Libice nad Cidlinou. Zur ältesten burgwallzeitlichen Besiedlung und zur Gründung des Burgwalls, *Památky archeologické* 90, 107-151.
- Procházka, R. 2002:* rec. *Mediaevalia archaeologica* 3. Pražský hrad a Malá Strana. Praha 2001, *Archeologické rozhledy* 54, 532-536.
- Ryvola, J. 1931-1932:* Pěstování révy vinné v Brzánkách (Václav Knobloch), *Vlastivědný sborník Podřipska* 9, 74-75.
- Rusó, A. 1992:* Klapý, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách* 1988-1989, 59-60.
- Rusó, A. 1994:* Statistické hodnocení keramiky ze Zabušan a Chlumce, *Památky archeologické* 85, 34-81.
- Salač, V. 1988:* Archeologické výzkumy v Lovosicích v letech 1980-1985, *Vlastivědný sborník Litoměřicko* 23, 17-55.
- Salač, V. 1989:* Archeologické výzkumy a nálezy litoměřického muzea v letech 1986-1987, *Vlastivědný sborník Litoměřicko* 24, 195-204.
- Salač, V. 1998:* Die Bedeutung der Elbe für die böhmisch-sächsischen Kontakte in der Latenezeit, *Germania* 76, 573-617.
- Santos, F. R. - Pandya, A. - Tyler-Smith, C. 1998:* Reliability of DNA-based sex tests, *Nature Genetics* 18/2, 103.
- Schmid, E. 1972:* Atlas of Animal Bones for Prehistorians, Archaeologists and Quaternary Geologists. Amsterdam.
- Sedláček, A. 1920:* Snůška starých jmen, jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy. Praha.
- Schuldt, E. 1979:* Ausgrabungen von Burgen und Siedlungen im Stammesgebiet der Warnower. In: *Rapports du IIIe Congrès International d'Archeologie Slave I*, Bratislava, 709-712.
- Schuldt, E. 1985:* Groß Raden. Ein slawischer Tempelort des 9./10. Jahrhunderts in Mecklenburg. Berlin.
- Sklenář, K. 1988:* Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Roudnicka 1866-1868, *Vlastivědný sborník Litoměřicko* 24, 175-193.

- Sklenář, K. 1992:* Archeologické nálezy v Čechách do roku 1870. Prehistorie a protohistorie. Praha.
- Sklenář, K., 2000:* Archeologický slovník část 4- kostěné artefakty. Praha.
- Sklenář, K. 2008:* Říp mountain and the beginnings of czech archaeology, *Castrum pragense* 8, 47-56.
- Sklenář, K. 2009:* Hrádek u Velkých Žernosek v počátcích české archeologie, *Porta Bohemica - Sborník historických prací* 5, 7-42.
- Sláma, J. 1977:* Mittelböhmen im frühen Mittelalter I. Katalog der Grabfunde. *Praehistorica* 5, Praha.
- Sláma, J. 1986:* Střední Čechy v raném středověku II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu. *Praehistorica* 11, Praha.
- Sláma, J. 1988:* Střední Čechy v raném středověku III. Archeologie o počátcích přemyslovského státu. *Praehistorica* 14, Praha.
- Sláma, J. 2001:* K problému historické interpretace archeologických výzkumů staroslovanských hradišť v Čechách, *Archeologie ve středních Čechách* 5, 533-546.
- Sláma, J. 2003:* Ještě jednou o Canburgu, *Archeologické rozhledy* 55, 388-393.
- Smejtek, L. 2005:* Katalog nalezišť ze starší doby bronzové. In: M. Lutovský - L. Smejtek a kol., *Pravěká Praha, Praha*, 414-458.
- Smrž, Z. 1981:* Vetlá, o. Vrbice, okr. Litoměřice, *Výzkumy v Čechách 1976-1977*, 156.
- Smrž, Z. 1991:* Výšinné lokality mladší doby kamenné až doby hradištní v severozápadních Čechách (Pokus o sídelně historické hodnocení), *Archeologické rozhledy* 43, 63-89.
- Sullivan, K. M. - Mannucci, A. - Kimpton, C. P. - Gill, P. 1993:* A rapid and quantitative DNA sex test: fluorescence-based PCR analysis of X-Y homologous gene amelogenin, *BioTechniques* 15, 637-641.
- Šaldová, V. 1968:* Halštatská mohylová kultura v západních Čechách - Pohřebiště Nynice, *Památky archeologické* 59, 297-399.
- Šolle, M. 1998:* Hradsko na Kokořínsku - Canburg franckých analů. Praha.
- Tomášek, M. 2003:* Půdy České republiky. Praha.
- Trefný, M. 2005:* Pravěké nálezy z území města Roudnice n. L., *Podřipský muzejník* 1, 3-24.
- Trefný, M. 2006:* Archeologická činnost Podřipského muzea v období 2004-2005, *Podřipský muzejník* 2, 3-30.
- Trefný, M. 2007:* Raně středověké hroby z Kyškovic, okr. Litoměřice, *Podřipský muzejník* 3, 35-41.

- Trefný, M. 2009:* Vetlá, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 2006, 223.
- Trefný, M., v tisku:* Vetlá, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 2007.
- Trefný, M. - Chroustovský, L. - Janíček, L. - Křišťuf, P. 2008:* Archeologický výzkum výšinné polohy Sovice, k.ú. Vetlá, okr. Litoměřice, Zprávy České archeologické společnosti - Supplément 71, 78.
- Trefný, M. - Chroustovský, L. - Janíček, L., v tisku:* Výšinná poloha Sovice, k. ú. Vetlá, okr. Litoměřice ve světle archeologického výzkumu v letech 2007-2008. In: P. Křišťuf - P. Vařeka (eds.), Opomíjená archeologie 2007-2008, Plzeň.
- Třeštík, D. 1997:* Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935). Praha.
- Třeštík, D. 2003:* Mýty kmene Čechů (7.-10. století). Tři studie ke „starým pověstem českým.“ Praha.
- Třeštík, D. 2009a:* Gens Bohemanorum - kmen Čechů. In: P. Sommer - D. Třeštík - J. Žemlička (eds.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha, 137-139, 144-148, 596-599.
- Třeštík, D. 2009b:* Přemyslovský mýtus a první čeští světci. In: P. Sommer - D. Třeštík - J. Žemlička. (eds.), Přemyslovci. Budování českého státu, Praha, 149-153, 157-161, 600-601.
- Váňa, Z. 1955:* Výzkum ve Vlastislavi a problém počátků tzv. mladohradištní keramiky, Archeologické rozhledy 7, 363-374.
- Váňa, Z. 1973:* Slovanské hradiště v Levousích (k.o. Křesín, okr. Litoměřice) a otázka rozsahu luckého území, Archeologické rozhledy 25, 271-288.
- Váňa, Z. 1976:* Bílina. Výzkum centra přemyslovské hradské správy v severozápadních Čechách v letech 1952, 1961-64 a 1966, Památky archeologické 67, 393-478.
- Váňa, Z. 1977:* Bílina a staré Bělsko, Památky archeologické 68, 394-432.
- Vencl, S. - Hrdlička, L. 1976:* Středohradištní pohřebiště v Praze 9 - Běchovicích, Archeologické rozhledy 28, 323-329.
- Venclová, N. - Drda, P. - Chytráček, M. - Koutecký, D. - Michálek, J. - Vokolek, V - Sankot, P. 2008a:* Pozdní doba halštatská, Ha D2 až LT A. In: N. Venclová (ed.), Doba halštatská. Archeologie pravěkých Čech 6, Praha, 100-150.
- Venclová, N. - Drda, P. - Chytráček, M. - Koutecký, D. - Michálek, J. - Vokolek, V - Sankot, P. 2008b:* Ekonomika a společnost halštatského období. In: N. Venclová (ed.), Doba halštatská. Archeologie pravěkých Čech 6, Praha, 151-160.
- Vyskočil, K. 1928-1929:* Ke katastrofě obce Klapý, Vlastivědný sborník Podřipska 6, 118-119.
- Waldhauser, J. - Novák, L. - Slabina, M. 2008:* Archeologie hory Říp, Archeologie ve středních Čechách 12, 309-318.

Zanker, J. 1889: Aus Gastorf, Mittheilungen des Nordböhmisches Excursions-Clubs 22, 260-262.

Zápotocký, M. 1963: Pravěké nálezy z vrchu Házmburku u Klapého, Archeologické rozhledy 15, 432-446, 459.

Zápotocký, M. 1965: Slovanské osídlení na Litoměřicku, Památky archeologické 56, 205-391.

Zápotocký, M. 1966: Slovanské osídlení na území Litoměřic ve světle archeologických nálezů, Sborník Severočeského muzea - Historia 5, 89-106, 288-291.

Zápotocký, M. 1969: K významu Labe jako spojovací a dopravní cesty, Památky archeologické 60, 277-306.

Zápotocký, M. 1969: Hoštka, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 1968, 41.

Zápotocký, M. 1972: Kyškovice, okr. Litoměřice. In: Výzkumy v Čechách 1969, 66.

Zápotocký, M. 1973: Pozdně hradištní nálezy z Třebušína. Otázka opevněných sídel z doby raně kolonizace 11.-12. století na severním Litoměřicku, Vlastivědný sborník Litoměřicko 10, 5-25.

Zápotocký, M. 1974: Hradiště Hrádek, k.o. Libochovany. Pravěké a raně středověké osídlení, Severočeskou přírodou 5, 111-119.

Zápotocký, M. 1975: Archeologické nálezy a výzkumy litoměřického muzea v letech 1945-1973, Výzkumy v Čechách 1973, 191-246.

Zápotocký, M. 1977: Slovanské osídlení na Děčínsku, Archeologické rozhledy 29, 521-553.

Zápotocký, M. 1978: Vetlá, o. Vrbice, okr. Litoměřice, Výzkumy v Čechách 1975, 99.

Zápotocký, M. 1988: Pravěká výšinná sídliště a hradiště na Litoměřicku (1. část), Archeologické rozhledy 40, 121-154.

Zápotocký, M. 1989: Pravěká výšinná sídliště a hradiště na Litoměřicku (2. část), Archeologické rozhledy 41, 506-542.

Zápotocký, M. 2003: K ranému středověku Kutnohorska: hradiště Cimburk a Sión, Archeologické rozhledy 55, 297-346.

Zápotocký, M. 2008a: Kultura nálevkovitých pohárů ve starším eneolitu. In: E. Neustupný (ed.), Eneolit. Archeologie pravěkých Čech 4, Praha, 61-82.

Zápotocký, M. 2008b: Badenská a řivnáčská kultura v severozápadních Čechách, Archeologické rozhledy 60, 383-458.

Žemlička, J. 1980: Vývoj osídlení dolního Poohří a Českého středohoří do 14. století. Praha.

Žemlička, J. 1989: "Duces Boemanorum" a vznik přemyslovské monarchie, Československý časopis historický 37, 697-721.

Prameny

AČ XXX: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Díl XXX: Registra vejpovědní mezní úřadu nejvyššího purkrabství pražského z let 1508-1577. Ed. V. Schulz. Praha 1913.

Bretholz, B. (ed.) 1923: Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag. MGH SS rer. Germ. NS II, Berlin.

Daňhelka, J. - Hádek, K. - Havránek, B. - Kvítková, N. (edd.) 1988: Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. Vydání textu a veškerého textového materiálu. Díl 1. Praha.

Domas, J. (eds.) 1990: Geologická mapa ČR 1 : 50 000, list 02-43 Litoměřice. Praha.

DRC: Decem registra censuum Bohemica compilata aetate bellum husiticum praecedente. Ed. J. Emler. Praha 1881.

Hrala, J. 1957: Chodouny, okr. Litoměřice. Nálezová zpráva čj. 4328/57. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Hrala, J. 1969: Chodouny, okr. Litoměřice. Nálezová zpráva čj. 4843/69. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Hrala, J. 1971: Chodouny, okr. Litoměřice. Nálezová zpráva čj. 5447/71. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Hrala, J. 1973: Chodouny, okr. Litoměřice. Nálezová zpráva čj. 5075/73. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Kotyza, O. 2000: Zpráva o archeologické akci: Vetlá-Sovice. Rukopis, Nálezový archiv OM Litoměřice (kopie v Archivu nálezových zpráv ARÚ Praha).

Pražák, J. (eds.) 1991: Geologická mapa ČR 1 : 50 000, list 02-44 Štětí. Praha.

RBM IV: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Tomus IV (Annorum 1333-1346). Ed. Emler. Pragae 1892.

Smrž, Z. 1991: Droužkovice, okr. Chomutov. Nálezová zpráva čj. 2037/91. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Urbář 1592: Tzv. Urbář rožmberský panství roudnického z roku 1592. Rukopis, SOA Litoměřice - pracoviště Žitenice, fond LRRRA, sign. N 14/1.

Urbář 1641: Registra urbární panství roudnického z roku 1641. Rukopis, SOA Litoměřice - pracoviště Žitenice, fond LRRRA, sign. N 14/2.

Urbář 1658: Registra urbární panství roudnického z roku 1658. Rukopis, SOA Litoměřice - pracoviště Žitenice, fond LRRRA, sign. N 14/3.

Ostatní zdroje

<http://oldmaps.geolab.cz/>

<http://www.mn-net.com/Information/Impressum/tabid/10693/Default.aspx>

© 2010 Martin Trefný - Luboš Chroustovský - Oldřich Kotyza

Polykulturní výšinné sídliště na vrchu Sovice u Vetlé na Podřipsku.
Výsledky archeologického výzkumu z let 2007-2008

Vydavatel: Katedra archeologie Fakulta filozofická
Západočeská univerzita v Plzni
Univerzitní 8, 306 14 Plzeň
Vydavatelství tel.: 377 631 951

Grafická úprava: Jan Mrázek

Tisk: Typos, tiskařské závody, s.r.o., Plzeň
Náklad: 200 ks
1. vydání

ISBN 978-80-7043-957-9